

HUKUKÇULAR ARASI
MAKALE YARIŞMASI
2015

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 281

Hukukçular Arası Makale Yarışması

ISBN: 978-605-9050-38-8

© Türkiye Barolar Birliği
Baskı: Nisan 2015, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat - ANKARA
Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokağı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

HUKUKÇULAR ARASI
MAKALE YARIŞMASI
2015

Nisan 2015

ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ7

Fatih ÇALKA

HUKUKUN KULLANIMI VE ADALETE ERİŞİM 11

Av. Mükramin DUMAN

HUKUKİ ROMANTİZMİN SOMUTLAŞMA
MÜCADELESİNDE AKTÖRLERİN YERİ;
AVUKATLAR VE BAROLAR.....27

Eda YOLERİ

AVUKATLARIN VE BAROLARIN HUKUKUN
ÜSTÜNLÜĞÜNÜ VE İNSAN HAKLARINI
KORUMAK BAKIMINDAN SORUMLULUĞU İLE
DEMOKRASİNİN GELİŞMESİ İÇİN
TOPLUMU AYDINLATMA ÖDEVİ39

Selen YUMAK

ADALETE HİZMET EDEN AVUKATLARIN SOSYAL
SORUMLULUK YÜKÜMLÜLÜĞÜ57

Caner GÜRÜHAN

AVUKATLARIN VE BAROLARIN SOSYAL
SORUMLULUKLARININ TÜRKİYE'DE MAHKEMEYE
ERİŞİM HAKKI ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ..... 71

Av. Remzi DEMİR

BAROLARIN VE AVUKATLARIN SOSYAL
SORUMLULUĞUNUN BAZI SOMUT ÖRNEKLER İŞİĞİNDE
İRDELENMESİ83

Ümit MÜDERRİSOĞLU

AVUKATLARIN VE BAROLARIN SOSYAL
SORUMLULUKLARININ ÖNEMİ VE SINIRLARI..... 97

Ahmet Nesil SARIKAYA

ADALETİN TOPLUMSALLIĞI VE BAROLARIN SOSYAL
SORUMLULUĞU..... 111

Çağatay SAYILIR

Toplum için savaşılanlar: AVUKATLAR VE BAROLAR 119

Büşra GÜRBÜZ

TOPLUMUN GELİŞMESİNDE YARGININ BAĞIMSIZ
UNSURU AVUKATLARIN ROLÜ VE BAROLARIN SOSYAL
SORUMLULUK PROJELERİNE ETKİSİ 129

Seçici Kurul *

Av. Müşür Kaya CANPOLAT

Prof. Dr. Erzan ERZURUMLU

Av. İzzet Güneş GÜRSELER

Av. Haluk İNANICI

Av. Başar YALTI

** Soyadına göre sıralanmıştır.*

ÖNSÖZ

Değerli Meslektaşlarım,

Bizler, cübbelerimizi giyerken hukuka, ahlaka, mesleğin onuruna ve kurallarına bağlı kalacağımıza, en değerli varlıklarımız üzerine ant içmiş saygın bir mesleğin mensuplarıyız.

Biz avukatız. Bizim sorumluluğumuz sadece müvekkilimize karşı değil aynı zamanda topluma karşıdır. Demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının gelişimi için ortak mücadele vermek zorundayız.

Bu düşüncelerle, Türkiye Barolar Birliği olarak 2015 yılı Avukatlar Günü etkinlikleri kapsamında düzenlediğimiz makale yarışmasının konusunu “Avukatların ve Baroların Sosyal Sorumluluğu” olarak belirledik.

Yarışmaya katılan tüm meslektaşlarımı yürekten kutluyor, değerli üstatlarım Prof. Dr. Erzan Erzurumluoğlu, Av. Müşür Kaya Canpolat, Av. Haluk İnanıcı ile Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı Av. Başar Yaltı ve Genel Sekreter Av. Güneş Gürseler’den oluşan Seçici Kurul’a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Saygılarımla.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

DERECEYE GİREN MAKALELER

HUKUKÇULAR ARASI MAKALE YARIŞMASI
BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ

Fatih ÇALKA

HUKUKUN KULLANIMI VE ADALETE ERİŞİM

Hukuk anlayışları her ne kadar sürekli bir değişim içinde olmuş olsa da kişilerin, hukuki süreçleri takip edecek ve sürekli değişim içinde olan hukuk konusunda bilgi verebilecek profesyonellere ihtiyacı değişmemiştir. Hukukun değişim içinde olmasının yanı sıra, sürekli alanının da genişlemesi, insanların gerek yargı ve idare mercileri önünde, gerekse diğer kişilerle olan ilişkilerinin hukuki boyutunun düzenlenmesi konularında vekillere, modern anlamda avukatlara ihtiyaç duyulmuştur.¹

Bu hukuk profesyonelleri tarih boyunca farklı isimlerle anılmış olmasına rağmen(avukat kelimesi etimolojik olarak yunanca advocate yani “güzel konuşan insan” kelimesinden gelir.²) toplumda üstlendikleri görev esasında hiçbir zaman değişmemiştir: insanı insana yaraşır bir şekilde savunmak. Nitekim bazen yeri geldiğinde savunma hakkı yaşama hakkıyla eşdeğer öneme sahip olabilmektedir. Sonuç olarak bir avukatlık mesleği her ne kadar farkında olamasakta doktorluk yahut öğretmenlik gibi kutsal öneme sahip bir meslektir.

Avukatlık konusunda birçok değerli tanımlama varolmakla birlikte bunlardan çerçeve hükmünde birkaç tanımlamayı zikretmek asıl konumuzdan uzaklaşmamak adına isabetli olacaktır;

Salter Uçar’a göre avukat, serbest olarak meslek icra eden ve her türden yasal işlemlerin düzenlenmesiyle, hukuki sorun ve

¹ BOZ Onur, Avukatın Malpraktis Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s.1.

² ATAMAN Zeynep Pelin, <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/elkitabı1.pdf>, s. 16.

mevcut uyuşmazlıkların giderilmesinde taraflara yardım eden ve bilgi ve tecrübelerini bu yolda kullanan kamu görevlisidir.³

Necati Erdem'e göre Avukat hak arayan, barış sağlayan, bireysel ve toplumsal sonuçların içinde yüreğiyle ve beyniyle yaşayan, yorulan ve çözüm üretmeye çalışan insan olarak belirlenmektedir.⁴

1924 tarihli 460 sayılı muhamat yasasına göre "Bilumum hukuki meselelerde başvuranlara sözlü veya yazılı görüş bildiren, dilekçe veren, her nevi evrakı düzenleyip mahkemelerde hakemler ve tüm daire ve meclisler huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hukuku vekaleten takip ve dava ve savunmayı meslek edinen kimselere" avukat denmekteydi.⁵

Ünlü Avukat Jean Appleton ise avukatı fonksiyon itibarıyla ele alarak şu tanımlamayı yapmıştır: "bir baroya kayıtlı olup hukuki veya tartışmalı mahiyet gösteren sorunlar hakkında fikir vermeyi ve istişarelerde bulunmayı, yardım ettiği ve gerektiğinde temsil bile eylediği tarafların çıkarlarını, yaşamlarını, özgürlüklerini ve şeref ve haysiyetlerini yazı ve sözle adalet huzurunda savunmayı kendisine meslek edinen kişidir."⁶

AVUKATLARIN MESLEKİ ÇATISI: BAROLAR

Dünyada bilinen ilk baro Atina'da kurulmuş olup sadece hür kişiler kabul edilmekteydi.⁷ Roma imparatorluğunda ise avukatlar 359 yılından itibaren yani imparatorluk döneminde topluluklar halinde örgütlenmeye başlamışlardı. Başlangıçta etik kurallardan bahsedilmezken zamanla Roma'da avukatların sorunlarını konuşmak için toplanmalarıyla barolar ve

³ BOZ, age, s.3.

⁴ BOZ, age, s.3.

⁵ BOZ, age, s.5.

⁶ ATAMAN Zeynep Pelin, <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/elkitabi1.pdf>, s. 32.

⁷ ATAMAN Zeynep Pelin, age, s.17.

meslek kuralları ortaya çıkmaya başladı. Avukatların bir araya geldikleri toplantıya “ordo” adı verilmekteydi.⁸

İlk avukatlık levhası ise 1327 yılında Fransa’da yapıldı.1344 yılında ise ilk defa avukatlık üzerine yine Fransa’da staj müessesesi oluşturuldu.⁹

Avukatlar işte bu dönemde lonca halinde örgütlenmeye başlamışlardır. 1574-1715 yılları arasında loncaların güçleri artırılmış, bir loncaya kabul edilmeden meslek icra etmek yasaklanmıştır. Mesleğe kabul yemini, baroya takdim gibi ritüeller, cübbe gibi simgeler hep lonca döneminde ortaya çıkmış kurum işaretleridir.¹⁰

Fransız ihtilaliyle birlikte loncalar kaldırılmış, ortaya çıkan yeni toplumsal düzende meslek örgütlenmeleri açısından yeni bir aşamaya gelinmiş; mesleki ayrıcalıklar etrafında örgütlenmelerin yerini mesleki çıkarlar etrafında örgütlenmeler almıştır, ve Barolar kurulmaya başlanmıştır. Baro sözcüğü etimolojik olarak Fransızca Barre (bar) sözcüğünden gelmektedir ve avukatları yargılardan ayıran bölüm anlamındadır.¹¹

AVUKAT VE BAROLARIN TOPLUMSAL SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN SÖZLEŞMELER

Şüphesiz avukatlık gibi seçkin bir mesleği icra eden ve bu mesleğe mensup insanların oluşturduğu mesleki bağımsız kuruluşlar olan baroların topluma, vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ülkeye, nihayetinde tüm dünyaya karşı sorumluluğu vardır. Tüm zamanlar boyunca önem atfedilen bu profesyonel savunma meslek sahiplerinin, her seçkin meslekte olduğu gibi toplumun geneline karşı belli sorumlulukları ve görevleri vardır. Bu sorumluluklar uluslararası kuruluşlar tarafından ilke

⁸ ATAMAN Zeynep Pelin, age, s.18.

⁹ ATAMAN Zeynep Pelin, age, s.18.

¹⁰ ATAMAN Zeynep Pelin, age, s.19.

¹¹ ATAMAN Zeynep Pelin, age, s.19.

yönünden ele alınmış mevzuatımızda bu evrensel nitelikli bildirgelerden etkilenmiş ve bu ilkeler madde olarak yer almıştır.

Konu ile ilgili şüphesiz en temel kaynak Birleşmiş Milletler Avukatların rolüne dair temel prensipler (AVROT) bir diğer ismiyle Havana Kuralları'dır. Metnin başlangıç kısmında Avukat meslek örgütlerinin hükümet ve diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak adaletin ve kamu yararının daha fazla gerçekleştirilmesinde "hayati" bir role sahip olduğu ifade edilerek adalet gibi önemli bir konuda topluma karşı sorumluluğu olduğu belirtilmiştir.¹² Yine aynı sözleşmenin avukata ve adli hizmetlere ulaşma başlığı altındaki 3. Maddesinde hükümetlerin yoksullara ve gerektiğinde mahrumiyet içinde bulunan kimselere adli hizmet verilmesi için yeterli mali imkanlar ve başka kaynaklar sağlayacağı, baroların ise bu hizmet, imkan ve kaynakların organize edilmesinde sunulmasında hükümetlerle işbirliği yapmasını belirtmiştir.¹³ Aynı başlığın 4. Maddesinde ise baroların, bireylerin sahip olduğu haklar ve ödevler ile temel özgürlüklerin korunmasında avukatların rolü konusunda üyelerini bilinçlendirme ve bilgilendirmeye yönelik programlar yapması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴

Birleşmiş Milletler'in avukatların rolüne dair temel prensiplerden alıntıladığımız maddeler avukatlardan çok barolara adaletin tesisi konusunda özel bir sorumluluk yüklemiştir. Sözleşme, Barolara topluma karşı insan hakları ve adalet konusunda hükümetle işbirliği yapması gerektiği görevini kamu kuruluşu olarak yüklemiştir, bunun yanında yine baroların kendi üyelerini bu konuda bilinçlendirmesi gerektiğini ifadesiyle de barolara mesleki kuruluş sorumluluğunu hatırlatmıştır. Özellikle ülkemizde son yıllarda daha da sorunlu hale gelen özerk hukuk yapısıyla toplum arasındaki ilişkiyi sağlayacak tek kurumsal ya-

¹² http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/Havana_Kurallari.pdf, s.2.

¹³ http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/Havana_Kurallari.pdf, s.2.

¹⁴ http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/Havana_Kurallari.pdf, s.2.

pının barolar olduğu,¹⁵ olması gerektiği gerçeği topluma karşı büyük bir sorumluluk gerçeğini karşımıza çıkarıyor.

Diğer önemli bir uluslararası sözleşme ise Avrupa Konseyi'nin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9. Numaralı Tavsiye Kararıdır. Sözleşmenin giriş kısmında Aralık 1990'da BM Genel Kurulu tarafından onaylanan Avukatların Rolü İle İlgili BM Temel Prensiplerini dikkate alarak hazırlandığı belirtilmiştir. Tavsiye niteliğindeki sözleşme Havana kurallarından farklı davranarak sorumluluğu barolardan avukatlara indirgemıştır. Metinde mesleki kuruluşlar ifadesi kullanılmayıp, "hukuk devleti olgusunun güçlendirilmesinde ve özellikle bireysel özgürlüklerin korunmasındaki görevleri ile yer alan avukatların" ifadesi kullanılarak sorumluluğu avukatlar nezdinde şahsileştirmiştir. Sözleşmenin IV. Prensibi "Tüm Şahısların Avukatlara Ulaşabilmesi" başlığıyla adlandırılmış olup konumuz açısından son derece önem atfetmektedir. Bu başlık altında yer alan 47. Madde avukatların hizmetlerini toplumun her kesimine ulaşılabilir hale getirmeyi ve bireylerin medeni ve siyasi haklarını da koruyarak adaletin sağlanmasına yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir.

48. maddede ise fakir yahut normal yaşam koşullarından mahrum kişilerin mutlak suretle mahkemede temsil edilmesi yükümlülüğünü içermediğini fakat hakları konusunda onları eğitmek ve onlara akıl vermek zorunluluğu ile onları savunma ve koruma yolları anlamına geldiğini ifade etmektedir. Madde içeriğince Toplumda diğer kişilere karşı zayıf olan kişilerin birlikte olduğu örgütlere katılarak onları bu örgütler vasıtasıyla bilgilendirmek ve eğitmek avukatın bu açıdan sorumluluğunu yerine getirmesini sağlayabilir niteliktedir. Örneğin ülkemizde hukuki yollardan maddi gücü ve bilgi eksikliği nedeniyle yeterince faydalanamayan ve genel itibariyle sözleşmelerde daha zayıf statülerde bulunan tüketici dernekleri yahut işçi derneklerinde sahip olduğu haklar itibariyle avukatlarca bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.¹⁶

¹⁵ YALTI Başar, <http://www.basaryalti.av.tr/makaleoku.aspx?id=73>, s.2.

¹⁶ <http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2000-2/9.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

Konumuzla doğrudan ilişkili olan bir diğer uluslararası sözleşme ise Avukatların Sosyal Sorumluluk (Madrid) Deklarasyonudur. 23 Ekim 2009 tarihinde İstanbul Baro Başkanı Av. Muammer Aydın tarafından imzalanan deklarasyon, avukatların sosyal sorumluluğu açısından önemli ifadeler içermektedir. Deklarasyonun 2. Maddesinin (b) bendinde “bilgiye ulaşmayan grup veya topluluklara eğitici faaliyet ve danışmanlık hizmeti vermek üzere avukatlar sağlamak ve bu şekilde adalet ve hukuku kamusal alanlara yaymanın desteklenmesi” ifadesi, Avrupa Konseyi’nin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9. Numaralı Tavsiye Kararı’nın 48. Maddesiyle örtüşmektedir. Yine aynı maddenin (d) bendi varolan diğer kamu kurum kuruluşlarıyla (üniversiteler, hukuk fakülteleri, büyükelçilik, konsolosluklar, adli merciler vb.) işbirliği yaparak adalet olgusunun işlerlik kazanmasını amaçlamaktadır. (e) bendinde “toplum yönetimi konusunda daha adil bir yönetim ve yönetime talip olanların eşit koşullarda yarışması ayrıca yönetim kurumlarında şeffaflık sağlanması için faaliyetlere katılımı” tavsiye ederek günümüz Türkiye’sinin başlıca sorunların çözümü için avukatlara büyük görev düştüğünü belirtmiştir. (f) bendi ise “farklılık ve eşitlik haklarını koruyucu hukuku güçlendirici savunma ve insan haklarını koruyucu gibi bütün faaliyetlerde bulunması” tavsiye edilerek avukatların STK’larla biraz daha toplumda görünürlük kazanması tavsiye edilmiştir.¹⁷

Söz konusu uluslararası metinlerde avukatlara, toplumsal adalet, yönetimde şeffaflık, zayıf kişileri hak ve hürriyetleri konusunda bilgilendirme yükümlülüğü vb. gibi sorumlulukları olduğunu hatırlatılmaktadır. Fakat ülkemizdeki çoğu avukat bu yükümlülüklerden bihaber şekilde mesleklerini ifa etmektedirler. Tarih boyunca zaman zaman kesintiye uğrasa da saygın bir meslek olarak yer eden avukatlık, mesleğin günümüz icracıları tarafından tam olarak öneminin kavranmadığı için sıkıntılar yaşamakta ve bu sıkıntılar hem topluma hem de

¹⁷ <http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haber/madriddeklarasyon-turkce2009.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

mesleğin saygınlığına zarar verdiği bilinen bir gerçektir. Günümüz avukatları söz konusu sosyal sorumluluklarının farkına varıp yükümlülüklerini yerine getirirlerse ülkemiz geleceği ve mesleğin geleceği adına daha iç açıcı tablolar çıkabilecektir. Sorumluluğunun farkında olmayan tahsilatçı avukat yahut pitbull avukat¹⁸ olarak nitelendirilen avukatlar haricinde, mesleği, meslek onuruna yaraşır biçimde ilkeli ve topluma karşı yükümlülüklerinin farkında olan avukatlarda icra etmektedirler. Bu tür avukatlar sosyal faaliyetlerde yer almakta toplumu hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlendirmektedir. Mesleğin önemini kavramış avukatların ağırlıkta yer aldığı barolar ise ülke çapında organizasyonlara imza atmakta yönetim ve adalet dağıtımını noktasında kendi toplumsal yükümlülüklerini imkanları dahilinde ifa etmektedirler.

Bu tür avukatlar STK'larla bir araya gelip daha nitelikli hizmet verme adına stajyer avukatlara ve son sınıf hukuk öğrencilerine avukatlık akademileri adı altında avukatlık mesleğini tanıtarak avukatların daha donanımlı gelmesi adına faaliyetlerde bulunmakla birlikte, toplumun serbest organizasyonları olan STK'larda görev alarak insanların sorunlarına hukuki yol göstererek yükümlülüklerini ifa etmektedirler.

Bunun yanı sıra barolar toplumun önemli sorunlarına imkanları dahilinde eğilerek, çözüm önerileri getirmekte, gerek kendi bünyelerinde gerekse diğer kurum kuruluşlarla işbirliğine giderek bir nebze de olsa toplumun sosyal sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır. Barolar son yıllarda toplumun sosyal sorunlarıyla ilgili nitelikli projeler öne sürmektedir. Bu projelerin toplumun diğer kesimleri tarafından desteklenmesi hem toplumsal sorunların çözümüne katkı adına hem de avukat ve mesleki kuruluşlarının gerçek anlamda misyon yüklenmesi adına sevindirici gelişmelerdir. Bu konuda TBB, Ankara, İstanbul ve Kayseri barolarının önemli projeleri olup STK olarak ise İstanbul'da faaliyet gösteren Adalet ve Hukuk

¹⁸ <http://www.ankarabarasu.org.tr/siteler/ankarabarasu/tekmakale/2009-3/4.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

Derneği'nin yürüttüğü proje'den bahsetmek konumuz açısından iyi örnekler oluşturacaktır.

Ankara Barosu'nun yürüttüğü Gelincik Projesi

Ankara Barosu tarafından 2011 yılında başlatılan Gelincik Projesi her türlü şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara hukuki ve sosyal yardım amacıyla öne çıkmıştır. Proje kapsamında 7 gün 24 saat hizmet verilmekte, gönüllüler, hedef kitlesiyle "alo gelincik hattı" vasıtasıyla irtibat kurmaktadır. Söz konusu proje hattına 3 yılda 25.000 başvuru gerçekleşmiş, şiddet gören 2.923 kadında gelincik merkezine şahsen başvuruda bulunmuştur. Yardım talep eden mağdurlar için proje kapsamında 2.418 avukat atanmış olup, proje için gönüllü avukat sayısı 31 mart 2014 itibariyle 350'dir. Bunun yanında projenin hem halka hemde meslektaşlara tanıtılması adına ülke çapında 15 seminer verilmiştir.¹⁹

Proje toplumumuzun son yıllarda önemli bir sorunu haline gelen aile içi şiddeti hedef almış, şiddet mağduru kadın ve çocuklar için önemli gelişmeler kaydetmiş, aynı zamanda toplumda bu konuda toplumsal duyarlılık ve farkındalığın artmasına katkı sağlamıştır.

Kayseri Barosu'nun engellilere yönelik projesi

Duyuma ve konuşma engelli vatandaşların, özellikle adliyede savunma haklarını kullanmakta karşılaştıkları zorluklara, çözüm bulmak amacıyla, Kayseri Melikgazi Halk Eğitim Müdürlüğü, Kayseri Bedensel Engelliler Derneği ve Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü katkıları ve Kayseri Barosu'nun öncülüğünde, baro eğitim merkezinde sertifikalı kurs ve eğitim programı düzenlenmiş, farklı kurumlardan, birimlerden ve kayseri halkından isteyen gönüllülere 2 ay süreyle eğitim programı düzenlenmiştir.²⁰

¹⁹ <http://www.baroturk.com/3-yilda-25-bin-kadina-yardim-eli-uzatildi-1341h.htm>, erişim tarihi şubat 2015

²⁰ <http://www.kayseribarosu.org.tr/Print.aspx?ID=11942&Tip=Haber>,

Türkiye’de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi

Suriye’de savaştan kaçıp Türkiye’de yaşayan sığınmacıların adli yardım hizmetlerine ulaşımının geliştirilmesi amacıyla başlatılmış bir projedir. Proje, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından fonlanacak olup bütçesi 1.517.000 Amerikan dolarıdır. Projenin uygulanması açısından Şanlıurfa, Gaziantep, Hata y, Kilis, Kahramanmaraş İlleri Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu iller olması sebebiyle pilot il seçilmiştir. Projeyi Türkiye Barolar Birliği geliştirmiş olup diğer ortakları ise UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ve İsveç Krallığı’dır.²¹ Ülkemizde gittikçe artan Suriyeli sığınmacıların zor yaşam koşulları vesilesiyle suça sürüklenmeleri artmıştır. Bu konuda özellikle maddi yetersizliklerden ötürü savunma haklarını etkin bir şekilde kullanamamaktadırlar. Proje, büyüyen bu sorunsalın çözümünü hedefleyip Suriyeli sığınmacıların adli hizmetlerden etkin bir şekilde faydalanması amacını gütmektedir. Projenin uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortaklaşa yapılması ve dünya gündeminde önemli bir yer tutan Suriyeli sığınmacılara yönelik olması projeyi daha da önemli kılmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği Hayat Ağacı Projesi

Son yıllarda gençler arasında hızla artan sentetik madde kullanımının engellenmesi adına başlatılan bir projedir. Proje kapsamında şimdilik “alo hayat ağacı hattı” devrededir. Proje kapsamında topluma en kolay ulaşım metodunun sanat olduğu düşünülerek psikolog, çocuk psikiyatrisi ve sosyal hizmet uzmanlarının gözetiminde tüm Türkiye’de sahnelenmek üzere “Yaşamı Keşfet” isimli senaryo hazırlanmıştır.²² Kullanım yaş ortalaması iyice düşen sentetik maddelerle mücadele konu-

erişim tarihi şubat 2015

²¹ <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=37391>, erişim tarihi şubat 2015

²² <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=38442>, erişim tarihi şubat 2015

sunda TBB, isabetli bir şekilde projeye sosyal sorumluluğunu yerine getirmektedir.

Adalet ve Hukuk Derneği Aile Avukatlığı Projesi

Sadece avukatların oluşturduğu sivil toplum kuruluşunun öncülüğünde gerçekleşmesi sebebiyle önem kazanan Aile Avukatlığı Projesi İstanbul'da faaliyetlerini sürdüren Adalet ve Hukuk Derneği tarafından yürütülmektedir. Proje ortaklarından İstanbul Medeniyet Üniversitesi akademik ve araştırma faaliyetleri konusunda destek vermektedir. Ayrıca Bağcılar İlçesi'nin proje için pilot yer olarak seçilmesi sebebiyle Bağcılar Kaymakamlığı'nda destek vermektedir. Proje özellikle maddi açıdan düşük gelirli bireylerin hukuki korunma yollarından etkin bir şekilde faydalanamadığı gerçeğini görüp bu kişilere hukuki destek vermeyi planlamaktadır. Projenin istismara uğrayan kadın ve çocukların, kentsel ve sosyal hizmetlere erişimin arttırılması ve rehabilitasyonlarının sağlanması ve her türlü hakları konusunda bilgi ve bilinç düzeyinin geliştirilmesi öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Ayrıca proje kapsamında "Aile Avukatlığı ve Aile Rehberliği Merkezi" kurulacak ve pilot yer olarak seçilen Bağcılar İlçesi'ndeki aileler için hizmet verecektir.²³

Tüm bu projeler avukat ve barolar adına topluma karşı sosyal sorumluluklarını ifa bakımından sevindirici gelişmelerdir. Fakat halen toplum adına sorunların çözüm noktası olan hukuki hizmetlere ulaşım konusunda yeterli bir gelişme sağlanamamıştır. 2007 yılında Türkiye'de şehirli nüfusu temsil kabiliyeti olan bir örneklem uyarınca yapılmış olan Adalet Barometresi araştırmasına göre şehirli nüfusun sadece %18,5'u avukat tutmuştur. Erkeklerin avukat tutma oranı, kadınların iki katıdır, ancak buna rağmen bu oran %24,3'te kalmıştır. araştırma kapsamında, ayda 2.000 TL ve daha üstüyle en yüksek gelir grubunda olanların bile sadece %23,5'unun avukat

²³ <http://aileavukatligi.org/index.php/genel-amaclar/>, erişim tarihi şubat 2015

tuttuğu anlaşılmaktadır. Aynı araştırma kapsamında kişilere neden avukat tutmadıkları sorulduğunda, verilen ilk cevap kişinin kendini savunabileceğini düşünmüş olması (%73,53), ikinci cevapsa hizmetin pahalı olmasıdır (%47,06). İlk cevap avukatlık hizmetinin tanıtılmasına dolayısıyla reklam yasağının kalkmasına ihtiyaç bulunduğunu gösterirken ikinci cevap, Baroların avukatların alacağı asgari ücret tarifeleriyle mesleği korumaya çalışırken aslında onu dar bir alana hapsettiğini ortaya koymaktadır. Buna dair çözüm önerisi ise batıda gittikçe yaygınlaşan hatta bazı barolar tarafından tavsiye edilen pro bono hizmetidir.²⁴

ADLİ HİZMETLERE ETKİN ULAŞIM VE PRO BONO

Pro bono Latince’de “toplumun iyiliği için” manasına gelmektedir. Terim genel olarak ücret alınmadan, gönüllü olarak yapılan işleri ifade etmektedir. Bu hizmetler batı ülkelerinde yaygın olup, hizmet bedellerini karşılayamayacak olanlar için sunulmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde avukatların iş etiği kuralları içerisinde yılda en az 50 saat pro bono servis vermeleri tavsiye edilmekte hatta bazı barolar tarafından zorunlu hale getirilmektedir.²⁵ Hizmet batı ülkelerinde sivil toplum kuruluşları tarafından aracılık yahut ortaklık şeklinde ihtiyaç sahibi bireylere sağlanmaktadır. Batıda pro bono hizmetinin 20-30 yıllık kurumsal geçmişi varken Türkiye’ye pro bono benzeri müessese 1992 yılında hukuk sistemimize girebilmiştir.²⁶

Türkiye’de pro bono benzeri hizmet 1992’den beri var olan, “ceza soruşturmaları ve yargılamaları kapsamında sunulan müdafilik” olduğu söylenebilir. Hukuk davaları için ise hak arama özgürlüğüne, sosyal devlet ilkesine vurgu yapılarak “adli yardım” müessesesi getirilmiştir.

²⁴ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

²⁵ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

²⁶ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

Ülkemizdeki pro bono benzeri hizmetlerin batıdaki pro bono hizmetlerinden temel farkı hizmetlerin muhtaç kişilere ulaştırılmasında aracılık eden kurumların niteliği noktasındadır. Batı ülkelerinde bu hizmete aracılık eden kurumlar sivil toplum kuruluşları iken Türkiye’de TBB eliyle yani kamu kurumu niteliğine haiz bir kuruluş aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine ulaşmaktadır.

Barolar vasıtasıyla topluma sunulan Adli yardım ve ücretsiz müdafilik hizmetleri verilmesi sosyal sorumluluk konusunda baroların gerçekleştirdiği ülkemizdeki en önemli hizmetlerin başında gelir. Fakat bu hizmetlerin toplumun normale göre daha mütevazî kesimine yeterince ulaşamamasından ötürü söz konusu sosyal sorumluluk tam olarak yerine getirilememektedir. Örneğin İstanbul Ceza Mahkemeleri tarafından yapılmış olan bir saha araştırması, zorunlu müdafilik dışındaki hallerde müdafiliğin erişebilirliğinin ancak %10 civarında kaldığını göstermektedir. Yine adli yardım müessesesinde 6459 sayılı kanunun 22. Maddesinde belirtilen “açıkça dayanaktan yoksun olmama” ifadesine rağmen baroların bu hizmetten faydalanmak için başvuran bireylerden istemiş olduğu belgeler hukuki yolun kullanımından vatandaşlarca vazgeçilmesine sebebiyet vermektedir.²⁷

Tüm bunlar, pro bono gibi hem ceza hem de hukuk davalarında ücretsiz bir hukuki hizmet sunum mekanizmasına ihtiyaç olduğunu ve var olan yapıların yetersiz kaldığını göstermektedir. Gerçekten de dünyadaki hiçbir devletin kaynakları, adli yardıma ihtiyacı olan herkese yetecek kadar geniş değildir. Bu anlamda hukuk bürolarının pro bono hizmet sunumunun gerekliliği önem kazanmaktadır.

Özellikle Avrupa’da yürütülen pro bono uygulamalarının başında gelen Interights ve Aire Centre’dan bahsetmek ülkemizde hukuka erişim sorununun çözümünde yapılması gerekenler adına ipuçları oluşturacaktır.

²⁷ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

Interights²⁸

1982’de kurulan ve hukuki çalışmalar yapan Londra merkezli uluslararası bir sivil toplum örgütüdür. Interights, insan haklarının yasal olarak korunmasına destek vermektedir. Finansal Kaynakları açısından Interights, dışarıdan aldığı fonlara bağlı olarak çalışan bir kurumdur. Açık Toplum Vakfı ve Ford Foundation gibi kurumlardan fon desteği almaktadır. Ayrıca bağış da kabul etmektedir. İngiltere dışında yürüttüğü faaliyetler için İngiliz hükümetinden de fon almaktadır. Interights, özellikle Doğu Avrupa ve Afrika’daki insan hakları ihlalleri ile ilgili davalarla ilgilenmektedir. Interights, insan hakları normlarının ulusal hukuk sistemlerinde yerleşmesine katkı sağlayacak ve davaya müdahil kişilerden çok, daha geniş kesimler için fark yaratabilecek davalar seçmektedir.

The Aire Centre²⁹

Aire Centre, Avrupa Birliği hukuku ve Avrupa insan hakları hukuku konusunda ücretsiz hukuki danışmanlık veren “hayır kurumu” (charity) statüsündeki bir örgüttür. Aire Centre, uzmanlık alanına giren konularda maddi geliri düşük ve hukuki yardıma ulaşmakta güçlük çeken kişilere hukuki danışmanlık vermekte, bu kişilere yardım eden hukuki danışmanlara (hukuk firmalarının pro bono bölümleri gibi) yol göstermekte ve genç avukatlar yetiştirilmesi için eğitimler düzenlemektedir. Öncelikli çalışma alanları; kadın hakları, göçmen/mülteci hakları, 3. ülke vatandaşları ile yapılan evliliklerden kaynaklanan hukuki sorunlar ve sosyal haklardır.

SONUÇ

Yukarıda bahsedilen iki sivil toplum örgütünün en büyük özelliği güçlü parasal kaynağa sahip vakıflarca desteklenmesidir. Vakıfların yanı sıra belli koşullarda hükümetler de bu ku-

²⁸ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

²⁹ <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf>, erişim tarihi şubat 2015

ruluşları sübvance etmektedirler. Ülkemiz açısından ele alırsak, henüz bu çapta oluşabilmiş sivil toplum kuruluşu mevcut değildir. Bu konudaki açığı Barolar telafi ederken, baroya tahsis edilen maddi kaynaklar sorunun çözümünde yetersiz kalmaktadır. Barolar için bu tür sivil toplumların oluşmasına kadar daha fazla kaynak ayrılmalı, ayrıca farklı kaynak elde etme imkanlarını sağlayacak yasal düzenleme yapılmalıdır.

Diğer önemli nokta “daha çok insanın haklarında ihlale sebep olan” sorunlara eğilmesidir. Batıda söz konusu kuruluşlar bu tür uyuşmazlıkların temel aldığı davaları gündem yapıp hem kuruluşun tanınırlığını arttırmakta hem de daha geniş kesimler aleyhine olan sorunlarda iyileştirmeye gidilmektedir. İnterights ülkemizde kadına ve aile içi şiddet sorunlarında baroların aldığı pozisyonla az da olsa benzeşmektedir. Barolar ülkemizde olan sembol olayları (son dönemde gerçekleşen Özgecan Aslan olayı) gündem yapmakta ve bu konuda hükümeti baskı grubu pozisyonuyla gerekli hukuki tedbirleri almaya zorlamaktadır. Ayrıca geliştirilen projelerle mevcut sorunlara el uzatmaktadır. Fakat geliştirilen bu projeler Batıdaki gibi reklamı yapılamamaktadır. Bu sebeple bu projelerin halka tanıtımı açısından daha nitelikli reklam ve tanıtım yapılmalıdır.

Avukatların bir araya gelip oluşturacakları STK'lar vasıtasıyla toplumda görünürlük kazanılmalıdır. Bu konuda avukatların barolarca bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca meslek itibarıyla haiz olunan sosyal sorumluluk avukatlara hem barolarca hem de avukatlık dernekleriyle hatırlatılmalı, bu yönde eğitim, seminer faaliyetleri düzenlenmelidir.

En önemlisi hukuku tüm toplum açısından kullanılan bir yöntem haline getirmek için pro bono hizmetlerine engel teşkil eden Avukatlık Kanunu'ndaki hükümlerin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim söz konusu sosyal sorunların çoğu hukukun, adalet kavramının toplumun geniş kesimiyle tanıştırılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu şekilde ülkenin, özellikle büyükşehirlerin mütevazı semtlerinde yaşayan insanlar hukuki hak ve yükümlülüklerinin farkına varacaktır. İnsanlar hukuku kullandığı sürece hak ve hürriyetlerini öğre-

necektir. Ancak bu şekilde başkalarının hak ve hürriyetlerine saygı ve başkalarının hakkını ihlal etmeme konusunda arzuldığımız bilince kavuşacaktır.

KAYNAKÇA

- 1-) BOZ Onur, Avukatın Malpraktis Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011
- 2-) ATAMAN Zeynep Pelin, <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/elkitabi1.pdf>
- 3-) http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/Havana_Kurallari.pdf
- 4-) YALTI Başar, <http://www.basaryalti.av.tr/makaleoku.aspx?id=73,s.2>.
- 5-) <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekma-kale/2000-2/9.pdf> , erişim tarihi şubat 2015
- 6-) <http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haber/madriddeklarasyonturkce2009.pdf> , erişim tarihi şubat 2015
- 7-) <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekma-kale/2009-3/4.pdf> , erişim tarihi şubat 2015
- 8-) <http://www.baroturk.com/3-yilda-25-bin-kadina-yardim-elizatiildi-1341h.htm> , erişim tarihi şubat 2015
- 9-) <http://www.kayseribarusu.org.tr/Print.aspx?ID=11942&Tip=Haber> , erişim tarihi şubat 2015
- 10-) <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=37391> , erişim tarihi şubat 2015
- 11-) <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=38442> , erişim tarihi şubat 2015
- 12-) <http://aileavukatligi.org/index.php/genel-amaclar/> , erişim tarihi şubat 2015
- 13-) <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/17112014155532.pdf> , erişim tarihi şubat 2015

HUKUKÇULAR ARASI MAKALE YARIŞMASI
İKİNCİLİK ÖDÜLÜ

Av. Mükramin Duman

HUKUKİ ROMANTİZMİN SOMUTLAŞMA
MÜCADELESİNDE AKTÖRLERİN YERİ;
AVUKATLAR VE BAROLAR

GİRİŞ

Hukuk toplumsal yaşamın temel unsurlarından birine işaret eder. Uygar toplumsal yaşamı mümkün kılan hukuk, yaşama ilişkilerinin düzenlenmesini, biçimlendirilmesini ve belli değerler çerçevesinde sistemleştirilmesini sağlar. Bir sosyal mühendislik yapıtı olan hukuk güvenliği, barışı, eşitliği, özgürlüğü, hak ve adaleti sağlamanın önemli bir koşuludur. Hukuk tasarımının somutluk kazanmasını sağlayan mekanizmanın sosyal bileşenini ise avukatlar ve barolar oluşturur. Normları, sosyal olguları ve etik değerleri harmanlayan avukatlar ve barolar toplumun hukuk bekçiliğini yapan önemli aktörler arasında yer alır.

Belli bir ideolojinin kabul görmesi için meşru bir zemin algısının yaratılmasında hukuk ve adalet terimlerine sıkça başvurulur. Sözde adil bir sistem tesis etmek adına atılan adımlar madalyonun arka yüzünde araçsallaştırılmış bir ruhu gözler önüne serer. Gerçekliklerin çarpıtıldığı bir düzen güvensizlik temelleri üzerine inşa edilen adaletsizliğin hüküm sürdüğü bir toplumsal yapıyı yansıttığından avukatlar ve barolar kendi normatif konumları gereği yüzeysel gerçeklikleri sorgulayarak gerektiği noktada toplumsal mücadelede en ön saflarda yer alması gereken temel aktörlerdir.

Modern dünyanın getirdiği uzmanlaşma mantığı toplumu mikro bileşenlerine ayırdığından böylesine parçalanmış bir

toplumu yönetebilmek de yönlendirebilmek de çok daha kolay olmaktadır. Avukatlar da barolar da bu manada dar bir alanda küçük bir çevreye hitap eden profesyonel ve uzman olmanın ötesinde toplumda adaletin tesis edilebilmesi için bu sınırları aşındırmalı ve adil demokratik bir hukuk düzeni adına en önde yürüyenleri temsil etmelidirler. Evrensel hukuk kurallarının ülkenin hukuk kuralları haline gelebilmesi, kanun devletinin ötesinde bir hukuk devletinden söz edilebilmesi ancak böyle bir mücadelenin yürütülmesiyle mümkündür

Modern İktidar Yapısında Hukukun Yeri

İnsanlık tarihi boyunca iktidarlar ellerinde bulundurdukları gücü genişletme eğiliminde olmuşlardır. Bu gaye ise siyasal olanın, otoriter eğilimlerle veya modern totalitarizm olarak tabir edebileceğimiz bir yöntemle toplumun her alanına nüfuz etmesine neden olmuştur. Özellikle toplumsal baskı mekanizmalarının değiştiği yeni dönemde otoritenin görünen çıplak yüzü farklı yollarla maskelenme ve meşrulaştırılma eğilimi içerisindedir. Hukuk da bu otoriter ve keyfi uygulamaların meşrulaştırılmasında sıkça başvurulan bir yöntem konumundadır. Belirtmek gerekir ki hukuki bir çerçevede belli bir haklılık ve meşruluk sınırları dâhilinde sürdürülen eylem ve söylemler otoriter eğilimlerin açıkça ortaya konmasından daha tehlikelidir; çünkü bu durum hukukun üstünlüğünü değil üstünlerin hukukunu yansıttığından toplumda ötekileştirilen değerler de belli bir haklılık pozisyonunda dışsallaştırılırlar. Bu denli kaygan bir zeminde ayakta durmaya çalışan hukuki bir sistemin de yarın kimi haklı ya da haksız kılacağı belirsizdir. Otoriter eğilimlerin hukuksal bir meşruluk algısında yer edişi toplumun da bu tutarsızlıkların farkına varamamasına sebep olabilir. İşte tam da bu yüzden otoriterliğin zihinsel algılarda her gün yeniden üretilen bir şey olması insanları her geçen gün daha tutsak ve pasif kılmaktadır; çünkü artık hukuki değerlerin ve adaletin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği tam olarak bilinmemektedir, her gün bu sınırlar değişmekte ve aşınmaktadır.

Totalitarizm, yetkilerin merkezi bir unsura bağılı olduğu mutlak itaate dayanan katı bir yönetim biçimine işaret eder. Totaliter sistemlerde toplumsal işleyiş mekanizmalarının hepsinde kitleleri mobilize eden bir anlayış esastır. Bireyin her türlü davranışının sürekli gözetim ve denetim altında olduğu bir sistem olan totalitarizmi sadece tarihin derinliklerine gömüldüğü varsayılan Nazi Almanyası gibi örnekler üzerinden okumak pek doğru bir eğilimi yansıtmaz. İktidarın yapısı tarihsel süreç içerisinde dönüşüme uğramış kitleleri mobilize etme şekli de bu bağlamda değişmiştir. Bahsedilen yeni iktidar biçimi birey üzerindeki baskısını salt şiddet üzerinden tanımlamak yerine hayatın her noktasına derinlikli bir noktadan nüfuz ettiği zihinleri ideolojik anlamda kuşatma yolunu benimser.

Modern iktidar algısı yönetme aygıtının işlerliğini sağlamak için tasnif etme, parçalama, sürekli gözetim altında tutma gibi yöntemlere başvurur. İnsanların bilinçaltına her yaptıklarının gözetlendiği inancı yerleştiğinden sürekli denetim altında tutulduklarını düşünerek bu durumu içselleştirirler. Bauman'a göre, "sürekli gözetlendiklerini düşünenler, kendi başlarına davranamaz ve iradelerini özgürce ortaya koyamazlar. Özgürlük, modernliğin paradoksal etkisiyle, modern devletin daha fazla özgürlük vaadi tarafından yok edilir."¹ Bu ideolojik kuşatma sürecini sadece siyasi söylemler içermez, meşruiyeti sağlamak açısından bilginin inşası ve bu değerleri savunacak bir aydınlar grubu da gereklidir. Hukuki değerler de bu süreç içerisinde gerekli bilginin inşasında araçsallaştırılmış ruhuyla karşımıza çıkar. Bir adım ötesinde her gün yeniden inşa edilen gerçekliklerin kabul görmesi adına hukukçular bir aktör olarak karşımıza çıkar. Hukuk ve hukukçuların bilgi inşa sürecinin nesnesi ve öznesi konumuna düşmeleri hukukun temellerini sarsacak nitelikte yeni bir gerçeklik algısını beraberinde getirir. Bütününe ve işleyiş mekanizmalarına bakıldığında modern totalitarizm olarak yorumlayabileceğimiz bu sistemde kuvvetler ayrılığı ilkesi yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağım-

¹ Zygmunt Bauman, Özgürlük, Çev: Vasıf Erenus, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1997, s.25

sız olmasını öngörürken, yargı bağımsız vasfından sıyrılarak keyfi sınırlar dâhilinde siyasi dejenerasyonun bir parçası haline gelir.²

Hukuki Romantizmin Somutlaşma Sorunsalı

Hukuk toplumsal yaşamın temel unsurlarından birine işaret eder. Uygar toplumsal yaşamı mümkün kılan hukuk, yaşama ilişkilerinin düzenlenmesini, biçimlendirilmesini ve belli değerler çerçevesinde sistemleştirilmesini sağlar. Bir sosyal mühendislik yapıtı olan hukuk güvenliği, barışı, eşitliği, özgürlüğü, hak ve adaleti sağlamanın önemli bir koşuludur. İnsanların sırf insan olmalarından kaynaklı hak ve yetkilere sahip olduğu düşüncesi hukuka evrensel bir nitelik kazandırır. Bu idealize edilmiş düşünce biçimini anlamlı kılan insanların sahip olduğu hak ve yetkileri ne derece kullanabildiğiyle alakalıdır. İnsanların kurallara uymasının güvencesini sağlayacak olan şey hakkını elde edebileceğine yönelik duyduğu inançtır. İşte tam da bu yüzden insanların kendilerini hukukla özdeşleştirme biçimi esas alınarak eylem ve söylemleri meşrulaştırma aracı olarak hukuka sık sık başvurulur. Önemli olan idealize edilen adalet, barış, özgürlük, eşitlik ve güven talebinin, hukuk kurallarının reel hayat içerisindeki uygulama alanlarına nasıl yansıdığıdır.

Adalet, kaotik bir düzende arzulanan güçlü bir istek olarak hayatımızda yer eder. Adalet tüm ülküsellliğiyle yaşatılırken reel hayatta ötekileştirilenler, bu kavramın kendini adaletsizlik üzerinden somutlaştırdığı gerçeğini gözler önüne serer. Adaletsiz bir sistem içerisinde kendine yer edinmeye çalışan “adalet” hukuksal değerlerin kutsadığı romantik idealar şeklinde değil acı, öfke, ceza, intikam, çıkarlar veya vicdanın keyfiliğine dayanan bir düzlemde karşımıza çıkar. Bu somutlaşma biçimi perdeleme ve duyarsızlaştırma mekanizmalarına ihtiyaç

² Betül Karagöz, *Toplumsal Adalet ve Totalitarizm*, Ankara, Divan Kitap, 2011, s.141

duyar.³ Bu mekanizmanın işleyişini sağlayan önemli dayanak noktalarından birini de hukuksal romantizm oluşturur. Hukuksal romantizm;

“Soyut haklar ve adalet imgesiyle tanımlanan, ütöpik hale getirilmiş soyut hukukun sahip olduğu aşkın ve üstün soyut hukuksal değerler söyleminin öne çıkarılması ile hukukun nesnelliğinden ya da gerçekliğinden koparılması olarak tanımlanabilir”⁴.

Hukuk ile onun gerçekliği arasındaki çelişki, hukuk alanının somutluğu ve gerçekliği karşısında romantizmin ileri sürdüğü aşkın ve yüceltilmiş değerlerin hukuksal idealar düzleminde cereyan etmesinden kaynaklanır. Bu durum ise aslında birey ile toplum, siyasal olan ile insani olan, çoğunluk ile azınlık, devlet ile sivil toplum, medeni güç ile kaba güç, özgürlük ile eşitlik, haklar ile yasa, çıkar ile yarar arasındaki gerilimin bir yansımasıdır. Sosyal gerçeklikler gördüklerimizden ibaret değildir. Gördüklerimizin ötesindekileri anlamlandırabilmek ise ampirik olmayan sosyal ilişkilerin hangi formlarda ortaya çıktığını sosyal olanla bilinç arasında gerçekleşen bir düzlemde ele almakla mümkündür. Hukuk kuralları, fiziksel şey bağlamında bir maddilik algısı içerisinde karşımıza çıksa da bunun ardında yatan geniş bir sosyal ilişkilerin bir ürünü olmasıdır. Bu manada hukuk reel hayat içerisinde bahsedilen sosyal ilişkilerin aldığı farklı formların tezahürüdür. Bu geniş düzlemdeki kavrayış hukukun kendi içerisindeki çelişkilerini anlamlandırmada bize yüzeyselliğin bir adım ötesine geçme imkânı sunar. Bu çelişkilerin ortaya konması ise hukuksal romantizmin somutlaşma sorunlarının kaynağındaki nedenleri ortaya koymak anlamına gelir.

³ Mustafa Talat Kutlu, “Hukuksal Romantizm”, TBB Dergisi, S.97, 2011, s.76

⁴ Özlem Doğan; “Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek”, Doğu Batı Dergisi, Sayı: 13, 2000-01, s.15.

Hegemonyanın Bileşeni Olarak Hukuk

Antonio Gramsci devleti “Yönetici sınıfın egemenliğini yalnızca haklı gösterip koruduğu değil, ama yönetimi altında tuttuklarının etkin rızasını da kazanabildiği pratik ve teorik etkinliklerin karmaşık bütünlüğü “ olarak görür.⁵ Bu bağlamda ortaya attığı hegemonya kavramı ise yeni bir toplumsal düzen kurgulamanın formülasyonunu içeren bir niteliğe sahiptir. Hegemonya, egemen sınıfların sivil toplumda bağımlı sınıflar üzerindeki ideolojik üstünlüğü anlamına gelir. Sistemin gerçek gücünün yönetici sınıfın şiddetinde ya da onun devlet baskısının gücünde olmadığına değinen Gramsci yönetenlere ait dünya görüşünün yönetilenler tarafından kabul edilmesi noktasına dikkat çeker. Egemen fraksiyon kendi ideolojisini topluma dayatmak yerine, toplumsal grupların çıkar ve dünya görüşlerinden alınmış ortak unsurları bir araya getirerek hegemonik bir ideolojik bütünlük oluşturur. Bu bilincin oluşturulması sivil toplumdan başlayarak, fabrikadan okula ve aileye kitlelerin etkin rızasını kazanmaya yönelik bir stratejinin temelleri üzerine oturtulur. Tabii ki de bu rıza süreci devletin meşru şiddet tekelinden soyutlanamayacak bir birliktelik içerisindedir. Yani hegemonya bir ideolojik üstünlük manasına geldiği kadar gerek görülen yerlerde zorlamayı da içeren bir sentez niteliğindedir.⁶

Hukuk da hegemonya projesi oluşturma sürecinde önemli bileşenlerden birine işaret eder. Böylelikle kitlelerin etkin rızasının alınması süreci hukuksal temeller üzerinden sağlanmaya çalışılan bir hale dönüşür. Nihayetinde yasalar önünde herkesi eşit kılan hukuk pratikte bireyleri birbirlerinden ayrıştırarak bir meşrulaştırma ve maskeleyme aracına dönüşür. Bağımsız ve tarafsız olduğu iddia edilen hukuki değerler belli kavramsallaştırmalarla kimsenin itiraz edemeyeceği bir hale dönüştüğünden eylem ve söylem arasındaki farklılaşma kimseye hissettirmeden kusursuzca inşa edilir. Herkes için adil olanı tesis

⁵ Antonio Gramsci, Gramsci: Prison Notebooks, New York, International Publishers.1971, s.244

⁶ Martin Carnoy, Devlet ve Siyaset Teorisi, çev:Simten Coşar, Aykut Örküp, Mete Pamir, Mehmet Yetiş, Ankara, Dipnot Yayınları, 2013, s.95

etme iddiası reel hayatta hakları yok sayılıp ötekileştirilen bir kitleyi beraberinde getirir. Belli bir ideolojinin toplumda yer etmesini sağlamak için doğruluk iddiasını güçlendirmek adına yaratılan haklar düzenini savunabilecek kendi değerlerine yabancılaşan hukuk uygulayıcıları görülmeye başlar. Böylece ideolojik olanın hukuki zırhı da hazır bir duruma gelir. Nihayetinde bu yeni hukuki düzenin yarattığı ideolojik hukuk metaforu, gerçekliği perdeleyecek bir romantik söylem olmaktan öteye gidemez.⁷

Gramsci toplumsal mücadele süreçlerinde aydınlara önemli bir rol biçer. Avukatlar ve barolar da adaletsizliğin baş gösterdiği bir sistemde mücadeleyi yürütecek olan temel aktördürler. Modern toplum sözleşmesinin bel kemiğini oluşturan hukuk unsurunun adil bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan bir meslek grubu olarak gerek avukatlar gerekse de barolar gerektiğinde kâğıt üzerindeki hak ve yükümlülüklerin bir adım ötesine geçebilmelidirler. Toplumu yönlendiren söylem ve uygulamaların meşru bir zeminde gerçekleştiği iddiasının ardında yatan güçlü retorikğin araçsallaştırılmış ruhu adaleti de feda edebilecek tehlikeli bir pozisyona sahiptir. Bu nedenle avukatlar ve barolar kâğıt üzerindeki yükümlülüklerinin ötesinde önemli bir sosyal sorumluluğa sahiptirler. Yargılamaların adil bir biçimde gerçekleştirilemediği, hukukun yeri geldiğinde ayaklar altına alınabildiği ve hatta daha da tehlikelisi her şeyin hukuka uygun bir forma dönüştürülebildiği; ancak bu uygulamaların hukukun kendi felsefesini temellerinden sarsacak nitelikte bir karşıtlık içerisinde olduğu bir toplumda adalet her geçen gün daha fazla darbe almaktadır. Bu esneklik ve meşru görünümü gayri meşru adımlar bireylerin adil bir sistemde yaşadıklarına dair inançlarını sarsarak güvensizlik ve nefret toplumunun tohumlarının atılmasına sebep olmaktadır. Böyle bir tabloda adil bir sistemin garantörlüğünü yapabilecek avukatlar ve barolar toplumu bu kaotik ve güvensiz ortamından çıkarabilecek nitelikte adaletin savunucusu olma gibi çok önemli bir misyonu ellerinde bulundurmaktadırlar.

⁷ Yıldız Silier, Özgürlük Yanılsaması: Rousseau ve Marx, İstanbul, Yordam Kitap, 2007, s.33

Avukatlar Ve Baroların Sosyal Yükümlülükleri

Hukukun somutlaşma biçiminin ölçme ve değerlendirme kıstaslarına tabi olacak şekilde işlerlik kazanabilmesi elzem bir meseledir. Hukukun ölçme mekanizmalarından olan hak arama özgürlüğü ve savunma hakkı bu noktada çok önemlidir çünkü bu değerler kişinin özgür yaşayabilmesinin önemli bir koşuludur. Ayrıca savunma hakkı olmadan diğer hak ve özgürlüklerden de söz edilemediğinden bu hakkın kişinin yaşama hakkı kadar değerli olduğu yorumu yapılabilir. Savunma hakkı ve hak arama özgürlüğü, hukuk devletinin ve demokrasinin temel direği olduğundan bir ülkede demokrasinin var olup, olmadığını anlamak için savunma hakkının hangi koşullar altında gerçekleştiğine bakmak gerekir.⁸ Bu temel değerlerin somutlaşmasını sağlayacak olanlar ise avukatlar ve barolardır. Hukuk devletinin ayakta durabilmesi adına verilen mücadele bu değerlerin ayakta kalmasını sağlayacaktır; çünkü tarihsel süreç içerisinde siyasal iktidarlar kendi alanlarını genişletme eğiliminde olduklarından adaleti etki altına almak amacıyla savunma hakkına müdahale etme ve kısıtlama eğilimi içerisinde olmuşlardır. Geçmişten günümüze iktidarların toplumsal olana nüfuz etme biçimleri değişmiştir. Modern totalitarizm olarak nitelendirebileceğimiz bu yeni süreç hukuku da araçsallaştırarak hegemonya projeleriyle zihinlerin en derinlikli noktalarına kadar nüfuz etmektedir. İşte tam da farkında olmadan bir parçası haline geldiğimiz ve yeniden ürettiğimiz ideolojik tutum kendi zihinlerimizdeki zincirlerimizden kurtulmayı gerekli kılıyor. Avukatlar ve barolar adı adaletli kendi adaletsiz gerçeklik algısının hem içinde hem üstünde olduklarından bulunduğu-muz durumu sorgulayacak nitelikte birincil aktörler onlardır.

Hukuk tasarımının somutluk kazanmasını sağlayan mekanizmanın sosyal bileşenini avukatlar ve barolar oluşturur. Bir aydın olarak avukat sosyal değişim ve siyasal gelişmeler at-

⁸ Nevzat Erdemir "Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı", İzmir Barosu Dergisi, Nisan 1988, S.2, s. 85-86 <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1085>

mosferinde mevcut yapıyı düzeltme ya da zenginleştirme kapasitesine sahip önemli meslek gruplarından birine işaret eder. Normları, sosyal olguları ve etik değerleri harmanlayan avukat toplumun hukuk bekçisi konumundadır. Hukukun uygulanmasını denetleyen bir mekanizmanın temel direğini oluşturan avukatlar idealize edilen ile reel hayat arasındaki bağı kurarak hukukun sosyal bir gerçeklik kazanmasını sağlar. Avukatlar teori ve pratiği birleştirerek hukuk düzeninin sentezini yansıtan kilit bir konumdadır. 9Toplumda hukuksal değerlerin keşime noktasında bulunan avukatların adil bir sistemin garantörlüğünü yapacak nitelikte bir aktör olmaları onlara birtakım sosyal sorumluluklar yüklemektedir

“Avukatlık ontolojik sebepleri gereği devlet ile halk arasında bir köprüdür. Bunun dışında avukatın normatif tanımına baktığımızda karşımıza bambaşka bir profil çıkmaktadır. Bu profil güvenilirlik sütunu üzerinde duran bir binadır. Avukat, insan hakları savunucusu gibi kanun koyucunun iradesinin erozyona uğramasını engelleyen bu sebeple de suiniyetli karar alıcılar ve uygulayıcılar tarafından seilmeyen, fakat bu tip kararlara ve uygulamalara muhatap olanlar tarafından saygı ve itibar gören insan olmalıdır.”¹⁰

Güvenilirliğin ve adaletin simgesi olmak en başta kendi zihnini hedef alan kuşkucu bir bakışı benimsemeyi gerektirir. Ancak bu yolla otoriteye cevap verebilecek kadar bağımsız, özgür ve özerk bir ruhtan söz edilebilir ve her türlü otoriteden gelen tehditlere karşı mücadele edilebilir. Tüm bunların gerçekleşmesi baroların ve avukatların başta kendileri olmak üzere toplumda yer eden alışlagelmiş dilin zihinleri edilgen kıldığı bakışa yönelik bir sorgulamayı gerektirir; çünkü bu irdeleyici tavır adaletin ayakta kalmasını sağlayacaktır.

⁹ Başar Yaltı, “Hukuk Hukukçu ve Avukat”, İstanbul Barosu Dergisi, 18.02.2015(Erişim Tarihi), <http://www.basaryalti.av.tr/makaleoku.aspx?id=35>

¹⁰ Mustafa Emre Gökmenoğlu, Kapitalistleşen Perspektif, Avukatlık Ruhundaki Yozlaşma ve Toplumun Algısı, 25.02.2015(Erişim Tarihi), <http://www.hukukveinsan.com/avukatlik-toplum-ve-para/>, 26.11.2013

Baroların mesleki ve ekonomik çıkarların yanı sıra demokratik taleplerle de bağdaşan bir kurum olması onu demokratik bir kitle örgütüne yaklaştırır. Bu bağlamda barolar da avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının yararlarını korumak ve gereksinimlerini karşılamak, meslek düzenini, ahlakını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumanın yanı sıra toplumsal değişim ve dönüşüme katkı sağlamak açısından kurulu düzeni, alışılmış olanı, bilineni, insani ve toplumsal ilişkileri, sorgulamakla yükümlü olması gereken kuruluşlardır. Böyle bir konum ise toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinde gerektiğinde yeni diller geliştirebilmeyi ve yeni bir ruh oluşturabilmeyi gerekli kılmaktadır. Sosyal gerçekliklerin katman katmanlığı ilkesinden yola çıkarak yüzeysel görüntünün bir adım ötesinde hangi gerçekliğin yattığını anlamak basmakalıp düşüncelere eleştirel bir bakışı gerektirir. Avukatlar ve barolar da kendi normatif konumları gereği yüzeysel gerçeklikleri sorgulayarak gerektiği noktada toplumsal mücadelede en ön saflarda yer alması gereken temel aktörlerdir; çünkü gerçekliklerin çarpıtıldığı bir düzen güvensizlik temelleri üzerine inşa edildiğinden yükselen değer adalet değil adaletsizlik olacaktır.

SONUÇ

Toplumun içerisinde bulunduğu zindandan kurtarabilecek bir bilgi ve güce sahip olan avukatın böyle bir misyonu yerine getirebilmesi için öncelikle kendi içindeki zindandan kurtulması gerekir. Yarar düşüncesini hep kutsayan değerlere karşı gelebilmek gerçek bir "ben" olabilişin hikayesidir ve insan bu yolla bir oluş sürecine girebilir. Ancak kendi içerisinde öz benliğine ve zincirlerine başkaldırıyla gerçek özgürlüğü hissedebilen bir avukat özgürlük, adalet ve demokrasi mücadelesi verebilir. Hayattaki amaçlarımızı "şeyler" üzerinden resmetmek rasyonel aklın bireyi mekanikleştirmesinin ve insanın kendine yabancılaşmasının bir ürünüdür. Akıl ve mantığın bu denli vurgulandığı bir dönemde kutsanmış doğrular haline gelmiş çıkarların maksimizasyonu ilkesi toplumun büyük kesimini ele geçirmiş

vaziyettedir. Kendi çıkarlarına başkaldırabilen bir avukat kendi zincirlerinden kurtulduğu için gerektiğinde adalet, hukuk devleti gibi bir ülkü uğruna mücadele edebilecek gerçek bir özgürlük hikâyesinin ta kendisi haline gelecektir ve böylece hukuksal romantizm reel hayatta somutlaşma imkânı bulacaktır.

Hukuki değerlere ve hukukçulara dayanarak oluşturulmaya çalışılan bir düzen insanlar nezdinde süreci kolay kabul edilebilir kılmaktır. İşte bu yüzden iktidarlar şiddet yoluyla bireyi bastırıp kuşatmak yerine oluşturmak istedikleri homojen kurgudaki toplumu üstü örtülü bir gerçeklik algısıyla inşa etmeye çalışmaktadırlar. Hegemonya projesi olarak nitelendirebileceğimiz bu sürece hukukun ve hukukçuların da bir araç olarak dâhil ediliyor oluşu oldukça tehlikelidir. Bu yüzden toplumsal ve siyasal adaletin sağlanması adına avukatlar ve barolara perdelenen gerçeklikleri ortaya çıkarmak ve ayakları yere sağlam basabilen bir hukuk devletinin mücadelesini vermek gibi birtakım sorumluluklar düşüyor. Aksi takdirde George Orwell'ın 1984'ünde olduğu gibi güç ve iktidarın sınırsızca uygulandığı, içinde bulunduğumuz toplumun bir büyük gözaltına dönüştüğü, gerçeğin her gün yeniden değiştiği ve gerektiğinde toplu unutulmaların yaşandığı, üstü perdelenmiş bir gerçeklik hikâyesinin parçası haline gelebiliriz.

KAYNAKÇA

BAUMAN, Zygmunt(1997), *Özgürlük*, Çev: Vasıf Erenus, Sarmal Yayınevi,İstanbul

CARNOY, Martin(2013), **Devlet ve Siyaset Teorisi**, çev:Simten Coşar,Aykut Örküp,Mete Pamir,Mehmet Yetiş,Dipnot Yayınları,Ankara

DOĞAN, Özlem(2000), "Hukuk Devletini Sosyal Devlet İçinde Düşünmek", **Doğu Batı Dergisi**, Sayı: 13

ERDEMİR,Nevzat(1988) "Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı",İzmir Barosu Dergisi, S.2, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1085>

GÖKMENOĞLU, Mustafa Emre(2013), **Kapitalistleşen Perspektif, Avukatlık Ruhundaki Yozlaşma ve Toplumun Algısı**, 25.02.2015, <http://www.hukukveinsan.com/avukatlik-toplum-ve-para/>,

GRAMSCI, Antonio(1971), **Gramsci: Prison Notebooks**, New York, International Publishers

KARAGÖZ, Betül,(2011) **Toplumsal Adalet ve Totalitarizm**, Divan Kitap, Ankara

KUTLU, Mustafa Talat(2011), "Hukuksal Romantizm", **TBB Dergisi**, Sayı.97

SİLİER, Yıldız(2007) **Özgürlük Yanılsaması: Rousseau ve Marx**, Yordam Kitap, İstanbul

YALTI, Başar, "Hukuk Hukukçu ve Avukat", İstanbul Barosu Dergisi, 18.02.2015(Erişim Tarihi), <http://www.basaryalti.av.tr/makaleoku.aspx?id=35>

HUKUKÇULAR ARASI MAKALE YARIŞMASI
ÜÇÜNCÜLÜK ÖDÜLÜ

EDA YOLERİ

AVUKATLARIN VE BAROLARIN HUKUKUN
ÜSTÜNLÜĞÜNÜ VE İNSAN HAKLARINI
KORUMAK BAKIMINDAN SORUMLULUĞU İLE
DEMOKRASİNİN GELİŞMESİ İÇİN TOPLUMU
AYDINLATMA ÖDEVİ

- Kadimden Sonsuza Hukukun Üstünlüğünün Sorumluluğu -

GİRİŞ

“İnsanlar eşitsizliğin içine doğar. Biz hukukçular, bu eşitsizliği en aza indirebilmek için mücadele etmeliyiz.”

Anayasamızın 135. maddesi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarını; “belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleri” olarak tanımlamıştır.

Avukatlık Kanunu’nun 76. maddesi bu durumu barolar yönünden; “barolar, avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlakını, saygınlığını, **hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak**, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmaları yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.” şeklinde ifade etmektedir.

Avukatlık Kanunu'nun 110. maddesinin 6. bendi Türkiye Barolar Birliği'ne; "kanunların memleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda dileklerde, yayınlarda bulunmak, gerekirse ön tasarılar hazırlamak," 17. bendi de "**hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak ve korumak, bu kavramlara işlerlik kazandırmak,**" görevlerini yüklemektedir.

Avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu denildiğinde "adli yardım, kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların hukuken korunması, ücretsiz danışmanlık, öğrencilere ve stajyer avukatlara burs, mesleğe yeni başlayan avukatlara yardım" gibi meseleler akla gelebilmektedir. Ancak çok daha önemli olan kanunlarda da yer alan anlamıyla "**hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak**" meselesindeki sosyal sorumluluktur. Zira hukukun üstünlüğünün, insan haklarının, demokrasinin ve özgürlük ilkelerinin olmadığı yerde hiçbir sosyal sorumluluk yerine getirilemeyecek ve gerçekleştirilen faaliyetler kamu yararına olmaktan uzak olacaktır.

Bu sebepten, baroların öncelikli görevi ve sorumluluğu hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumaktır. Hukukun toplum adına korunması, hak arama özgürlüğünün sağlanması hususunda topluma karşı sorumlulukların yerine getirilmesi ve en önemlisi demokrasi ve hukukun üstünlüğü kültürünün gelişmesi için baroların varlığına ihtiyaç vardır.

Çalışmamızda baroların, hukukun ve yargının sözcüsü sıfatıyla "**hukukun üstünlüğü ve insan hakları konularındaki sosyal sorumluluğu**" ve bilimin ışığında, modern anlamda demokrasiye ulaşabilmek ve muhafaza edebilmek için "**toplumu aydınlatma ödevi**" üzerinde durulacaktır. Çalışmamız; pazarın konusu haline gelmiş, ticarileşmiş, iktisat ilkelerini hukukun üstünlüğünden önde tutan hukukçular bakımından pek de ilgi çekici olmayacaktır.

A. AVUKATLARIN VE BAROLARIN HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜNÜ VE İNSAN HAKLARINI KORUMAK BAKIMINDAN SORUMLULUĞU

Kişi hak ve özgürlüklerinin savunulmasında ve yayılmasında her dönem etkin görev almış olan avukatlar ve savunma mesleği, Eski Yunan ve Roma'ya kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Avukat (Advocatus) sözcüğü Eski Yunancada "üstün, ayrıcalıklı ve güzel konuşan" anlamına gelmekteydi. Tarihte lonca teşkilatı içinde örgütlenen avukatlık mesleği yaklaşık 800 yıllık bir süreçte "modern" anlamını bulan bir meslektir.¹ Fransız İhtilali ile birlikte özgürlük, kardeşlik, eşitlik temelinde ayrıcalıklı üst sınıflar bertaraf edilmiş ve lonca tipi teşkilatlar da yıkılmıştır.

"Kamu şövalyeleri" olarak da adlandırılan avukatlar, şövalyelik onuru ile bağlı ve onurlarını her şeyin üstünde tutmak zorunda idiler. Dün olduğu gibi bugün de avukatlığın onurla bağdaştırıldığını ve kutsal bir görevin ifası olduğunu söylemek mümkündür. Savunma mesleği; hukukun üstünlüğünün, hukuksal uzlaşmanın, adil yargılanma duygusunun ve toplumsal barışın güvencesi olup bu değerler, mesleğinde yetkin bağımsız savunucularla teminat altına alınmıştır.²

Meslek örgütü olarak baroların temel amacı mesleğin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Barolar için temel hareket alanları; I- Avukatların mesleklerini etkin biçimde sürdürebilmeleri için gereken mesleki görev alanları ve II- **Hukuk, insan hak ve özgürlükleri alanlarıdır.** (İnsan Hak ve Özgürlüklerinin olmadığı yerde avukata ve barolara ihtiyaç olmaz.)³

¹ İnancıcı, Haluk, Türkiye'de Avukatlık İdeolojisi, Toplum Ve Bilim Dergisi, Sayı: 87, Sayfa 136.

² AYM 15.10.2009 Tarih, E:2007/16, K:2009/147.

³ İnancıcı, Haluk, Türkiye'de Avukatlık İdeolojisi, Toplum Ve Bilim Dergisi, Sayı: 87, Sayfa 142.

Somut hukuk normlarına göre baro; I) Meslek Örgütü (Anayasa m. 135 ve Avukatlık Kanunu m.76), II) Hukuk Kurumu (Avukatlık Kanunu m.76), III) Baskı Grubu (Anayasa m.135) dur.

Demokratik topluma, toplumun modernleşmesine katkıları sağlayan baskı grubu olma özelliği ile çağdaş demokratik ülkelerde barolar, savunma hakkının, hak arama özgürlüğünün, hukukun üstünlüğünün, hukukun evrensel kurallarının etkin bir biçimde uygulanmasının en büyük takipçisi ve güvencesidir. Nasıl ki siyasi partiler, “demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru” olarak kabul ediliyor ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve özellikle amacı hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını korumak olan baroların da demokratik hayat için oldukça önemli olduğunu belirtmek gerekir.

“Eğer yasama ve yürütme yargılama gücünden ayrılmış değilse özgürlük yoktur. Yargı yasamaya bağlı bulursa yurttaşların yaşam ve özgürlükleri üzerindeki güç keyfi olacaktır; yürütmeye bağlı olması halinde de yargıç bir zalimin gücüne sahip bulunacaktır”

(Montesquieu)

Mesleğini ve sorumluluklarını yerine getirirken avukatlar ve barolar özgür ve bağımsız olmalı, kamu yararı saiki ile hareket etmelidir. Esasen bağımsızlık, avukatlık mesleğinin ve yargılama faaliyeti ile uğraşanların karakterine işlemiştir. Dolayısıyla bu hukukçular, hiç kimseden emir almaz, bağımsızlığını zedeleyecek her türlü işten kaçınır.

Bununla beraber, kuvvetler ayrılığı, iktidarın tek elde toplanmasını ve devletin yozlaşmış bir zulüm aracına dönüşmesini engelleyen en önemli prensiplerden biridir. Bu doğrultuda, özellikle yargı erkinin yasama ve yürütmeden ayrılması ve tam manasıyla bağımsız olması gerekir. Yargının tarafsız ve bağımsız statüsünü aşındıran her türlü siyasi iktidar tasarrufu demokrasiyi pekiştirmeye değil, zayıflatmaya ve giderek orta-

dan kaldırmaya neden olacaktır. Yargı bağımsızlığı, demokratik hukuk devletlerinde salt ilkesel düzeyde savunulacak bir kavram değil, tüm kurum ve kurallarıyla işlevsellik kazanması gereken bir hukuk devleti olabilme kriteridir.⁴

Bağımsız ve adil bir yargıdan söz edebilmek, ancak adaletin iddia, yargı ve savunma ayaklarının sağlam temeller üzerine oturmuş olmasına bağlıdır. Gelişmiş ve insan haklarına dayalı demokrasiyi tesis edebilmiş ülkelerin en önemli özelliği, bağımsız ve geniş haklarla donatılmış bir savunmanın ve yargının varlığıdır. Ülkemizin de gelişmiş demokratik bir ülke olabilmesinin önkoşulunun, tam anlamıyla bağımsız ve geniş yetkiler verilmiş bir savunmanın ve yargının varlığına bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Mahkemelerin koşulsuz yansızlığı ve bağımsızlığı, devletin adaletiyle birlikte, yetkin bir demokrasi hukukunun oluşumunun ve işleyişinin de güvencesidir.⁵ “Bağımsız savunma, bağımsız yargıda, bağımsız yargı, gerçek hukuk devletinde, gerçek hukuk devleti de eksiksiz demokraside olur.” Türkiye Barolar Birliği tarafından benimsenmiş olan bu anlayış, yargı bağımsızlığının toplum tarafından benimsenmesine ve yine toplumun, hukukun üstünlüğünün savunucusu olma yolundaki cesaret ve arzusunun artmasına katkı sağlayacaktır.

“Aktif gücü elinde bulunduran sadece devlet olmamalıdır. Eğer insanlar medeni olmak istiyorlarsa, organizasyon kurma sanatı geliştirilmeli ve genişletilmelidir.”

(Alexis de Tocqueville)

Demokrasinin, sadece yönetici elitlerin seçilmesi sürecine dönüştüğü şeklinde sıklıkla eleştiriler yapılmaktadır. Bununla beraber, temsili sistemlerdeki büyük kültürel boşluklar ve

⁴ Canıklıoğlu, Meltem, Hukuk Devletinde Siyasi İktidar ve Yargının Karşılıklı Konumu-İlişkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 10, Sayı 1, 2008, Sayfa 54.

⁵ Ökçesiz, Hayrettin, Yargı Reformuna 21 Pare Katkı Yazısı, Yeni Türkiye Dergisi, Mayıs-Haziran 2013, Sayı 52, Sayfa 630.

kopukluklar sebebiyle toplumsal yapının hemen her yerindeki temsili sistemlerin sıklıkla oligarşilere dönüşmesi tehlikesi de ortadadır.⁶ Bu sebepten, demokrasinin sadece siyasal partiler eliyle ve çoğunluk istikametinde sağlanabileceğine dair anlayış, katılımcı demokrasi ilkeleri, çoğulculuk ve insan hakları karşısında terk edilmiştir.

Katılımcı demokrasi, toplumun seçtikleri ile toplum arasındaki kopukluğu gidermek için ortaya çıkmış önemli araçlardan biridir. Katılımcı demokrasi, vatandaşların sadece seçimden seçime varlık gösterdikleri bir düzeni reddetmekte ve bireyler, örgütlü insan toplulukları aracılığıyla devamlı bir şekilde karar almada etkin rol oynamaktadır.⁷ Böylece demokraside gelişim sağlanacağı açıktır. Bununla beraber, hukukun tüm gelenek ve kimliklerin üstünde bir üst kültür olarak görülmesi halinde hoşgörü ve çoğulculuk anlayışının da gelişeceğini söylemek mümkündür.

Barolar, kamusal yaşama katılma imkânını sağlayan, bireyleri bilgilendiren, aydınlatan ve bunu hukukçu kimliği ile ortaya koyan kurumların başında gelmektedir. Burada bir aydınlatma ödevi vardır. Zira halk, karar alma sürecine ne kadar fazla katılma imkânını yakalayabilirse demokrasinin o denli geliştiğinden söz etmek mümkündür.

Gelişmiş demokrasilerde kamuoyu tam manasıyla demokratik bir kuvvet niteliğini kazanmış tır. Bu ülkeler “kamuoyu hâkimiyetine dayanan demokratik ülkeler” olarak anılmaktadır. Bu durum, özlem duyulan ve karşı durulamayacak bir demokrasi anlayışı ve kültürdür. Gelişmiş demokrasi “özgür, özerk, eşit bireylerden oluşan, bilgilendirilmiş özgür halkın, hukukun egemenliği altında, sivil toplumun özgürlükçülüğe,

⁶ Birkök, Cüneyt, Yüzüncü Yıla Doğru “Doğrudan Demokrasi” Temelleri, Yeni Türkiye Dergisi, Ocak-Şubat 2014, Sayı 56, Sayfa 106.

⁷ Kitapçioğlu, Tülay, Baskı Grupları ve Demokrasi, TBB Dergisi (106), Sayfa 385.

çoğulculuğa ve katılımcılığa, yasanın normlarına göre, özgür halk tarafından, özgür halk için yönetilmesidir.⁸

B. AVUKATLARIN VE BAROLARIN DEMOKRASİNİN GELİŞMESİ İÇİN TOPLUMU AYDINLATMA ÖDEVİ

“Avukatlar bizim için canlı kitaplardır. Görevleri bizi, aydınlatmaktır.”

(Montesquieu'nun, “Lettres Persanes” isimli eserinin kahramanı olan yargıç)

Avukatlar ve barolar, devletin idari kurumlarının hak ve özgürlüklere saygılı davranıp davranmadığını, yurttaşların maruz kaldığı kötü muameleyi, hukuk ihlallerini tespit edecek ve rapora bağlayarak kamuya duyuracaktır. Halkın da demokratik yollarla icrai davranmasını sağlamaya çalışacaktır. Böylelikle halkın doğrudan katılımının kısmen de olsa sağlandığı bir demokrasi hayata geçerek, demokrasinin seçimler dışındaki katılımcı, çoğulcu unsurları ortaya çıkacaktır.

Avukatların ve baroların, demokrasiye olumlu katkılarının olabilmesi için gruplara mensup olan bireylerin ve toplumun demokrasi bilincine sahip olması gerekmektedir. İnsan haklarının korunması için tek başına devletlerin hukuk düzenlerini insan haklarına dayandırması yetmemektedir. O devletlerin yurttaşlarının, haklarının ve özgürlüklerinin bilincine sahip olması gerekir. Burada hakların ve özgürlüklerin çıplak bilgisine sahip olmaktan değil, kavramadan söz etmek durumundayız. Bu ise ancak hukukçular tarafından öğretilerek olabilmesi sebebiyle toplumu aydınlatma görevi olan avukatları ve baroları ilgilendirmektedir. İnsanlar, ancak bilgi sayesinde hem ahlaklı hem de iyi bir yurttaş haline gelirler ve neyin iyi neyin kötü olduğunu ayırt edebilirler.

⁸ Selçuk, Sami, Demokrasiye Doğru, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, Sayfa 23. Yazar “çağcıl demokrasi” olarak bahsetmektedir.

1. Plan-Eylem-Sonuç Üçgeninde Baronun Yeri

Halk, temel hak ve özgürlüklerin sahibi ve temel savunucusudur. Halk tarafından demokrasiye ve temel hak ve özgürlüklere sahip çıkma kültürünün yerleşmesi modern demokrasiye doğru ilerleme kaydedildiğinin göstergesidir. Böyle bir düzen ile sağlıklı bir birey ve topluma kavuşulacak, düşünceler gelişip çeşitlenecek, çoğulcu bir toplum ve toplumsal hoşgörü sağlanabilecektir.

Barolar, günümüzün gittikçe genişleyerek karmaşık bir bürokratik yapı haline gelen devlet organizasyonu içerisinde vatandaşların haklarını zedeleyecek olan düzenlemelere/mevzuatlara karşı oldukça önemli bir işlev görmektedir. Zira bünyesinde salt hukukçuları bulunduran bu kurum, yasal düzenlemelerin hukukiliğini en iyi tahlil edebilecek kurumlardan bir tanesidir. İşte bu sebeptendir ki barolar, "hukukun üstünlüğü ve demokrasi" çatısı altında verilecek eğitimin, yapılacak tespitlerin önemli bir öznesi konumundadır.

İdarenin hukuka aykırı eylemleri karşısında bir tür toplum sözcüsü/savunucusu olan bu hukukçuların görevi, bağımsız olarak inceleme ve araştırma yaparak, hukuka aykırılıkları tespit etmek ve bunun sonucunun da kamuoyunu doğru bilgilerle aydınlatmaktır. Birey ise bu bilgileri koşullanmamış, özgür iradesiyle kendisi değerlendirecek ve seçimini kendisi yapacaktır. Böylelikle katılımın sağlandığı bir ortam, aynı zamanda demokratik düzenin de gelişmesine katkı sağlayacaktır. Halk, temsili demokrasinin tıkanmışlığından doğrudan demokrasinin katılımcılığına adım atarak gelişmiş, duyarlı bir demokrasi örneği ortaya koyacaktır.

Hukukun üstünlüğünün sağlanması, gelişmiş ve katılımcı bir demokrasinin gerçekleştirilebilmesi için hukukçuların yapması gereken en önemli şey aydınlatma ödevidir. Başka bir ifadeyle, hukukun üstünlüğü adına yanlışları tespit etmek ve bunların ortadan kaldırılabilmesi için plan yapmak, yanlışları ve planı ortaya koyduktan sonra ise takdiri halkın iradesine bırakarak, demokrasiye katkı sunmaktır. Hukuk adına hukuksuzluğunun tespiti ve defedilmesi için gerçekleştirilen plan ve halkın iştiraki/eylemi ile idarenin hukuka uygun dav-

ranmaktan başkaca çaresi kalmayacaktır. Bu işbirliği karşısında idare aynı hataları yapmaktan çekinecektir.

Plansız bir eylemin sonucu belirsizlik ise eylemsiz bir planın sonucu koca bir HİÇ'tir.

(M. Hayri Kırbaşoğlu)

Yinelemek gerekir ki temel hak ve özgürlüklerin korunması, herkesin hukukla sınırlanması ve hukuka uygun idareye duyulan özlemin gerçekleşmesinde avukatlara ve barolara önemli görevler düşmekte ise de bu meslek gruplarının teori ve plan kısmında yer alıp, tarafsız bir şekilde toplumu aydınlatması, hukuk bilinci ve demokrasi kültürünü yerleşirmesi ve gereğini halkın iradesine bırakması demokrasinin bir gereği olarak ortadadır. Başka bir ifadeyle düzgün bir sonuca ulaşmak için olması zorunlu olan plan-eylem ilişkisinde doğru planı hazırlama, toplumun aydınlatılmış ve bilgilendirilmiş olmasını sağlama görevi bu hukukçulardadır.

Güçlü bir demokrasi adına bir şeyler yapmaktan çok, izlemek durumunda olan insanlar, kötü bir filmi izlerken uykuya dalan seyircilerden farklı değildirler."

(Benjamin Barber)

Hukukun üstünlüğü ve temel hak ve özgürlükler devlet eliyle ihlale uğradığı zaman, her bir birey tarafından, doğuştan sahip olduğu bu hakları koruma refleksinin güçlülüğü de demokrasinin gelişmişliğini değerlendirme bakımından önem arz etmektedir. Amerika'nın özgürlükler ülkesi olarak anılmasının sebeplerinden biri de temel hak ve özgürlükler karşısında toplumda gelişen duyarlılıktır. Örneğin, 1955 ve 1956 yıllarında Alabama Montgomery'de ayrımcı otobüs sistemine yönelik başlayan boykot, 1960'da güney eyaletlerindeki siyah kolej öğrencilerinin ayrımcı lokanta ve kamu hizmetlerine yönelik gerçekleştirdikleri gir-otur (sit-in) eylemleri, 1963 Washington yürüyüşü, 1964 "Mississippi Özgürlük Yazı" kampanyası gibi bir dizi mücadelenin siyahlar ile beyazlar arasında yaşanan ayrımcı uygulamaların kaldırılması yönünde kamu otoriteleri üzerinde yoğun bir baskı yarattığının

dan söz edilebilir.⁹ *Şiddet içermeyen sivil itaatsizliğin, iktidar ve paralelinde yasama organı tarafından kabul gördüğü, hukuk adına kazanımların doğduğu görülmektedir. Özgürlük ve demokrasi temeline gerçekleşen bu tür olayların ardında düşünce lideri olarak avukatların varlığını unutmamak gerekir.*

Netice itibariyle ortak tartışma, ortak karar ve ortak eylem yoluyla ortak yaşamlarını belirleyen kararların doğrudan sorumluluğunu almayan insanlar, hangi özgürlüğe sahip olurlarsa olsunlar aslında hiç özgür değillerdir.¹⁰ *Ökçesiz'in de ifade ettiği üzere "Yeni bir Müdafaa-i Hukuk ancak yurttaşın bilincinde, duyuncunda, eyleminde hayat bulacaktır. İnsancıl, özgürlükçü ve insafli bir hukuka yurttaşın ödünsüz, cesur ve kararlı istenciyle ulaşılabilecektir."*¹¹

Gerçekten de tüm bunlar bilgilendirilmiş özgür halkın elindedir. Hukukçular, siyasi birtakım saiklerle hareket edip, bilgilendirme görevini ihmal etmediği sürece.

2. Sivil İtaatsizlik Bilinci

Allah'a itaat ettiğimde bana itaat edin; isyan ettiğimde bana itaat borcunuz yoktur.

(Hz.Ebubekir)

Sivil İtaatsizlik "hukuk devleti idesinin içerdiği üstün değerler uğruna, kamuya açık ve yasaya aykırı olarak gerçekleştirilen, bu sırada üçüncü kişilerin daha üstün bir hakkını çiğnemeyen, barışçıl bir protesto eylemi" dir.¹² Burada yer alan yasaya

⁹ Akman, Şefik Taylan, Hukuk-Politika İlişkisinin Niteliği Üzerine, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, Sayfa 15.

¹⁰ Caniklioğlu, Meltem, Sahte Demokrasiler Çağında Demokrasinin Gerçek Felsefesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2014, Sayfa 73.

¹¹ Ökçesiz, Hayrettin, Yargı Reformuna 21 Pare Katkı Yazısı, Yeni Türkiye Dergisi, Mayıs-Haziran 2013, Sayı 52, Sayfa 633.

¹² Ökçesiz, Hayrettin, Sivil İtaatsizlik, HFSA Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 2001.

aykırılık kavramının “yasaya aykırı ancak hukuka uygun” şeklinde yorumlanabileceği hallerde demokratik bir eylemden söz etmek mümkün olacaktır. Buna göre sivil itaatsizlik, sistemin içerisinde var olan, üstün bir yasaya aykırılık teşkil eden veya temel hak ve özgürlükleri ihlal eden bir yasaya karşı harekete geçmektir.

“Yurttaşlar olarak hukuka, devlete itaat borçluyuz. Ama bu itaatin anlamlı ve değerli olabilmesi için her bir yurttaşın yeri geldiğinde medeni bir direnme bilincinin ve cesaretinin olması gerekir. Hukuk devleti yurttaşları olarak biz yasalara, mahkemelere, devlete ancak uygar bir itaat ya da uygar bir direnme borçluyuz.”¹³

Demokratik kültürün yerleştiği yerlerde, katılımcı demokrasinin bir aracı olarak görülen sivil itaatsizlik, teorik ve eylemsel bazda fazlaca gözlemlenen bir durumdur. Şiddet içermemesi ve asil olan toplumun karar alma sürecine etkin katılımını sağlaması sebebiyle yöneticiler açısından da müspet bir durum olarak kabul edilmesi gerekir. Zaten kendinden emin olan her hukuk devleti demokrasisi sivil itaatsizliği, siyasi kültürünün zorunlu olduğu için normalleşmiş bir yapı taşı olarak algılar.¹⁴

Yukarıda da belirttiğimiz gibi demokratik eylemlerin öznesi toplumdur. Toplumu aydınlatma görevi ise özellikle demokrasi ve hukukun üstünlüğünden söz edildiği için hukukçulardadır. Burada avukatların ve baroların önemli bir yeri ve görevi bulunmaktadır. Bu doğrultuda, sivil itaatsizlik eyleminin topluma, sivil itaatsizlik teorisinin ve aydınlatmanın hukukçulara bırakılması demokratik yapıya olumlu katkılar sunacaktır.

¹³ Ökçesiz, Hayrettin, Yargı Reformuna 21 Pare Katkı Yazısı, Yeni Türkiye Dergisi, Mayıs-Haziran 2013, Sayı 52, Sayfa 614.

¹⁴ Jürgen Habermas(Çev. Hayrettin Ökçesiz), Sivil İtaatsizlik, Afa Yayınları, İstanbul, 1995, Sayfa 32.

C. YARGIYI İLGİLENDİREN KONULARDA BARODAN BEKLENEN ETKİN KATILIM

Baroların, özellikle insan hakları ile ilgili mevzuatları takip ederek mevzuat ve değişikliklere ilişkin görüş sunması, halkı aydınlatmak amacıyla panel, konferans gibi çalışmalar yürüterek olumsuz değişikliklere ilişkin kamuoyunu duyarlı kılması ve böylece katılımcı demokrasinin etkin biçimde gerçekleşmesinde rol alması gerekmektedir.

Bununla beraber, mesleki ve toplumsal görevlerini yerine getirebilmesi için önemli bir unsur da yöneticiler tarafından bu kuruluşlara saygı duyulmasının gerekliliğidir. Ancak uygulamada doğrudan mesleki işleyişle ilgili konularda bile baroların görüşünü sormaya gerek duymadan kararlar alındığı görülmektedir. Yakın zamanda gerçekleşen “avukatlık sınavı” tartışmasını bu duruma örnek olarak göstermek mümkündür.¹⁵ Demokrasimizin eksiklerinin giderilmesi için barolar katkı koymada istekli olmalı, yöneticiler de bu kuruluşların taleplerini ciddiyle ele almalıdır. Bir toplumda avukatın mesleki faaliyet ve sorumluluklarına saygı göstermek o toplumda demokrasi ve hukukun üstünlüğünün varlığı için zorunlu bir koşuldur.¹⁶

Ayrıca, yasama faaliyetlerinde kapsayıcı ve istişari bir yaklaşım benimsenmesinin istisna olmaması gerekir. Aksi durumun demokrasi için bir eksiklik olduğundan söz etmek mümkündür. Örneğin, Hollanda’da “Hollanda Hükümetine planlanan politikalar ve kanun tasarıları hakkında tavsiyelerde bulunmak” Barolar Birliği’nin görevleri arasında düzenlenmiştir.¹⁷

¹⁵ TBB tarafından yönetmelik ile sınav zorunluluğu getirilmiş iken 6552 sayılı yasa ile “yönetmelikle veya diğer bir düzenleyici işlemle avukatlık stajına kabulde, staj döneminde ve avukatlık mesleğine kabulde sınav veya benzeri bir rejim öngörülemmez” hükmü getirilmiş ve sınav yönetmeliği geçersiz hale getirilmiştir.

¹⁶ CCBE (Avrupa Baroları ve Hukuk Birlikleri Konseyi) Avrupa’da Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeler Tüzüğü.

¹⁷ TC Cumhurbaşkanlığı DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, Tarih 28.09.2009, Sayı 2009/6, Sayfa 148.

D. GÜNİŞİĞİNDA YÖNETİM

Demokratik yönetimin en önemli unsuru seçimdir. Seçim, demokratik yönetimin vazgeçilmez koşuludur fakat demokrasiyi tarifte tek başına yeterli değildir. Seçimle beraber gerçekleşen oluşumdan sonraki işleyiş yani “Yönetimde Demokrasi”nin de tam anlamıyla hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda “demokratik yönetim” ile “yönetimde demokrasi” kavramları farklılık arz etmektedir.¹⁸

Amerika Birleşik Devletleri’nde yönetimde demokrasinin ilk koşulu olarak, bireylerin karar alma sürecine aktif biçimde katılabilme olanağı kabul edilmektedir. Ayrıca yönetimin karar alma süreci içinde yapılan bütün kurul toplantılarının, ilgilenen ve dileyen herkese açık olması kuralı da göz önünde tutulursa, bu sistem “Yönetimde Demokrasi” ya da anılan ülkedeki yasalardan birinin adı ile “Günişığında Yönetim” olarak nitelenmektedir.¹⁹

Ülkemizde ise bireylerin hangi düzey ve aşamada olursa olsun yönetimin karar alma sürecine demokratik yollardan ve hukuksal olarak katılabilme imkânının bulunmamasını bir eksiklik olarak değerlendirmek gerekir.

SONUÇ

Barolar, mesleki bir örgüt olmanın ötesinde, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak gibi bir işlev yüklenmesi nedeniyle diğer meslek örgütlerinden farklı bir konuma sahiptir. Avukatlar, savunma hakkının temsilcisi ve yargının temel sükelerinden biri olarak; yargılamanın işleyişinde, adaletin tesisinde ve bilgilendirilmiş sosyal bir yapının oluşturulmasında önemli görevler üstlenmektedir. Bu görevlerin ifasında rol alan avukatlar ve mesleki örgütlenmesi olan

¹⁸ Özay, İl Han, Günişığında Yönetim, Filiz Kitabevi, 2004, Sayfa 1, 70-71,

¹⁹ Özay, İl Han, Günişığında Yönetim, Filiz Kitabevi, 2004, Sayfa 15.

barolar; hukukun üstünlüğünün, vicdanın ve insan haklarının sözcülüğünü yapmak ve tavır sahibi olmak durumundadır.

Toplumun en üstün gücünün emanet edilmesi için halkın kendisinden daha güvenilir bir kimsenin olmadığı önkabulüyle hareket edilmesi gerekmektedir. Eğer ki toplumun hukuk ve demokrasi hassasiyetlerinin yeterince olmadığı, bu konularda aydınlanmadıkları düşünülüyorsa, bunun çaresi olarak denetimi onların elinden almayı değil, yukarıda da bahsi geçtiği üzere onları bilgi sahibi kılmayı sağlayabilmek gerekir.

KAYNAKÇA

Akman, Şefik Taylan, Hukuk-Politika İlişkisinin Niteliği Üzerine, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2014.

AYM 15.10.2009 Tarih, E:2007/16, K:2009/147.

Birkök, Cüneyt, Yüzüncü Yıla Doğru “Doğrudan Demokrasi” Temelleri, Yeni Türkiye Dergisi, Ocak-Şubat 2014, Sayı 56.

Caniklioğlu, Meltem, Hukuk Devletinde Siyasi İktidar ve Yargının Karşılıklı Konumu-İlişkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 10, Sayı 1, 2008.

Caniklioğlu, Meltem, Sahte Demokrasiler Çağında Demokrasinin Gerçek Felsefesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arkivi, İstanbul Barosu Yayınları, 2014.

CCBE (Avrupa Baroları ve Hukuk Birlikleri Konseyi) Avrupada Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeler Tüzüğü.

İnanıcı, Haluk, Türkiye’de Avukatlık İdeolojisi, Toplum Ve Bilim Dergisi, Sayı: 87.

Jürgen Habermas(Çev. Hayrettin Ökçesiz), Sivil İtaatsizlik, Afa Yayınları, İstanbul, 1995.

Kitapçioğlu, Tülay, Baskı Grupları ve Demokrasi, TBB Dergisi (106).

Ökçesiz, Hayrettin, Sivil İtaatsizlik, HFSA Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 2001.

Ökçesiz, Hayrettin, Yargı Reformuna 21 Pare Katkı Yazısı, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 52.

Özay, İl Han, Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, 2004.

Selçuk, Sami, Demokrasiye Doğru, Yeni Türkiye Yayınları, 1999.

TC Cumhurbaşkanlığı DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, Tarih 28.09.2009, Sayı 2009/6.

MAKALELER

ADALETE HİZMET EDEN AVUKATLARIN SOSYAL SORUMLULUK YÜKÜMLÜLÜĞÜ

SELEN YUMAK

GİRİŞ

Hukuk-toplum-sosyal sorumluluk-avukat-baro. Sadece bu anahtar kelimeleri yazıp uzaktan bir baktığımızda, resmi kolayca yapılabilecek bir tema gibi duruyor değil mi? Ama derin okumalar, uzun araştırmalar yapmadan sadece haberleri izleyerek bile görüyoruz ki; toplumun en önemli ihtiyaçlarından olan hukuk ve sosyal sorumluluk, çoğu zaman birbirlerinden haberleri olmadan toplumdaki rollerini oynamaya çalışıyorlar. Sosyal sorumluluk bilincinden uzak bir hukuk anlayışı ile hukuki destek bulamayan ve tek başına çabalayan sosyal sorumluluk...

Konunun detaylarına girdikçe ne kadar çok eksiklik varmış, ne kadar benmerkezci ve dar bir bakış açısıyla bakıyormuşuz anlıyoruz. Hukuk sadece mahkeme koridorlarında, dosyaların arasında dolaşamaz, hukuku icra edenler sadece kanun maddelerinin dediklerini yapmakla yetinemez. Amaç daha güzel bir toplumsa, bencillikten sıyrılıp, ufkumuzu genişletmek zorundayız. Hiçbir imkânı olmayan insanların bile toplumdaki ihtiyaçlara elinden geldiğince yardım etmeye çalıştığı yüzlerce örnek varken, elinde mesleği, yetkileri, donanımı olan avukatlar ve barolar sosyal sorumluluk bilinciyle neden daha güzel sonuçlar elde edemesinler ki?

Makalemizde adalete hizmet eden avukatların sosyal sorumluluk yükümlülüğünün gerçekte ne anlama geldiği, bunun önemi ve bu konuda neler yapılabileceğine dair fikirler, yöneltmesi gerektiğine inandığımız sorular ve bu sorulara verilmesi gereken cevaplar eşliğinde anlatılmaya çalışılacaktır.

*“Bir tek kişiye yapılan bir haksızlık,
bütün bir topluma yapılan bir tehdittir.”*

Montesquieu

1. HUKUK, TOPLUM YAŞAMININ NERESİNDEDİR?

Toplum yaşamının aklımıza gelebilecek her anında hukuk vardır. Bu gerçeğin aksini ileri sürmek neredeyse olanaksızdır. Zira hukuk, toplumun büyük bir kesiminin algıladığı gibi yalnızca yazılı bir dünya değildir. Örf ve adet kuralları gibi birçok yazısız kaynaktan da beslenmektedir. **Hukuku hukuk yapan toplumun kendisidir.** Zira *Vecdi Aral'a* göre: "Bir toplumun sahip olduğu hukuk düzeni, o toplumun ahlaki ve kültürel düzeyini gösterir."¹

Yüzyıllar süren insanlık tarihinin biriktirdiği deneyimler göstermiştir ki, ortak yaşamın düzen kurma ihtiyacı önce yazısız kuralları, daha sonra yazılı kuralları oluşturmuştur. Hukuksal yapı toplumun ihtiyaçlarına göre kendine şekil vermiştir, bu yüzden hukuk kuralları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun birinci maddesinde, "Kanun, sözüyle ve özüyle değiştiği bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre ..." şeklinde devam eden hükmü, hukuk dünyasıyla hayatımızın nasıl iç içe geçtiğini kanıtlamaktadır.

Diyelim ki toplum hayatından uzaklarda, tek başımıza yaşamak istiyoruz. Bu noktada bile hukuk bütün gerçekliğiyle karşımızda durmaktadır. Zira seçtiğimiz bu hayatın olabilirliği hukukun buna izin vermesine bağlıdır; hukuk bize tercih etme özgürlüğünü sunduğu ölçüde bu kararımızı uygulayabiliriz. Yani hayatın kendisinden kaçmaya çalışsak bile bu kaçışımızın dolaylı olarak da olsa hukuki bir karşılık bulması gerekir.

Henüz cenin iken ileriye dönük hak sahibiyiz ve ayrıca ölümlümüzden sonra dahi bazı haklarımız bu dünyada hüküm arz etmeye devam ediyor.² Bu kısaca anlatım dahi başlığımızda

¹ Vecdi ARAL, "İnsan ve Norm", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXII, S. 1, İstanbul 2014, s. 32.

² Örnek olarak miras hukukunda geçerli olan favor testamenti ilkesini, ceza kanununda düzenlenen ve hakaret suçu kapsamında şikâyet hakkı-

sorduğumuz sorunun cevabını bulmamıza yardımcı olabilir: **Hukuk, toplumun tam ortasındadır ve topluma yazılı ya da yazısız biçimde yön verir...**

2. AVUKATIN TOPLUMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ NEDİR?

Hukukun işlevini yerine getirebilmesi için birçok süje bulunmakta ise de, avukatın rolü her zaman bambaşka ve çok önemli olmuştur. Türkiye bugün 85.000’i aşkın bir avukatlar ordusuna sahiptir ve neredeyse her gün yeni bir genç avukat daha mesleğe adımını atmaktadır.

Toplum içinde hukukla hep iç içe yaşayan insanoğlu somut anlamda hukukla ilk tanışmasını avukat aracılığıyla yapar. Hukuk ve adalet kavramlarının gerçekten var olup olmadığına ve ne anlama geldiğine dair iyi kötü bir fikrini ilk defa burada edinir. **Bu yüzden avukatın, adaleti arayan insan için rol model olduğunu söylememizde hiçbir sakınca yoktur.**

Hâkimden, savcıdan hep çekinilir, duruşmada söylenmesi gerekenler unutulur; ama avukata en mahrem konular bile rahatça anlatılır, öyle ki bir noktadan sonra artık avukata müvekkil tarafından kimi zaman kurtarıcı, kimi zaman psikolog ve kimi zaman da ailenin bir üyesi rolü yüklenir.

İhtiyaç duyulunca ailemizden biri gibi gördüğümüz avukata uzaktan bakınca *yalancı* muamelesi yapmaktan geri durmayanlarımız da az değildir. Maalesef toplum nazarında avukatlık mesleğinin yalancılıkla dolu olduğuna dair ön yargı haline gelmiş aşılması zor bir durum söz konusudur. Lakin bu durumu tersine çevirmek avukatın elindedir. **Gerek mesleki faaliyetlerini, gerek toplumsal görevlerini ve sorumluluklarını hakkaniyetle yerine getiren ve kazanacağı paranın miktarından çok; adalete ve adaletin bir parçası olmaya, kısaca adalete hizmete önem veren bir avukat bu söylemi tersine çevirebilecektir.**

nın ölenin ikinci dereceye kadar üst soy ve altsoyu, eş veya kardeşlerine geçmesi hükmü (TCK m. 131/2) gösterilebilir.

Bir hukuk devletinin, bu sıfatı layıkıyla taşıyabilmesi için kanunlar çıkarması ve mevzuat listesini çağın gereklerine uygun güncellemesi yeterli değildir. Hukuk dünyasının adaletle devamını sağlayacak kişiler, uygulamada yer alanlar, yani görev icra edenlerdir. Savunmanın kutsallığı itibariyle avukatların hukukun uygulayıcısı olma sorumluluklarının bilincinde olmaları gerekir ki, toplum her anlamda adil bir düzene kavuşsun ve haksızlıklardan korunsun. Avukat ne kadar adaletin gereklerini yaparsa hukuk devletinin toplumunun da bu yönde yönünü bulması kolaylaşacaktır...

“Dünya yaşamak için tehlikeli bir yer; kötülük yapanlar yüzünden değil, durup seyreden ve onlara ses çıkarmayanlar yüzünden.”

Albert Einstein

3. AVUKAT SOSYAL SORUMLULUK SAHİBİ OLMALI MIDIR?

19.03.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'na göre avukatlığın amacı: “ hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktır” (madde 2).

Yukarıdaki tanımın avukatlığı tanımlamada her ne kadar yeterli olmadığını savunsak bile şu husus tartışmasız bir biçimde ortaya çıkmaktadır: **Avukatın görevi sadece adli makamlarda adalet aramaktan, adalete hizmet etmekten ibaret değildir; avukat her türlü hukuki münasebetin düzenlenmesini sağlamakla yükümlüdür.** Zira giriş bölümünde de değindiğimiz gibi, attığımız her adım bir hukuki anlam, yani münasebet demektir.

Avukat gerçek bir hukukçu olmanın gereklerinden öte, insan olmaktan da ileri gelen yükümlülüklerinin farkında olmalıdır; müvekkilinin sadece dava dilekçesini yazmak ve

mahkemede bu dilekçeyi tekrar etmekle kalmamalıdır. Bu yüzdendir ki, *daha güzel yarınlar için elimizden gelen her şeydir sosyal sorumluluk.*

Bu bağlamda örnek olarak toplumumuzda çok sık karşılaştığımız *mağdur kadınlarımızın* durumlarını ele alalım: Bir kadın aile içi şiddete maruz kalıyor ve avukata sığmıyor. Tehdit altında olan çaresiz kadın, çocukları için endişelidir; çünkü eşi çocuklarını göstermiyor. Böyle bir durumda avukatın gerek savcılık nezdinde şikâyet ile tedbir aldirarak eşin uzaklaştırılmasını, gerekse de mağdur kadınının emniyetli bir yere götürülmesini ve devletin konu ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlaması için gerekli başvuruları ivedilikle yapması gerekir.

Kadın haklarına ilişkin sosyal sorumluluk bilincinin ne kadar yetersiz ve eksik olduğu hususu **Avrupa Komisyonu Türkiye 2014 İlerleme Raporu'**nda³ şu şekil kaleme alınmıştır: *“Adli koruma altında iken öldürülen kadın vakaları bildirilmiştir; bu durum ilgili mevzuatın etkinliğine ve uygulanmasına yönelik soru işaretlerine neden olmaktadır. Namus cinayetleri, erken yaşta ve zorla yaptırılan evlilikler dahil olmak üzere, kadına yönelik şiddet bir sorun olmaya devam etmiştir. Cinayetler ve erken yaşta ve zorla yaptırılan evlilikler dahil olmak üzere kadına yönelik şiddet olaylarına ilişkin resmi bir istatistik bulunmamaktadır”*. Yine aynı raporda *“Sığınma evi açma düşüncesi olan kadın sivil toplum kuruluşları, bu düşüncelerini mali destekleri olmaması nedeniyle gerçekleştiremediklerini ifade etmiştir. Aile içi şiddet mağduru kadınlara sığınma evi kurmayan belediyelere yönelik belirli bir takip mekanizması bulunmamaktadır.”* olduğunun belirtilmesi, bayan avukatların bu alanda öncü rol oynayarak harekete geçmesi gerektiğini anlatıyor bizlere. Ankara Barosu'nun *“Gelincik Projesi”* ni bu bağlamda güzel bir örnek olarak gösterebiliriz. Bu proje ile sürekli ulaşılabilen alo gelincik hattını arayan ve yardım isteyen kadınlarımıza her türlü hukuki yardım yanında, onları tekrar

³ Adı geçen rapora Avrupa Birliği Bakanlığı'nun şu linkinden erişilebilir: http://www.abgs.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf.

normal bir yaşama kavuşturmak için de destek olunmaktadır.⁴ Bu projenin ve daha başka güzel projelerin verimli ve amacına uygun biçimde devamını dilemek bu noktada en güzel temenni olsa gerek...

Sosyal sorumluluk bilinciyle yaklaşılması gereken diğer hususlar bilhassa *zorunlu müdafî ve adli yardım* konularında karşımıza çıkmaktadır. Maalesef bazı avukat arkadaşlarımız bu dosyaların da diğerleri kadar hassasiyet gösterilmeye değer olduğunun, adaletin terazisinin şaşmaması için ince eleyip sık dokunması gerektiğinin kimi zaman bilincinde olmayabiliyorlar. Oysaki bu kurumlar sayesinde dosyasına baktığımız kişiler, çoğu zaman normal şartlarla avukata ulaşma imkânı olmayan insanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. **"Hukuka, ahlaka, mesleğin onuruna ve kurallarına uygun davranacağıma namusum ve vicdanım üzerine ant içerim"** yemini avukatların hiçbirine bu vatandaşlara ikinci sınıf muamele hakkı vermemektedir! Burada değerli hukukçu *Mustafa Tören Yücel*'in şu yorumunu paylaşmak yerinde olacaktır: *"Avukat olmak, profesyonel davranmak gereği etik sorumluluk gerektirmektedir. İnsan sevgisi olmadan meslek sevgisi olmayacağı bilinmelidir. Düşününün 500 milyonluk bir vekalet ücreti ile 12 yıldır devam eden ve daha en az üç yıl sürmesi beklenen bir davayı yürüten Ankara Barosu üyesi avukatımız da var."*⁵

23-24 Ekim 2009 tarihleri arasında Madrid Barosu'nca düzenlenen *"Küreselleşmenin Yol Açtığı Zorluklar"* başlıklı toplantı sonucunda **"Avukatların Sosyal Sorumluluk Madrid Deklarasyonu"** imzalanmıştır. Bu bildirme ile avukatların kamuya karşı görev ve sorumluluklarının olduğuna, avukatların ve baroların sosyal sorumluluklarını yerine getirmek için yapılması gerekenlere -asgari düzeyde belirtmek suretiyle- dikkat çekilmiştir.⁶

⁴ Söz konusu proje hakkında detaylı bilgi için; <http://www.gelincikprojesi.com/AnaSayfa.aspx> (Erişim Tarihi: 07.02.2015).

⁵ Mustafa Tören Yücel, "Avukatlık Meslek Etiğine Kriminolojik Bir Yaklaşım", TBB Dergisi, Sayı 75, Ankara 2008, s. 273.

⁶ Adı geçen deklarasyona şuradan ulaşılabilir: <http://www.istanbulbaro->

4. BAROLARIN TOPLUMDAKİ YERİ VE SOSYAL SORUMLULUĞU NEDİR?

Barolar genel itibariyle, diğer mesleklerde de örnekleri olduğu gibi, bir meslek kuruluşudur. Avukatlar görevlerini yapabilmek için bu meslek odasına kayıtlı olmak zorundadır.

Baroların ilk akla gelen özelliği, meslek üyelerinin haklarını korumaktır. Fakat baroların görevini sadece bununla sınırlamak doğru olmaz. Baroların buldukları il genelinde barolar birliğini, avukatları ve dolayısıyla hukukun savunma kanadını en iyi şekilde temsil görevleri vardır.⁷

Baroların kendi içinde “**insan hakları komisyonu**”, “**çocuk hakları komisyonu**”, “**kadın hakları komisyonu**”, “**engelli hakları komisyonu**” gibi komisyonlar başta olmak üzere birçok konuda teşkilatlandığını görebiliriz. Bu komisyonlar vasıtasıyla etkin faaliyet gösteren barolarımızı dışarıda tutarak denilebilir ki; birçok komisyon olağan toplantı tutanaklarına imza atmaktan başka bir uğraş vermemekte, isim olarak varlığını sürdürmektedir.

Hemen hemen her gün uyuşturucudan gözaltına alınan, hüküm giyen ya da ölen çocuklarımızı duyuyoruz. Halkımız çoğu zaman bunu sadece haberlerden duyuyor, üzülüyor ama elinden bir şey gelmiyor. Ya biz avukatlar? Bu çocuklarımızın gençlerimizin müdafiliğini yapmıyor muyuz? Hayatları genç yaşta kararma ve yok olma tehlikesi ile yeniden hayata tutunma umudunu taşıma arasındaki o ince çizgide nasıl yürüdüklerine bizzat şahit olmuyor muyuz? Şüphesiz bu husus, sosyal sorumluluk bilincimizin uyanması gerektiği en önemli

su.org.tr/images/haber/madriddeklarasyonturkce2009.pdf.

⁷ Avukatlık Kanunu madde 76’da bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: “Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlâkını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmalarını yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.”.

noktalardan biridir. İşte tam da burada **Ulu Önder Atatürk'ün "bütün ümidim gençliktedir!" deyişi aklımıza gelmektedir.**

Bir şehirdeki baroya bağlı çocuk hakları komisyonu, o şehirdeki çocuk suçluluğunun (uyuşturucu, yaralama, hırsızlık, darp, vs.) hangi suçlarda yoğunlaştığının tespitini yapsa, bu suçların azaltılması ve önlenmesi için neler yapabiliriz diye kafa yorsa ve okullarda bu konuda seminerler verilse... Bu konuda belediyeye, valilikle, emniyetle iş birliği yapıp bir proje geliştirilse ve afişler hazırlansa... Ne de olsa insanoğlu kulağıyla duyduğuna değil, gözüyle gördüğüne, daha doğrusu bizzat yaşadığına daha duyarlı olabiliyor...

Yine değinilmesi gereken sayısız konulardan bir tanesi de şudur: Almanya'ya gidip toplum yaşamı bir müddet gözlemlendiğinde ilk bakışta hayretle şu soruyu sorabiliyorsunuz kendinize: *Ne kadar çok bedensel ya da zihinsel engelli insan var etrafta? Ama sonra şapkanızı önünüze koyup biraz düşündüğünüzde aslında sizin ülkenizde de bu sayının az olmadığını anlıyorsunuz. Tek fark; Almanya'da rahatça sokağa çıkabiliyorlarken, sizin ülkenizde engelli insanların eve kapanmayı -nedeni en başta fiziki şartlarda saklı olmak üzere- tercih etmesidir. Peki neden?*

Çünkü o ülkede yaşayanlar bu konuda bilinçli ve o insanlara saygılıdır. **Otobüsler, trenler, istasyonlara inip çıkan asansörler toplumdaki her insan düşünülerek yapılmıştır. Otobüsün içinde engelli vatandaşın tekerlekli sandalyesi ile binebileceği boş bir mekân vardır ve şoför de mutlaka inip kendisine yardımcı olmaktadır. Kentin en uç köşesindeki bir istasyonda bile asansörler her daim çalışır ve sürekli kontrol edilir. Dolayısıyla bu insanlarımız sokağa çıktıklarında "ne yapacağım tek başıma, tehlikelerle nasıl başa çıkarım?" tarzındaki endişelerini en aza indirmiş olurlar. Maalesef bizim ülkemizde bırakın küçük şehirleri, büyük metropol şehirlerimizde bile ne dereceye kadar bu konuda hassasiyet görebiliyoruz ki?!**

Engelli vatandaşlarımızla ilgili yeterli çözüm bulamadığımız, daha doğrusu duyarlı olmadığımız başka mevzular da vardır; fakat burada sadece bazıları ile yetineceğiz. Yine **Avrupa Komisyonu Türkiye 2014 İlerleme Raporuna** dönecek olursak: *“Genel olarak, engelli öğrencilerin sayısı ve oranı ilköğretimden üniversiteye doğru önemli düşüş göstermektedir. Kapsayıcı mesleki ve hayat boyu öğrenme imkânları sınırlı bir düzeyde kalmıştır ve engelli kişilerin %41’i okuma-yazma bilmemektedir; bu durum erişim imkânlarının yetersiz olduğuna işaret etmektedir.”* denilmek suretiyle engelli vatandaşlarımızın çoğunun en temel haklarından biri olan eğitim hakkından yoksun kaldığının altı çizilmektedir. Bu durum, daha önce de belirttiğimiz gibi birtakım hakların kanun nezdinde güvence altına alınmasının yeterli olmadığını; uygulama, denetim ve sosyal duyarlılık eksikliğinin sonuçlarını açıkça ortaya koymaktadır.⁸

Bu ve benzeri konularda toplumun her kesiminin sorumlu ve duyarlı olması gerekse de; özellikle avukatlar ve baroların kamuoyunu ve devleti harekete geçirmekte öncü rol oynamaları, kamuoyu oluşturmaları gerektiği muhakkaktır. Özellikle bu konuya haiz komisyon üyesi avukatlar başta olmak üzere; baroların, barolar birliğinin bu ve benzeri sosyal konularda düşüncelerini yapacakları etkinlik ve projeler vasıtasıyla ifade etmeleri gerekir. Sorunların çözümü sadece basit bir basın duyurusunda ya da bir üst mercide aranmamalıdır; herkesin yapabileceği mutlaka bir şey vardır. **Maalesef en büyük hatalarımızdan biri de, yanlışları görmemize rağmen çözümü hep başkalarından beklemek ve hayatın koşuşturması içinde boğulmaktır.** Ne kadar her konuya yetişmek, her toplumsal yaraya dokunmak mümkün olmasa da, zaten geç kalmadık mı? Toplumun saygı duyduğu ve kendisinden çok şey beklediği avukatlık mesleği, bu konulara da gereken özeni bir an önce göstermelidir.

⁸ Bu hususta anayasal güvence T.C. Anayasası 42. maddesinde “eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi” başlığı altında: “Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz” şeklinde beyan edilmiştir.

Çözüm niteliğinde şunu söyleyebiliriz ki; avukatların ve baroların faaliyette bulunduğu ve adalet hizmeti gördüğü bölgenin ihtiyaçlarını gözeterek sosyal sorumluluğunu yerine getirmesi gerekiyor. Ne demişler: Herkes kapısının önünü süpürürse, bütün sokak temiz olur...

Çoğumuz sosyal sorumluluklarımızın farkındayızdır ve toplumun kanayan yaralarına üzülmüyoruz; ama çözümü hep başkalarından bekleriz. Vatandaş avukattan, avukat barodan, baro barolar birliğinden... Bunun adı sorumluluğu hiyerarşik ve bürokratik düzenin üzerine yüklemekten başka bir şey değildir. Birisi farkına varır bir üst mercie söyler, o dilekçe yazar merkeze bildirir, konu toplantı gündemine alınır, vs. vs.... Oysaki toplumsal yaraların kapatılmak için bu kadar çok vakti yok.

Başka ülkelerde özendiklerimizin hatta daha güzellerinin bizim ülkemizde de olması için yukarılardan beklemek yerine, bilinçlenmek bizlerden, yani toplumu oluşturan bireylerden başlar demeli ve üzerimize düşeni yapmalıyız. Yukarıda bahsetmeye çalıştığımız gibi, barolara ya da başka kurumlara proje ve işbirliği teklifi yapmak yanında avukatlar olarak bizler de somut adımlar atmamız gerekir. Çözümü hep başkalarından beklemek, yerele inmemek ama sürekli hayıflanmak toplumu ne yazık ki kalkındıramaz. Yerele inmeliyiz ki çabalarımız sonuç versin ve kalıcı olsun ...

Buraya kadar anlattığımız her şey avukatların ve baroların üzerlerine düşen sosyal sorumluluğu yapmaları gerektiğine ilişkindi. *Bir diğer önemli ve çoğu zamanda göz ardı edilen noktaya daha değinmemizde fayda vardır:* Yapılan ve yapılması planlanan projeler, düşünceler hep toplum için, insan için. **Lakin unutmamak gerekir ki, toplumun özüne inmeyen, halkı içine dâhil etmeyen bir proje ya da teşebbüs başarılı olamaz.** Adım adım, planlı hareket etmek yanında, halkı katılımcı hale getirerek projelerin bir uygulayıcı sülheleri haline büründürmeliyiz. Hayata geçirilmek istenen proje öncesi halk dinlenmeli, vatandaşların düşünceleri sorulmalı, yani kısaca kamuoyunun nabzının tutulması gereklidir. Daha sonra uygulama aşamasında ise aktif görevler vermeli ve böylece bireylerin kendi se-

sini duyması sağlanmalıdır. Konuyu açıklayan, anlatan insanların yanında bireylerin de kendilerini dile getirebilmelerine, ellerinden geleni yapabilmelerine imkân verilmelidir. Yukarıda örneklendirmeye çalıştığımız çocuk suçluluğunu önleme projelerinde, çocuklar aileleri ile birlikte rol almalıdır. Bir çocuğun konuyu kulak arkası etmesi, doğruları yeri geldiği zaman büyüklerinden dinlemesi yerine bizzat yaşamış bir akranından dinlemesi ile daha aza indirgenebilir.

Avrupa Konseyi Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı taslak gerekçe kısmı giriş bölümü 1. maddesinde: “*Avukatlık mesleğinin icrası her toplumun kültürel, sosyal, politik ve tarihi ortamıyla her zaman sıkı ilişki içinde olmuştur ve her demokratik toplumda, avukatlar adaletin yerine getirilmesinde ve insan haklarının ve bireylerin temel özgürlüklerinin korunmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir.*” şeklinde açıklamada bulunularak avukatlık mesleğinin doğasında bulunan sosyal sorumluluğa işaret edilmektedir.⁹ Yine adı geçen tavsiye kararı 3. maddede ise “*Avukatlar sadece müvekkillerinin menfaatlerine değil, bir bütün olarak adalet sisteminin gereklerine hizmet etmelidirler. Avrupa Topluluğundaki Avukatlar için Davranış Kuralları’nda şu hususların önemi belirtilir: Hukuk devleti ilkesi üzerine kurulmuş bir toplumda avukat önemli bir görev yerine getirir. Avukatın vazifesi kanun dairesinde kendisine talimat verilen işi sadakatle yerine getirmekle sınırlı değildir. Bir avukat, haklarını ve özgürlüklerini ileri süreceğine ve savunacağına dair, kendisine güvenen kişilerin menfaatlerini gözettiği gibi, adaletin yararına da hizmet etmelidir ve onun görevi sadece müvekkilinin davasını açmak değil, aynı zamanda onun danışmanı olmaktır*” denilerek daha adaletli, yaşanılabilir bir toplumun sağlanmasında avukata çok büyük bir görev düştüğüne gönderme yapılmaktadır.

21. Yüzyılda Avukatlık Meslek Kurallarına Dair Turin İlkeleri üçüncü gerekçesinde “*Coğrafi ve ekonomik bağlamlar ne*

⁹ Adı geçen tavsiye kararına şuradan ulaşılabilir: http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/avr_konseyi_9_nolu_tavsiye_karari.pdf.

olursa olsun, avukatlar medeni, siyasi, ekonomik, sosyal veya kültürel nitelikteki insan haklarının savunulmasında temel bir rol oynamaya devam etmektedir.” şeklindeki ifade ile adeta avukatın sosyal sorumluluğunun, insanoğlu var oldukça devam edeceğine atıf yapılmaktadır.¹⁰

SONUÇ

Yazımızda avukatların ve baroların sosyal sorumluluğuna dair fikirlerimizi anlatmaya çalıştık. Sosyal sorumluluk avukatlık mesleğinin doğasından kaynaklı bir durum olsa da, şüphesiz ki, bu konunun temelinde bulunması gereken “gönüllülük ve hayırseverlik” bu işin olmazsa olmazıdır. İnsanın hamurunda insan olmaktan ileri gelen duygular noksansa, ne verilen eğitim, ne de zorlama işe yarar. Zaten bu sorumluluk isteyerek, yüreктen, vicdanının sesiyle yapılmazsa hiç kimseye yararı dokunmayacaktır. Sosyal sorumluluğun gereklerini yapmak için yüreğinden ses gelmeyen, sarılması beklenen yarlara vicdanı sızlamayan bir avukat, zaten ideal bir hukukçu olamayacaktır. Daha doğrusu adalete ve bu vesileyle topluma hizmet eden bir birey karşımızda yer almayacaktır.

Toplumun eğitim, sağlık, çevre, kadın hakları, çocuk hakları vs. gibi konularda daha medeni bir seviyeye yükselmesine katkıda bulunmak değeri paha biçilemez bir vatandaşlık görevidir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız üzere, günümüz toplumunda avukatlar ve baroların bu konuda üstlerine düşen görevleri yapmalarını teşvik edecek **sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi** şarttır. Bu sosyal sorumluluk sayesinde halk, devlet ve kurumlar arasındaki mesafeler azalmış olacak ve bu sayede gerçek anlamda sosyal bir hukuk devleti amacına ulaşılacaktır.

Daha temiz, daha yaşanılır, daha insana yakışır bir dünya için herkesin elini taşın altına koyması gerekir. Avukatlar ve

¹⁰ 27 Ekim 2002 tarihinde Sydney’de toplanan Uluslararası Avukatlar Birliği (UIA) Genel Kurulu’na kabul edilmiştir. Turin İlkeleri için bkz. http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/turin_ilkeleri.pdf

barolar yargının kurucu unsuru olarak hukuk devletinin ve demokrasinin temel taşlarındandır. Avukatın toplumsal rolü ve sosyal sorumluluğu tartışmasıdır; “ben bir hukukçuyum” diyebilme hakkını yaşadığı topluma borçludur. Topluma karşı olan bu borcunu ödemesinin en güzel yolu, vicdanının sesine kulak vererek yükleneceği sosyal sorumluluk ile topluma hizmet etmekten geçmelidir.

KAYNAKÇA

ARAL, Vecdi, “İnsan ve Norm”, Vecdi Aral, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXXII, S. 1, İstanbul 2014, s. 17-42.

YÜCEL, Mustafa Tören, “**Avukatlık Meslek Etiğine Kriminolojik Bir Yaklaşım**”, *TBB Dergisi*, Sayı 75, Ankara 2008, s. 267-284.

Avrupa Komisyonu Türkiye 2014 İlerleme Raporu.

Avukatların Sosyal Sorumluluk Madrid Deklarasyonu.

Avrupa Konseyi Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı.

21. Yüzyılda Avukatlık Meslek Kurallarına Dair Turin İlkeleri.

Yararlanılan İnternet Siteleri:

http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/turin_ilkeleri.pdf

http://www.barobirlik.org.tr/mevzuat/avukata_ozel/meslek_kurallari/avr_konseyi_9_nolu_tavsiye_karari.pdf

<http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haber/madriddeklarasyonturkce2009.pdf>

http://www.abgs.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf

<http://www.gelincikprojesi.com/AnaSayfa.aspx>

AVUKATLARIN VE BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUKLARININ TÜRKİYE'DE MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Caner Gürühan¹

GİRİŞ

Avukatlar kanunlara ve diğer yasal düzenlemelere uygun şekilde görevlerini yerine getirirken, mevzuatta açıkça belirtilmiş olmasa bile, avukatlık mesleğinin niteliğinden kaynaklanan bir takım sorumluluklar taşırlar. Topluma karşı yüklenilen ve gönüllü olarak kamuya yararlı bir takım faaliyetler içerisinde bulunmayı gerektiren bu sorumluluk, avukatların sosyal sorumluluğudur. Avukatlık mesleğini geliştirmekle görevli barolar bakımından da geçerli sosyal sorumluluk, oldukça geniş kapsamlı bir kavram olup, ülkemiz açısından da özellikle son dönemde belli uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Adli yardım hizmetinin yeterli ölçüde sağlanamadığı ülkemizde, bu uygulamaların daha çok mahkemeye erişim hakkı ve adli yardım hizmetinin daha geniş bir tabana yayılmasına yönelik olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, taşıdığı öneme rağmen yeterli akademik ilgiyi göremeyen avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu konusu, ülkemizde mahkemeye erişim hakkı ve bu kapsamdaki adli yardım hizmeti çerçevesinde değerlendirilecek, mevcut sorunlara değinildikten sonra, hak arama özgürlüğünün eşit şekilde kullanılmasına olumlu katkıda bulunan ve uygulamamızda yeni sayılabilecek *pro bono* uygulamalarının kurumsallaşması ve yaygınlaşması gerektiği tespiti yapılacaktır.

¹ Yargıtay 5. Ceza Dairesi Tetkik Hâkimi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Programı, caner-guruhan@gmail.com.

I. AVUKATLARIN VE BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUKLARI

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 2'nci maddesi uyarınca her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını sağlamakla görevli kılınan avukatların, bu görevlerini yerine getirirken tabi oldukları mevzuat hükümleri uyarınca pek çok sorumluluğu bulunmaktadır. Müvekkillerine, meslektaşlarına, mahkemelere, devlet kurumlarına ve barolara karşı sorumlu olan avukatların, aynı zamanda topluma karşı da sorumlulukları vardır. Çünkü avukatlar, mevzuattan kaynaklanan görev ve sorumluluklarının yanı sıra bir sosyal işlevi de yerine getirirler. Bu anlamda avukatların sosyal sorumlulukları, yalnızca adaletin doğru yürütülmesine katılımlarını değil, topluma karşı zorunlu görevlerini yerine getirmelerini de içerir². Hiç şüphesiz bu sorumluluk, Avukatlık Kanunu'nun 76'ncı maddesi gereğince avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek düzenini, ahlâkını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak gibi amaçlarla çalışmalarını yürüten barolar bakımından da geçerlidir.

Sosyal sorumluluk, genel itibariyle avukatların ve baroların kamuya karşı olan sorumluluklarının yerine getirilmesi konusunda istekli ve gönüllü olmalarını ifade eder. Konuya işaret eden yasal düzenlemelerin oldukça dağınık vaziyette olması, sosyal sorumluluğun kapsamının belirlenmesinde doğal olarak zorluklara yol açmaktadır. Sosyal sorumluluğun doğrudan avukatların vicdanlarıyla ilgili olup, sübjektif öğeler barındırması ise kapsamın belirlenmesindeki bir diğer zorluk nedenidir³. Yine, baroların buldukları bölgelerin ve insanların

² Bkz. 16 Kasım 2012 tarihinde İtalya Ulusal Barolar Konseyi'nin merkezi Roma'da kabul edilen "Avukatların Sosyal Sorumlulukları Ortak Deklarasyonu" nun 3'üncü maddesi, <http://www.barobirlik.org.tr/De-tay.aspx?ID=15870> (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

³ Avukatların sosyal sorumluluklarının kapsamıyla ilgili olarak, 24 Ekim 2009 tarihinde Avrupa Birliği üyesi kimi ülkeler ile bazı Güney Amerika ülkeleri barolarının yanı sıra İstanbul Barosu tarafından da imzalanan, konuya ilişkin temel nitelikte ilkelere yer veren "Avukatların Sosyal So-

ihtiyaçları, sosyo-ekonomik durumları, eğitim ve kültür seviyeleri de sosyal sorumluluğun kapsamıyla doğrudan ilgilidir.

Avukatların ve baroların sosyal sorumluluğunun en önemli yansımasını, kuşkusuz mahkemeye etkili erişim hakkının sağlanması ve bu kapsamda adli yardım konusu oluşturmaktadır. Gerçekten de adli yardım, mahkemeye erişim hakkının etkili bir şekilde kullanılması için yasal temsilciye ihtiyaç duyulan hallerde, maddi durumu elverişli olmayan kimselere, herhangi bir ücret ödemelerine gerek kalmaksızın yasal temsilci atanmasını sağlaması⁴ bakımından sosyal sorumlulukla yakından ilintilidir.

Ülkemizde adli yardım hizmeti, sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, Avukatlık Kanunu'nun 176-181'inci maddeleri ile Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği⁵ uyarınca devlet destekli olarak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle son zamanlarda gelişme gösteren ve maddi durumu elverişsiz kişi, grup veya topluluklara, kamu yararı gözetilerek ve herhangi bir ücret alınmaksızın, gönüllü olarak adli yardım hizmeti verilmesi anlamına gelen "*pro bono*" uygulaması⁶ ise, mahkemeye erişim hakkı anlamında avukatların ve baroların

rumluk Madrid Deklarasyonu" nun tam metni için bkz. www.istanbulbarosu.org.tr/detail.asp?CatID=1&SubCatID=1&ID=4540 (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 09.10.1979 tarih ve 6289/73 başvuru sayılı Airey-İrlanda Kararı; konuya ilişkin açıklamalar için bkz. Harris, David J./O'Boyle, Michael/Bates, Ed P./Buckley, Carla M. (Tercüme Edenler: Mehveş Bingöllü Kılıcı/Ulaş Karan - Çeviri Editörü: Hülya Dinçer), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Şen Matbaa, 1. Baskı, Avrupa Konseyi 2013, s. 238-239.

⁵ 30.03.2004 tarih ve 25418 sayılı Resmi Gazete.

⁶ Clark, Merlyn, Attorneys For Civic Education: Connecting The Legal Community With Opportunities To Increase Civic Education, The Idaho State Bar, February 2015, s. 2; Elveriş, İdil, Adalet Erişimde Yeni Bir Yol: Pro Bono - Mesleki Sorumluluk Olarak Ücretsiz Hukuki Hizmet, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayını, Kasım 2014, s. 2 vd., www.tesev.org.tr (Erişim Tarihi: 16.02.2015); Kroll, Sandra, Preparing For Transition Through Volunteerism, New Jersey Lawyer, The Magazine, February 2015, s. 4; Lansing, Hon. Karen/Adelson, Robert M., For Government Lawyers: Civic Education Is An Avenue To Meaningful Pro Bono Service, The Idaho State Bar, February 2015, s. 1; Raleigh, Richard J. R., Persuade Your Neighbors To Compromise Whenever You Can, The Alabama State Bar, November 2014, s. 2.

sosyal sorumluluğunun tam bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet mağduru kadın ve çocuklar ile son dönemdeki siyasal gelişmelerin sonucu olarak başka ülkelerden gelen sığınmacılar başta olmak üzere, hukuki bilgiye ulaşamayan grup ya da topluluklara eğitici faaliyet ve danışmanlık hizmeti verilmesi amacıyla avukat temin edilmesi ve bu şekilde adalet ve hukukun kamusal alanlara yayılması⁷, özellikle barolar bakımından sosyal sorumluluğun bir başka yönünü oluşturmaktadır. Baroların adli merciler, kamu otoriteleri, üniversiteler, büyükelçilik ve konsolosluklar ile sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmaları⁸ da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Mesleğe yeni başlayan avukatlar ile bu mesleği ifa etmeye hazırlananların sosyal sorumluluğun önemi konusunda çeşitli yollarla bilinçlendirilmeleri⁹, sosyal sorumluluk kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin daha geniş kitlelere ulaşması bakımından, dolaylı da olsa önemli bir etkiye sahiptir.

Yapılan açıklamalardan sonra, genel olarak farklılıkları ve eşitlik hakkını gözetken, başta savunma hakkı olmak üzere insan haklarını koruyan nitelikteki gönüllü bütün faaliyetlerin avukatların ve baroların sosyal sorumluluğuyla doğrudan veya dolaylı bir ilgisi olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu anlamda örneğin şiddet mağduru kadın veya çocuklara ücretsiz adli yardım sağlanırken, aynı zamanda sosyal ve psikolojik destek verilmesi de sosyal sorumluluk kapsamında mütalaa edilmektedir.

Görüldüğü üzere, avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu, hukukun üstünlüğünü sağlamak ve adaletin temini ama-

⁷ Bkz. "Avukatların Sosyal Sorumluluk Madrid Deklarasyonu" nun "Beyanlar" başlıklı 2/b maddesi, www.istanbulbarosu.org.tr/detail.asp?CatID=1&SubCatID=1&ID=4540 (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

⁸ Bkz. "Avukatların Sosyal Sorumluluk Madrid Deklarasyonu" nun "Beyanlar" başlıklı 2/d maddesi, www.istanbulbarosu.org.tr/detail.asp?CatID=1&SubCatID=1&ID=4540 (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

⁹ Lansing/Adelson, s. 1.

cıyla pek çok faaliyeti bünyesinde barındırmaktadır. Ancak bu amaçların gerçekleştirilmesi noktasında en öncelikli araç, hiç kuşkusuz mahkemeye erişim hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır.

II. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI

A. Genel Olarak

Adil yargılanma hakkını düzenleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesi, herkesin, kişisel hak ve yükümlülükleri ile hakkındaki bir suç isnadının karara bağlanmasında, hukuken kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından, makul bir sürede, adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahip olduğunu güvence altına almaktadır. Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin ilk fıkrasında değinilen haklar, hem cezai hem de medeni ve idari uyuşmazlıklar bakımından geçerli olmasına karşın, devam eden fıkralarda yalnızca cezai uyuşmazlıklar bakımından öngörülen haklara yer verilmiştir¹⁰.

Sözleşme'nin 6'ncı maddesinde açıkça belirtilmiş olmamakla birlikte, adil yargılanma hakkının kapsamına giren haklardan biri de, herkesin kişisel hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanması için mahkemeye erişme ya da dava açma hakkının bulunduğuna ilişkin mahkemeye erişim hakkıdır. Gerçekten de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Golder-Birleşik Krallık Davası*'nda, Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin yalnızca mahkeme önünde görülmekte olan dava bakımından değil, aynı zamanda dava açabilme hakkı bakımından da uygulanması gerektiğini belirterek, mahkemeye erişim hakkını kabul etmiştir¹¹.

Cezai olaylarda da uygulanabilen mahkemeye erişim hakkı, bu anlamda, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, mah-

¹⁰ Doğru, Osman/Nalbant, Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, Şen Matbaa, 1. Cilt, 1. Baskı, Yargıtay Başkanlığı 2012, s. 610.

¹¹ 21.02.1975 tarih ve 4451/70 başvuru sayılı Golder-Birleşik Krallık Davası, <http://hudoc.echr.coe.in> (Erişim Tarihi: 22.02.2015).

kemece bu isnat hakkında bir karar verilmesini isteme hakkı¹² olarak da tanımlanabilir.

Mahkemeye erişim hakkı, niteliği gereği devlet tarafından bazı düzenlemeler yapılmasını gerektirmesi bakımından mutlak bir hak olmayıp, belli sınırlamalara tabidir¹³. Ancak bu sınırlamaların, bireylerin mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek ölçüde olmaması gerekir¹⁴. Devlet, mahkemeye erişim hakkını düzenlerken, başvuru süreleri, harç veya benzeri formaliteler öngörebilirse de mahkemeye erişim hakkına müdahale niteliğindeki bu düzenlemeler makul olmalı, meşru bir amaç izlemeli ve hakkın özünü ortadan kaldıracak nitelikte bulunmamalıdır¹⁵. Bu anlamda dava açabilmek için yüksek miktarda harç istenmesi ya da adli yardım talebinin makul olmayan sebeplerle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlali anlamına gelebilir¹⁶. Öte yandan mahkemeye erişim hakkı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Airey-İrlanda Davası*'nda belirttiği gibi, devlete ücretsiz adli yardım gibi ekonomik sonuçları olan pozitif yükümlülükler de yüklemektedir¹⁷. Ancak yasal zorunluluk haricinde, adli yardım her davanın koşullarına bakılarak belirlenir¹⁸. Bu anlamda başvurunun davacı için önemi, konuya ilişkin yasal düzenlemelerin karmaşıklığı, iddianın makul bir başarı şansı bulunup bulunmadığı gibi hu-

¹² Doğru/Nalbant, s. 621, Buna karşın, mahkemeye erişim hakkının, bir suçtan mağdur olan bireye şahsen ceza davası açma veya üçüncü bir kişinin bir suç nedeniyle yargılanmasını veya cezalandırılmasını isteme hakkı olarak değerlendirilemeyeceği hakkında bkz. 29.01.1991 tarih ve 11826/85 başvuru sayılı Helmers-İsveç Davası, <http://hudoc.echr.coe.in> (Erişim Tarihi: 22.02.2015).

¹³ Doğru/Nalbant, s. 621.

¹⁴ Golder-Birleşik Krallık Davası, Ayrıca, iç hukukta mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamaların yeterince açık olması ve gerekli güvenceleri içermesi gerektiği konusunda bkz. 16.12.1992 tarih ve 12964/87 başvuru sayılı Geouffre De La Pradelle-Fransa Davası, <http://hudoc.echr.coe.in> (Erişim Tarihi: 22.02.2015).

¹⁵ Doğru/Nalbant, s. 621.

¹⁶ Bkz. 19.06.2001 tarih ve 28249/95 başvuru sayılı Kreuz-Polonya Davası, <http://hudoc.echr.coe.in> (Erişim Tarihi: 22.02.2015).

¹⁷ Bkz. 09.01.1979 tarih ve 6289/73 başvuru sayılı Airey-İrlanda Davası, <http://hudoc.echr.coe.in> (Erişim Tarihi: 22.02.2015).

¹⁸ Harris/O'Boyle/Bates/Buckley, s. 239.

suslar adli yardımın yapılıp yapılmayacağında etkili olmaktadır¹⁹. Avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu ise tam da bu noktada gündeme gelmektedir. Çünkü sayılan hususlar öne sürülerek adli yardım taleplerinin geri çevrilmesi halinde, insan hakkı ihlallerinin önüne geçilmesi, ancak sosyal sorumluluk bilinciyle hareket edilmesi halinde gerçekleştirilebilir.

B. Sosyal Sorumluluğun Bir Yansıması Olarak Türkiye’de Mahkemeye Etkili Erişim Hakkı ve Adli Yardım Hizmeti

Avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu, yeterli maddi imkâna sahip olmayan kişi veya gruplara herhangi bir ücret ödemelerine gerek olmadan yasal temsilci atanmasını sağlaması bakımından, kendini en çok mahkemeye erişim hakkı ve bu kapsamdaki adli yardım hizmetinde göstermektedir. Ekonomik sonuçları olan ücretsiz adli yardım hizmeti bakımından devletler, hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliğin sağlanması ve olası insan hakkı ihlallerinin önüne geçilmesi amacıyla mevzuatlarında belli önlemler öngörmüş iseler de, bunların istenen seviyede olduğunu ifade etmek mümkün değildir. Çünkü devletler dava açma veya kanun yoluna başvurmayı belli yargılama giderlerine tabi tutarak, mahkemeye erişim hakkına mali bir takım sınırlamalar getirebilirler²⁰. Yine, ücretsiz adli yardım hizmeti verilmesini, yukarıda ifade edildiği gibi ilgilinin mali durumu, davanın başarı şansı gibi bir takım şartlara bağlayabilirler. Sayılan hususlar mahkemeye erişim hakkına müdahale niteliğinde olup, bu anlamda yeni bazı yaklaşımların varlığını zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde de durumun farklı olduğunu ifade etmek güçtür. Maddi durumu yeterli olmayanların adalete erişimini sağlamak üzere hukuk davalarında adli yardım, ceza davala-

¹⁹ Doğru/Nalbant, s. 630-631; Harris/O’Boyle/Bates/Buckley, s. 238-239.

²⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Kreuz-Polonya Davası’nda, dava açılması için harç ödenmesinin şart koşulmasını tek başına Sözleşme’nin 6/1’inci maddesinin ihlali olarak görmemiştir.

rında ise zorunlu müdafilik olmak üzere iki ayrı hukuki hizmet mekanizması bulunsa da, bunların yeterliliği ve işlerliği her zaman sorgulanmıştır²¹. Hukuk davalarında adli yardımın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334'üncü maddesinde belirtilen ve farklı uygulamalara zemin hazırlama ihtimali bulunan "*ödeme gücünden yoksun olma*" ve "*talebin açıkça dayanak-tan yoksun olmaması*" şartlarına bağlanması, yine aynı Kanunun 336/2'nci maddesi uyarınca adli yardım talebinde bulunan kişinin mali durumuna ilişkin belgeler sunmak zorunda kalması hak aramada caydırıcı bir nitelik arz etmektedir. Adli yardım ve zorunlu müdafilik kurumlarının vatandaşlar tarafından çoğunlukla bilinmemesi, bu hizmetlerin yeterince tanıtılmaması ve kullanılmalarını kolaylaştıran önlemlerin alınmaması da ülkemizde mahkemeye erişim hakkının daha geniş çevrelerce kullanılmasını engelleyen diğer faktörlerdir²².

Mahkemeye erişim konusu, siyasi öncelikler nedeniyle geçmiş dönemlere oranla ülkemizde daha sık gündeme gelmeye başlamışsa da bütçenin durumu, hukuki temsil kültürünün henüz yerleşmemiş olması ve siyasi çekişmeler dolayısıyla teoride insan haklarının daha geniş çerçevede korunması iddiasında olan birçok kanun, uygulamada ciddi mağduriyetlere sebep olmuştur²³. Baroların ve avukatların gönüllü olarak gerçekleştirdikleri çabalar ise kurumsal alt yapının bulunmaması dolayısıyla istenen etkiyi gerçekleştirmekten uzak kalmıştır.

Çizilen bu olumsuz tablonun tersine çevrilmesi, yukarıda da değinildiği gibi, yalnızca sosyal sorumluluk düşüncesiyle hareket edilmesi halinde mümkün olabilecektir. Esasen adli yardım konusu ile avukatların ve baroların sosyal sorumluluğunu birbirine bu kadar yaklaştıran husus da budur. Ancak gönüllü olarak adli yardım hizmeti sağlanmaya çalışılırken, farklı uygulamalar doğmasının önlenmesi ve adli

²¹ Elveriş, s. 6.

²² Elveriş, s. 6.

²³ Kalem Berk, Seda, Türkiye'de Adalete Erişim - Göstergeler ve Öneriler, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayını, 2. Basım, Temmuz 2012, s. 25, www.tesev.org.tr (Erişim Tarihi: 16.02.2015).

yardım hizmetinin sürekli ve kesintisiz bir biçimde verilmesi amacıyla sorunları giderici yeni yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde henüz gelişmeye başlayan “*pro bono*” hizmeti ise, bu anlamda gerçekleştirilen en önemli atılımlardan birisi olarak dikkat çekmektedir.

C. Türkiye’de Mahkemeye Erişimde Yeni Gelişen Bir Hizmet: Pro Bono

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Anglo-Sakson hukuk sisteminde oldukça yaygın olan *pro bono*, yukarıda da ifade edildiği üzere, maddi imkânı kısıtlı olan kişi veya kamu yararına çalışan kuruluşlara, avukatlık ücreti alınmaksızın veya çok az bir ücret karşılığı gönüllü olarak verilen hukuki hizmet olarak tanımlanabilir²⁴. Ancak hukuki bir hizmetin *pro bono* olarak adlandırılması; kamu yararı gözetilmesine, ücretsiz olarak verilmesine ve gönüllü olarak²⁵ yapmasına bağlıdır²⁶.

Ülkemizde hukuki hizmet verilmesi anlamında köklü bir gönüllülük geleneği bulunmasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolunun kabul edilmesi, birçok hak ve özgürlüğün daha yüksek standartlarda korunmasını içeren uluslararası sözleşmelere taraf olunması ve çeşitli grupların haklarının savunulması amacıyla yargıya başvurulması gibi hususlar bu anlamda bir farkındalığın oluşmasına yol açmıştır²⁷. Bunun sonucu olarak da ücretsiz veya düşük bir ücret karşılığında hukuki hizmet verilmesi örnekleri ortaya çıkmıştır. Ancak bunlar, hukuki hizmet sunulmasını siyasi, ekonomik veya ideolojik amaçlarla gerçekleştiren ve daha çok “*cause lawyering*” olarak adlandırılan hizmetler kapsamında kalmaktadır²⁸. Hukukumuzda henüz yasal boyutta uygulama

²⁴ Clark, s. 2; Elveriş, s. 2 vd; Kroll, s. 4; Lansing/ Adelson, s. 1; Raleigh, s. 2.

²⁵ Kroll, s. 2.

²⁶ Elveriş, s. 2 vd.

²⁷ Elveriş, s. 4.

²⁸ Notess, Laura, Preserving The Human In Human Rights: Incorporating Informed Consent Into The Work Of International Human Rights Ngos, Georgetown Journal of Legal Ethics, Summer 2014, s. 1-2; Türkiye’de

alanı bulamamasına ve Avukatlık Kanunu'nun 164'üncü maddesinde yer alan vekâlet ücretine ilişkin sınırlayıcı hükümlere rağmen, *pro bono* uygulamalarının, baroların da katkılarıyla, ülkemizde özellikle son dönemde yerleşmeye başladığını söylemek mümkündür.

Ülkemizde hak arama özgürlüğünün daha geniş çevrelere yayılması ve bu yolla insan hakkı ihlallerinin en aza indirilmesi isteniyorsa, mevcut sorunlar da gözetildiğinde, hem hukuk hem ceza davaları bakımından pro bono uygulamalarının yaygınlaştırılması gerektiği ortadadır. Çünkü hiçbir devletin parasal kaynağı adli yardım ihtiyacı duyan tüm vatandaşların talebini karşılamaya yetecek durumda değildir. Buna rağmen ülkemizde pro bono uygulamalarına ilişkin herhangi bir yasal düzenleme girişiminde bulunulmamasının oldukça dikkat çekici olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

SONUÇ

Sosyal sorumluluk, avukatların ve baroların esasen bir sosyal işlevi de yerine getiriyor olmalarının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Baroların buldukları bölgede yaşayan insanların ihtiyaçlarına, sosyo-ekonomik durumlarına, eğitim ve kültür seviyelerine göre değişiklik gösterebilmekle birlikte, sosyal sorumluluk, ülkemizdeki koşullar da dikkate alındığında, en çok mahkemeye erişim hakkı ve adli yardım hizmetinin sağlanması noktasında somutlaşmaktadır. Avukatların ve baroların sosyal sorumluluklarını elbette adli yardım konusu ile sınırlamak mümkün değildir. Ancak maddi durumu elverişli olmayan kimselere ücretsiz yasal temsilci atanmasını sağlayan adli yardım hizmeti, sosyal sorumlulukla daha çok bağdaşan niteliği gereği, barolar ve avukatlarca daha ön planda tutulmuş ve daha sık tercih edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak avukat-

Çağdaş Hukukçular Derneği, İnsan Hakları Derneği veya Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı gibi grupların kendi siyasi gündemleri açısından stratejik buldukları bazı davaları ulusal veya uluslararası platformlara taşımalarının "cause lawyering" uygulamaları olarak değerlendirilmesi konusunda bkz. Elveriş, s. 5.

lar ve baroların gönüllü olarak giriştikleri çabaların etkisiyle bir takım uygulamalar da ortaya çıkmıştır. Ancak kurumsal olmadığı gibi, süreklilik taşımayan ve eşitliğe aykırı sonuçların ortaya çıkmasına neden olan bu uygulamalar istenen etkiyi gösterememiştir.

Maddi imkanı kısıtlı kişi veya gruplara, ücretsiz veya çok az bir ücret karşılığında, barolar ve avukatlarca gönüllü olarak hukuki hizmet sunulması anlamına gelen *pro bono* uygulamaları ise, mahkemeye etkili erişim hakkının sağlanmasında etkili bir yöntem olarak dikkat çekmektedir. Ülkemizde örneklerine henüz rastladığımız bu uygulamaların, en azından ortaya çıktığı ülkelerde başarılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle adli yardım hizmetinin sunulmasında katkısı muhakkak olan *pro bono* uygulamalarının geliştirilmesi de avukatların ve baroların sosyal sorumluluğu kapsamında değerlendirilmeli ve bu doğrultuda belli adımlar atılmalıdır.

Pro bono uygulamalarının yasal bir çerçeveye oturtulması ve zorunlu hale getirilmesi amacıyla baroların adli merciler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla sürekli iletişim halinde bulunmaları ve işbirliği yapmaları atılması gereken adımlardan ilkidir. Bu tarz bir etkileşim, zaten uygulanmakta olan adli yardım ve zorunlu müdafilik kurumlarının vatandaşlar tarafından tanınmasını ve daha bilinçli kullanılmasını sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki bu yöndeki girişimler, adli yardım anlamında devletin sorumluluklarının üstlenilmesini değil, tam aksine bunların tamamlanmasını ifade etmektedir.

Baroların gerek staj döneminde gerekse mesleğe başladıktan sonra avukatları *pro bono* uygulamaları bakımından seminer, sempozyum gibi çeşitli yollarla bilinçlendirmeleri, mesleğe kabul için belirli dönemlerde bu uygulamalara katılımı zorunlu kılmaları, her yıl en önemli katkıyı yapan avukatlara ödül vermeleri ve bu sayede *pro bono*yu meslek içinde bir itibar kazanma aracı haline getirmeleri de atılması gereken bir başka önemli adım olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Clark, Merlyn, Attorneys For Civic Education: Connecting The Legal Community With Opportunities To Increase Civic Education, *The Idaho State Bar*, February 2015.

Doğru, Osman/Nalbant, Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, Şen Matbaa, 1. Cilt, 1. Baskı, Yargıtay Başkanlığı 2012.

Elveriş, İdil, Adalete Erişimde Yeni Bir Yol: Pro Bono - Mesleki Sorumluluk Olarak Ücretsiz Hukuki Hizmet, *Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayını*, Kasım 2014.

Harris, David J./**O'Boyle**, Michael/**Bates**, Ed P./**Buckley**, Carla M. (Tercüme Edenler: Mehveş Bingöllü Kılıcı/Ulaş Karan - Çeviri Editörü: Hülya Dinçer), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Şen Matbaa, 1. Baskı, Avrupa Konseyi 2013.

Kalem Berk, Seda, Türkiye'de Adalete Erişim - Göstergeler ve Öneriler, *Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayını*, 2. Basım, Temmuz 2012.

Kroll, Sandra, Preparing For Transition Through Volunteerism, *New Jersey Lawyer The Magazine*, February 2015.

Lansing, Hon. Karen/**Adelson**, Robert M., For Government Lawyers: Civic Education Is An Avenue To Meaningful Pro Bono Service, *The Idaho State Bar*, February 2015.

Notess, Laura, Preserving The Human In Human Rights: Incorporating Informed Consent Into The Work Of International Human Rights Ngos, *Georgetown Journal of Legal Ethics*, Summer 2014.

Raleigh, Richard J. R., Persuade Your Neighbors To Compromise Whenever You Can, *The Alabama State Bar*, November 2014.

BAROLARIN VE AVUKATLARIN SOSYAL SORUMLULUĞUNUN BAZI SOMUT ÖRNEKLER İŞİĞİNDE İRDELENMESİ

AVUKAT REMZİ DEMİR

I. GENEL OLARAK

Yirminci asrın devlet modelleri hem ulusal hem de sosyal bir yapıya sahip bulunuyorlardı. Son yılların küreselleşme akımı, devletlerin ulusallığını zayıflattığı gibi neredeyse sosyalliğini de ortadan kaldırmaktadır. Küreselleşmenin ideolojisi olan neoliberalizm akımı çerçevesinde her türlü sosyal yapı tasfiye edilmekte, sosyal politikalarla beraber sosyal devletler de ortadan kaldırılmaktadır. Bu aşırı bireysellik doğrultusunda herkes kendi olanakları ile baş başa bırakılmakta, her koyun kendi bacağından asılır ilkesi gereğince insanlar sahipsiz ve korumasız biçimde sokağa bırakılmaktadır¹. Ancak evrensel hukuk, adalet, eşitlik, şeffaf toplum, yoksulluğun giderilmesi gibi ahlaki olarak yüceltilmesi gereken ilkelerin² yüzyıllar boyunca insanın insan olma savaşımının bir kazanımı olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Günümüz dünyasında giderek artan ve karmaşıklaşan bireysel ve toplumsal sorunlarla baş edilmesinde hukukun ve hukukçunun oynadığı rol oldukça önemlidir. Demokrasilerde sosyoekonomik çatışmaların hukukla önleneceğini belirten ve sorunların anahtarı olarak hukuku işaret eden görüşe göre, devletin hukuka bağlılığı, yurttaşların hukuka saygısı, bu yolla barış içinde özgür yaşantının sağlanması tüm hukukçuların ortak çabalarının ürünüdür. Uyumlu, geniş kapsamlı, görüşlere ve yeniliklere açık, ilerici bir hukuk en önemli top-

¹ ÇEÇEN, Anıl; " Küreselleşmenin Getirdiği Hukuk Karmaşası", Cumhuriyet ve Küreselleşme, (Derleyen : Suna Kili) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s.: 151

² ERZURUMLUOĞLU, Erzan; " Küreselleştirmeye Eleştirel Bir Yaklaşım" Hukuk Kurultayı 2006, Cilt : 1, Ankara Barosu Yayını, Ankara 2006, s.: 97

lumsal güçtür³. İnsanı ilgilendiren bir çok değişik sorunların çözümünde avukatların ve baroların sosyal sorumluluğuna sahip çıkmaları; hem hukukçu kimliklerinin ve hem de katılımcı demokrasinin bir gereğidir.

II. BARO, AVUKAT, SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMLARI

1. BARO

Barolar, avukatlık mesleğinin dayanışma ile korunması ve geliştirilmesi için kurulan, avukatlığın ortak ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunan ve koruyan tüzel kişiliğe sahip kamusal niteliği haiz bağımsız, demokratik nitelikteki meslek kuruluşlarıdır. Türkiye Barolar Birliği, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşudur. (1982 Anayasası 135.madde).

Barolar mesleki ve ekonomik çıkarların yanı sıra demokratik taleplerde de bulunan bir kurumdur. Baroların bu özelliği, onları demokratik kitle örgütüne yaklaştırır. Ne var ki, mecburi üyelik ve zorunlu aidatlar gibi nedenlerle barolar, sivil toplum kuruluşu değildir. Fakat baroların bu özelliği, ülkenin içinde bulunduğu birçok koşulda hassasiyet göstermesine, sivil toplum kuruluşu gibi hareket etmesine engel değildir⁴.

2. AVUKAT

Avukatlık Kanunu'na göre avukatlık hem "kamu hizmeti" hem de "serbest meslek" niteliğinde olan bir meslektir ve "Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder (Av.K.m.1). "Yargılama", ancak

³ ÖZDEN, Y. Güngör; Hukukun Üstünlüğüne Saygı, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1996, s. : 50

⁴ KİTAPÇIOĞLU, Tülay ; ' Baskı Gruplar ve Demokrasi ' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 106, shf. : 376, Ankara 2013

düzgün işleyen savunmanın varlığı ile gerçek anlamını kazanır. Çağdaş hukuk anlayışına göre, görevini gerektiği biçimde yerine getiren avukat, sadece müvekkiline hizmet etmekle kalmaz; düzgün bir yargılama sonucunda karar vermek isteyen mahkemeye ve dolayısıyla kamuya hizmet eder⁵.

Avukatlığın geleneksel en önemli özelliği de bağımsızlığıdır⁶. Hukuk devleti bakımından ve adaletin gerçekleşmesi bakımından son derece önemli olan bağımsızlık niteliği, avukatların ve baroların mesleki etkinliklerinin yanı sıra sosyal sorumluluk tasarımlarında yer almaları, sosyal hukuk devleti ilkesinin somutlaşmasında da bir tür kamu hizmeti işlevi görmektedir.

3. SOSYAL SORUMLULUK

Sosyal sorumluluk; kamu, özel sektör ve sivil toplumun bir amaç etrafında toparlanarak, ortak yaşama yönlenmeleridir⁷. Bir başka deyişle, sosyal sorumluluk tüm bireylerin ve örgütlerin yaşadıkları toplumun yaşam kalitesini arttırmak ve iyileştirmek, toplumsal sorunlara sürekli olarak çözüm bulabilmek üzere çevresel, kültürel, hukuksal ve sosyal gelişmeye destek verme sorumluluğudur.

III. BAROLARIN VE AVUKATLARIN SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİNDEN SOMUT ÖRNEKLER

1. ULUSLARARASI ÖRNEKLER

⁵ AYBAY, Rona ; ' Avukatlığın Kamu Hizmeti Niteliği, Avukatın Tarafsız Olmasını Ne Zaman Gerektirir?', İstanbul Barosu Dergisi, Cilt : 88, Sayı : 4, shf. : 15, İstanbul 2014

⁶ PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet ; Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, s.: 148

⁷ www.barobirlik.org.tr

A. ULUSLARARASI HUKUK KURULTAYI

Barolar hak arama ve hukuk bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi için toplumun her kesimini içine alan çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmaları yaparken diğer meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, akademisyenler, bilim adamları, sanatçılar ile birlikte hareket etmeli ve çalışmaların kitlelere ulaşabilmesi için her türlü iletişim araçlarından yararlanabilmelidirler. Günümüzde artık Barolar, sadece meslek örgütleri olarak çalışmanın dışında sosyal sorumluluk projelerinde yer almakta hatta bu projelerin kurucu unsuru olmaktadır. Toplumun tüm kesimlerinin temel hak ve hürriyet taleplerine, demokratik rejimin yasaları çerçevesinde cevap vermek asli görevleridir

B. IV. AVRUPA AVUKATLAR KONFERANSI

Öncelikle bölgemizde ve dünyada savaşa, açlığa, sömürüye karşı çıkmak en büyük sosyal sorumluluğumuzdur. Afrika'dan kaçmaya çalışırken Akdeniz'de boğulup gidenlerin, Ortadoğu'nun bitmeyen paylaşım savaşından kaçarken yollarında ölenlerin ardındaki temel gerçeği görüp ortak politikalar geliştirmek zorundayız⁸. Yürürlükteki yasamız sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına adli yardımda bulunarak ücretsiz avukat sağlamaya olanak verdiği halde koşulları zorlayarak zor durumdaki sığınmacılara da ücretsiz avukat sağlanmaktadır. Adli yardım bütçesi, Hükümet tarafından sağlandığı için sürekli olarak ödenek arttırılması isteginde bulunmaktadır. Ayrıca yaşanan bu büyük insanlık dramını uluslararası bir proje kapsamında değerlendirmek üzere UNDP ve İsveç Kralığı ile ortak bir proje başlatılmıştır.

Türkiye Barolar Birliği tarafından geliştirilen "Türkiye'de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesi" (Support to Improvement of Legal Aid Practices for Access

⁸ GÜRSELER, Güneş; IV. Avukatlar Konferansı, barobirlik

to Justice for all in Turkey - SILA) projesi, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından fonlanacak olup bütçesi 1.517.000 \$'dır. Projenin 5. bileşeni kapsamında Gaziantep, Hatay, Kilis, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa illeri pilot il olarak seçilmiş olup bu özellikle bu illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların adli yardım hizmetlerine ulaşımının iyileştirilmesi sağlanacaktır⁹.

2. ULUSAL ÖRNEKLER

A. T.B.B. ; YIRCA ZEYTİN KATLIAMINA HAYIR KAMPANYASI

Soma'nın Yırca Mahallesi'nde termik santral kurmak için ağaçların kesilmesini '**Zeytin Katliamı**' olarak niteleyen Prof. Dr. Metin Feyzioğlu, Manisa Barosu'na kayıtlı avukatın özel güvenlik görevlilerince ters kelepçelenerek, bu şekilde muamele görmesiyle ilgili suç duyurusunda bulunduktan sonra çevre sorunuyla ilgili mücadele kararlılığını da vurgulamıştır¹⁰.

B. T.B.B. ;KARAMAN MADEN ŞEHİTLERİNE YARDIM KAMPANYASI

Karaman'da meydana gelen maden faciasından sonra T.B.B. Yönetimi, sosyal sorumluluk gereğince kamuoyunun duyarlılığının gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Karaman ve Soma'da üç can alıcı, cayır cayır yanan konu olduğunu vurguladıktan sonra; Soma'daki maden faciasından sonra ilgili mühendisler ve hukukçularla koordineli çalışma başlattıklarını, Karaman'da da benzer koordinasyon heyetini kurduklarını belirtmiştir¹¹.

⁹ www.barobirlik.org.tr/dosyalar

¹⁰ www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20141112_yircasucduyurusu

¹¹ www.barobirlik.org.tr/dosyalar

C. T.B.B. ; SOMA MADEN ŞEHİTLERİNE YARDIM KAMPANYASI

T.B.B. Başkanlık Divanı'nın 14 Mayıs 2014 günlü toplantısında, 13 Mayıs 2014 günü Soma'da meydana gelen maden faciasında hayatını kaybeden işçilerin geride kalanlarına ve yaralanan işçilere maddi yardımda bulunmak üzere bir yardım kampanyası düzenlendiği gibi, üzücü olayın akabinde yapılan açıklamalarla maden kazalarına yol açan sebepler ile zararlı sonuçların giderilme yöntemleri hakkında kamuoyu oluşturulmasına da katkıda bulunulmuştur¹². Manisa Barosu'nun emeğe ve emekçiye verdiği katkı sadece maddi ve manevi düzeyde kalmamış; aynı zamanda ülkemizde bilinçlenmiş bir işçi sınıfı yaratılması çabalarında da eşsiz bir uğraş olmuştur¹³.

Sanatın birleştirici ve acıları hafifletici özelliğinin bir yansıması olarak Soma'da şehit olan maden işçilerinin ailelerine katkı sağlamak amacıyla, sanatsal etkinlikler koordinatörü Av. Çiğdem Güllü tarafından hazırlanan, 29 fotoğraf sanatçısının 74 eserinden oluşan "Soma İçin Karma Fotoğraf Sergisi"nin düzenlenmesi de sosyal bir sorumluluk projesidir¹⁴.

Ç. T.B.B. ; VAN DEPREMZEDELERİNE YARDIM PROJESİ

Van'da meydana gelen deprem sonucunda can ve mal kaybına uğrayanların acıları tamamen ortadan kaldırılamazdı. Ancak acıların bir nebze de olsa dindirilebilmesi ve zararların karşılanması, depremzedelerin bir an önce normal yaşamlarına dönebilmesi için T.B.B. tarafından yapılan maddi kampanyaların yanı sıra sorunların dile getirilişi de sosyal adalet ve sosyal devlet ilkesinin dışı vurumudur¹⁵. Ayrıca Van Barosu Başkanı'nın açıklaması da baroların ve avukatların sosyal so-

¹² www.barobirlik.org.tr/dosyalar

¹³ Daha geniş bilgi için bak. ' Sosyal Sorumluluk Projesi ', Manisa Barosu Dergisi, 2014 Eylül Sayısı

¹⁴ www.barobirlik.org.tr/dosyalar

¹⁵ www.barobirlik.org.tr/dosyalar

rumluluk ve duyarlılıklarının artarak sürdürülmesine iyi bir örnektir.

D. T.B.B. ; HAYAT AĞACI PROJESİ

Uyuşturucunun insanlığa verdiği zararları önlemek ve insanların bu zararlı nesneye bulaşmasını engelleyici koruyucu önlemler almak, bireylerin ve devletin olduğu kadar, avukatların ve barolarında sosyal sorumluluk duyumsamasını gerektiren bir yurttaşlık görevidir. Hayat Ağacı adı verilen projede 444 84 98 numaralı “ ALO HAYAT AĞACI HATTI” oluşturulmuş ve bu numaradan yapılacak her çağrıya, sır saklama yükümlülüğü bulunan bir avukat cevap vereceğinden insanlar deşifre olmaksızın bu beladan kurtulabilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca uyuşturucuya hiç bulaşılmamasını sağlamak ve gençlere sanatla ulaşılabilmek için psikolog, çocuk psikiyatry, sosyal hizmetler uzmanlarından oluşan bir heyet gözetiminde hazırlanan YAŞAMI KEŞFET senaryosu da, uyuşturucuyla mücadelede topluma büyük bir hizmettir. Bu şekilde bir yandan mesleki itibar algısı oluşturulurken, mesleki itibarın da bu tür sosyal sorumluluk tasarımlarıyla oluşacağını belirten görüşte¹⁶ isabet vardır.

E. ANKARA BAROSU; GELİNCİK PROJESİ

Kadın sömürsünün ve ayrımcılığının önlenmesine yönelik başlıca uluslararası metin olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18/12/1979 tarih ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilen ve 01/03/1980 tarihinde B.M. merkezinde imzaya açılan “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (KKAOKS)’ ((md.27/1) uyarınca yürürlük için gereken 20 onay/katılım belgesinin depo edilmesi koşulu gerçekleşerek, 03/09/1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mart 2011 itibariyle 186 Devlet bu Sözleşmeye Taraf bulunmaktadır.

¹⁶ FEYZİOĞLU, Metin ; “ Hayat Ağacı Projesi”, Barobirlik, Aralık Sayısı, Ankara 2014, s.: 2

Türkiye, KKAOKS'ne imza koymamış, bağışlanma işlemini "katılma" suretiyle gerçekleştirmişir¹⁷.

Türkiye'nin uzun yıllardır aşılamayan bir sorunu olan kadına yönelik şiddet konusunda da barolar ve TBB'nin duruşu ve yaptığı çalışmalar çözüme ulaşmada katkı sağlayıcı niteliktedir. Bu sorunların ortak yönü, çözümü için hukuka duyulan ihtiyaçtır¹⁸. TBB'nin siyasal iktidarı etkileme çabaları, demokrasinin gelişimi, siyasal katılımın artması ve toplumsal sorunlara daha duyarlı hale getirilmesi konularında önemli bir yere sahiptir

Yüzyıllardır yaşana gelen çocukta cinsel istismar olgusuna karşı mücadele etmek baroların ve avukatların en önemli sosyal sorumluluklarından birisidir. Cinsel istismar; henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun ya da ergenin, başka biri tarafından cinsel isteklerini karşılamak için zor, tehdit ya da aldatma yoluyla kullanılması olarak tanımlanmaktadır¹⁹.

Ankara Barosu'nun projesi olan Gelincik projesi; 2 Nisan 2011 tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur. Gelincik Projesi, bir kadın hareketi olmakla birlikte, toplumda çaresiz, güçsüz, kimsesiz çocuk ve yaşlıların yanında olmayı da hedeflemekle bir sosyal sorumluluk projesi niteliğindedir. Fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddete uğrayan kadın ve çocuğun yanında yer almakta; aynı zamanda terk edilmiş, çaresiz, kimsesiz yaşlılar için de çare olmayı hedeflemektedir. Bu projenin amacı, kadınların ve çocukların; insan olmaktan kaynaklanan temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen şiddeti cezalandırmak ve/veya önlemektir²⁰.

¹⁷ GEMALMAZ, M.Semih ; 'Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan 143 Kaldırılması Sözleşmesi: Çekinceler Sorunu Işığında Haklar Analizi', İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt :. LXIX, S.1-2, s. 141, İstanbul 2011

¹⁸ KİTAPÇIOĞLU, Tülay ; a.g.m., shf.: 378

¹⁹ ALPASLAN, Ahmet Hamdi ; ' Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar ' Kocatepe Tıp Dergisi, sayı : 15 (2), Afyon 2014, shf.: 194

²⁰ Daha geniş bilgi için bknz. ; www.ankarabarusu.org.tr/Dosyalar/2011faaliyet/fr002.pdf

F. KOCAELİ BAROSU; ÇOCUK HAKLARI YÖNERGESİ

Baroların Avukatlık Kanunu'ndan kaynaklanan hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak görevleri ile sosyal sorumlulukları kapsamında, Çocuk Hakları alanında ulusal ve uluslar arası hukuk çerçevesinde çocuk haklarının tanıtılması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesi için teorik ve pratik çalışmalar yapmak, arşiv ve kitaplık oluşturmak, istismar ve ihmale maruz kalan, suça itilen, herhangi bir şekilde hakları ihlal edilen, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bilgilendirme ve hukuki yardım sağlanması konularında mesleki, kurumsal ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapmak amacıyla Kocaeli Barosu tarafından Çocuk Hakları Yönergesi hazırlanmış olup, konuyla ilgili başarılı çalışmaların sürdürüğü gözlenmiştir²¹.

G. ŞANLIURFA BAROSU ; AVUKATLAR ÇOCUKLARA ÇALIŞIYOR PROJESİ

Şanlıurfa Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, son dönemlerde artan çocuk istismarı ve ölümlerine ilişkin yaptığı açıklamada; tüm dünyada ve ülkemizde son zamanlarda şiddete maruz kalan, katledilen, ihmal edilen, ticari ve cinsel sömürünün objesi olan, alkol ve madde kullanan çocukların sayısının gittikçe arttığını belirtmiş ve kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmuştur²². Uluslar arası şairimiz Nazım Hikmet'in ' Çocuklara kıymayın efendiler! ' çığlığını anlamayanlara inat, hümanist ve çağcıl düşüncelere öncü olan bir başka bilgenin pekiştirici uyarısına²³ kulak verilmesi insanlığın ve öncelikle de hukukçuların varlık sebeplerindedir.

“ Dikkat! Dünyamız büyük bir ilkelik ile şekilleniyor: Aç gözlü, bencil insan. İnsan kendi yasalarını kendi koyuyor. En zayıflara verdiği ayrıcalıklar, büyüklerine olan saygısı ya da kadınların özgür-

²¹ www.kocaelibarosus.org.tr

²² www.sanliurfabarosus.org.tr

²³ KARCZAK, Janusz ; ' Çocuğun Saygı Hakkı ', Prof. Dr. İl Han Özyay'a Armağan, Cilt : 69, Sayı : 1-2, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 2011, shf.1207

lg, çocuklara yönelik iyiliği yalnızca yalandan ibaret. Gerçek duygular kimsesiz çocuklarla dolu sokaklarda geziniyor. Çocuklar duyguların şairi, düşünürü ve prensidir. O beyaz, ışık saçan, lekesiz, kutsal çocukluğa saygı duyulmasını, hiç olmazsa alçak gönüllülük gösterilmesini istiyorum. "

H. SAKARYA BAROSU; şEHİT VE GAZİ YAKINLARINA ÜCRETSİZ AVUKAT PROJESİ

Sakarya Barosu bir ilki gerçekleştirerek, şehit yakınlarına ve gazilere ücretsiz avukat temini için Sakarya Aile ve Sosyal Politikalar il Müdürlüğü ile ortak bir çalışma yrtmektedir²⁴. Bu alışma; şehit ve gazilere duyulan bir vefa borcu olduğu kadar, şehit yakınları ile gazilerimizin içinde bulunduğu koşulların düzeltilmesine dair baroların sosyal sorumluluk projelerine farklı bir örnek teşkil etmesi açısından oldukça önemlidir.

I. DİYARBAKIR BAROSU; HUKUKİ DESTEğİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

Diyarbakır Barosu tarafından hazırlanan ve Avrupa Komisyonuna sunulan "Hukukun stnlğne Dayalı Bir Gelecek için Cezasızlıkla Mücadelede Avukatların Rolünün ve Mağdurlara Hukuki Desteğin Güçlendirilmesi" projesi, Komisyon tarafından kabul edilerek, proje sözleşmesi Avrupa Komisyonu yetkilileri ve Diyarbakır Barosu'nu temsilen Baro Başkanı tarafından imzalanmıřtır²⁵.

SONUÇ

Günümüz dünyasında giderek artan ve karmaşıklaşan bireysel ve toplumsal sorunlarla baş edilmesinde hukukun ve

²⁴ <http://www.haberdata.com/guncel/sakarya-barosu-sehit-yakinlari-ve-gazilere-ucretsiz-avukat-verecek>

²⁵ www.diyarbakirbarosu.org.tr

hukukçunun oynadığı rol oldukça önemlidir. Uygarlık tarihinde insanın hak arama savaşımında ulaştığı mevziler arttıkça, insan hak ve özgürlüklerinin yaşatılması ve geliştirilmesi; tüm insanlar ve uluslar için vazgeçilmez ve devredilmez bir temel ilkedir. Bu nedenle insanı ve toplumu ilgilendiren sayısız sorunların çözümünde, avukatların ve baroların sosyal sorumluluğuna sahip çıkmaları; hem hukukçu kimliklerinin ve hem de katılımcı demokrasinin bir gereğidir.

Avukatların ve onların meslek örgütlerinin, hak arama ve insanın daha iyiye ulaşmasına dair savaşımında evrensel ve ulusal ölçekte sayısız hukuk savaşçıları vardır. Tarih bu kimselerin onurlu öyküleriyle doludur. Kendi çıkarından ziyade, insanlığın evrensel ilkelerine sahip çıkan ve bu mücadelesini hukukun askıya alındığı dönemlerde bile özgürlüğünün kısıtlanması gerçeği ve tehlikesi ile bedel ödeyen Orhan Apaydın, Halit Çelenk, Faruk Erem gibi dev isimleri kaydeden hukuk tarihimiz, günümüzün aynı yüce değerleri paylaşan hukukçularını da zamanı geldiğinde uygarlık tarihinin mihenk taşına vuracaktır.

Anayasa'mızın 2. Maddesinde yer alan ' ... sosyal hukuk devleti ' ilkesi gereğince, devletimizin sosyal devlet olmanın gerektirdiği zayıf ve güçsüzü koruma kollama, fırsat eşitliğini temin etme gibi başlıca alanlarda yaptığı sosyal sorumluluk projelerinde yeterince verimli olduğunu söylemek güçtür²⁶. Yaşama geçirilen sosyal sorumluluk projeleri kurumlardaki personelin sayıca yetersizliği ile mesleki donanımının noksanlığı, kurum içi fiziki yapının ve olanaklarının yeterli olmaması dikkate alındığında başta Türkiye Barolar Birliği ve bağlı baroların, avukatların sosyal sorumlulukları gereğince yerine getirdiği projelerin ve kamuoyu oluşturma çabalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

²⁶ ÖZDEMİR, Nesrin / SEFER, Nihan / TÜRKDOĞAN, Duygu ; ' Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği : Korunmaya Muhtaç Çocuklar ', Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt : 32, Sayı: 2, 2008 Sivas, shf: 289

Tüm dünyada psikolojik, hukuki, ahlaki ve sosyal bir sorun olan çocuğun ve kadının cinsel istismarı her ırk ve cinsiyetten insanı etkilemektedir. Uyuşturucuyla mücadele, göçmen kaçakçılığının önlenmesi, çevre sorununa duyarlılık gibi toplumu ilgilendiren sorunların çözümünde katkı sunan avukatların ve baroların çabaları hakkında ciltlerce kitap yazıldığı ve / veya yazılması gerektiğini vurgulamak bir hak teslimi olmanın ötesinde, her sorumlu yurttaşın da gücü oranında destek sağlaması gereken bir onur duruşudur.

KAYNAKÇA

ALPASLAN, Ahmet Hamdi ; ‘ Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar ‘ Kocatepe Tıp Dergisi, Afyon 2014, sayı : 15 (2), s 194-201

AYBAY, Rona ; ‘ Avukatlığın Kamu Hizmeti Niteliği, Avukatın Tarafsız Olmasını Ne Zaman Gerektirir?’, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt : 88, Sayı : 4, shf. : 15- 22 ,İstanbul 2014

ÇEÇEN, Anıl; “ Küreselleşmenin Getirdiği Hukuk Karmaşası”, Cumhuriyet ve Küreselleşme, (Derleyen : Suna Kili) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002

ERZURUMLUOĞLU, Erzan ; “ Küreselleştirmeye Eleştirel Bir Yaklaşım” Hukuk Kurultayı 2006, Cilt : 1, Ankara Barosu Yayını, Ankara 2006

FEYZİOĞLU, Metin ; “ Hayat Ağacı Projesi”, Barobirlik, Aralık Sayısı, Ankara 2014

GEMALMAZ, M.Semih ; ‘Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan 143 Kaldırılması Sözleşmesi: Çekinceler Sorunu Işığında Haklar Analizi’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt :. LXIX, S.1-2, s. 141, İstanbul 2011

KARCZAK , Janusz ; ‘ Çocukun Saygı Hakkı ‘, Prof. Dr. İl Han Özay’a Armağan, Cilt : 69, Sayı : 1-2, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 2011, shf.: 1199-1207

KİTAPÇIOĞLU, Tülay ; ‘ Baskı Gruplar ve Demokrasi ‘ Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı: 106, shf. : 376-392, Ankara 2013

ÖZDEMİR, Nesrin / SEFER, Nihan / TÜRKDOĞAN, Duygu ; ' Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği : Korunmaya Muhtaç Çocuklar ', Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt : 32, Sayı: 2, 2008 Sivas, shf: 283 - 305

ÖZDEN , Y. Güngör ; Hukukun Üstünlüğüne Saygı, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1996

PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet ; Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013

Sosyal Sorumluluk Projesi , Manisa Barosu Dergisi, 2014 Eylül Sayısı

ONLİNE KAYNAKLAR :

www.ankarabarusu.org.tr/Dosyalar/2011faaliyet/fr002.pdf

www.diyarbakirbarosu.org.tr
www.kocaelibarusu.org.tr

www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/20141112_yircasucduyurusu

www.haberdata.com/guncel/sakarya-barosu-sehit-yakinlari-ve-gazilere-ucretsiz-avukat-verecek

AVUKATLARIN VE BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUKLARININ ÖNEMİ VE SINIRLARI

Ümit Müderrisoğlu

AVUKATLIK

Avukatlık, bilindiği gibi; yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eden bir kamu hizmeti ve serbest bir meslektir. 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun 1. Maddesinde de ifade edilen bu gerçek, avukatlık mesleğine çok önemli sorumluluklar yüklemektedir. Hem kamu hizmeti vasfı taşıması hem de serbest bir meslek olmasının sonucu, avukatlık mesleğini tanımlamada dar ve tekil bir bakış açısının yeterli olmayacağı ortadadır.

Aslında avukatlık mesleğinin sadece savunma ile ilişkilendirilmesi de eksik bir değerlendirme olup, bu durum sadece ceza yargılaması açısından yapılmış bir değerlendirme sayılmalıdır. Zira hukuk yargılamasında avukat, yargılamanın sacayaklarından iddia makamını da temsil edebilir, savunma makamını da temsil edebilir. Bu durumda olan, yani iddia konumunda olan avukata savunmayı temsil ediyor denemeyeceğine göre avukatın salt savunmayı temsil ettiği anlayışı eksik bir anlayış sayılmalıdır. Ceza yargılamasında suçtan zarar görenin yanında davaya katılan taraf vekili olarak sürece katıldığında ise bu kez iddia makamı olan savcılığın yanında davacı konumunda yer almış sayılmaktadır. Görüldüğü gibi avukat sadece savunmayı değil yargılamanın diğer unsuru olan iddiayı da temsil edebildiğinden; fonksiyonu ve sorumluluğu sanıldığından daha fazladır. Avukatlığın savunmayı temsil ettiği anlayışı, vekalet görevinin bir parçası olan bir şahsın hukukunu müdafaa anlamındaki savunma anlamında kullanılmamaktadır. Bir şahsı müdafaa etme anlamındaki savunma ile yargılamanın unsuru olan savunma kavramlarını ifade edecek ayrı ayrı

sözcüklerimizin olmamasından dolayı, çalışmada kullanılan savunma kavramı, yargının bir unsuru olan savunma anlamında kullanılmıştır. Bu anlamda tüm hukuk camiasında avukatın sadece savunmayı temsil etmeyip yargılama türüne göre iddia ve savunmayı temsil edebildiği anlayışının esas alınmasının, avukatlığın tam olarak anlaşılabilmesi için gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Mevcut ana akım değerlendirme açısından yargılamanın unsuru olan savunma işlevi, demokratik hukuk devletinin adeta olmazsa olmazıdır. Savunma işlevi, bağımsız ve etkin bir biçimde yerine getirilmez ise; yerine getirilen savunma şekli bir savunmanın ötesine geçemez ve savunmadan beklenen kamusal ve bireysel yarar gerçekleşemez.

Avukatlığın kamu hizmeti boyutu nihayetinde devletin temel işlevlerinden olan yargı erkinin unsurlarından birisi olmasının bir sonucudur. Yargı, üç temel Cumhuriyet organımızdan biri olan ve 2709 Sayılı Anayasanın 9. Maddesine göre, bağımsız mahkemeler tarafından yerine getirilen bir erktir. Bu erk tekil bir yapı olmayıp, iddia savunma ve karar organı olan mahkemelerin bir araya gelmesiyle, iddia ve savunmanın diyalektiğini karar şeklinde sentezleyen mahkemenin birlikte yerine getirdiği bir erktir. Bu anlamda yargıyı oluşturan tüm unsurların gerek bir birlerine gerekse diğer devlet fonksiyonları olan yasamaya ve özellikle yürütmeye karşı bağımsızlıkları, yargı erkinin sağlıklı işleyebilmesi için kaçınılmaz bir önem taşımaktadır. Avukatlığın önemi yargı erkinin bir parçası olmasının sonucudur (Yılmaz, 2008, s. 234).

Avukatlığın diğer bir özelliği de serbest bir meslek olmasıdır. Serbest meslek niteliği itibariyle iş sahibi ile arasında parasal bir ilişkiyi gerektirse de, hizmetin yerine getiriliş biçimi itibariyle iş sahibine karşı özerk bir yapıyı ifade etmektedir. Bu anlamda bir avukata kimse emir veremeyeceği gibi; avukat, mesleki ve vicdani kanaati itibariyle herhangi bir şekilde davranmaya, belli bir işi almaya ya da almamaya zorlanamaz. Avukat, kamu hizmeti olan işini yerine getirirken hukuk kuralları ve vicdanı ile bağlı bir kişidir.

Avukatlar görevlerini yerine getirirken iş sahibine karşı sorumlu olduğu gibi, yargı erkini oluşturan diğer unsurlar olan ceza yargılamasının davacısı olan iddia makamı savcılık, yargılamanın diğer tarafını oluşturan yargılama unsuru ve bu unsuru temsil eden avukat ile yargı organı olan mahkeme kadar hukuk mesleği ile ilişkisi olan diğer meslek gruplarına, kendi meslek birliği olan barolara ve diğer kamu otoriteleri ile topluma karşı da sorumludur.

Hiçbir meslek toplumsal sorumluluğunu yok sayarak uzun vadede toplumsal işlevini yerine getiremez. Zira avukatlık nihayetinde toplumsal yapı içinde yerine getirilen bir meslektir. Bu açıdan avukatlık, toplumsal yapının sınırları içinde ve toplum tarafından kabul edilen ölçüde yerine getirilebilir.

BAROLAR

Avukatlık mesleği ve bu mesleğin örgütsel yapısı olan barolar, toplumsal yapının ve sistemin bir parçasıdır. Toplumsal yapı, tüm kurum, kavram ve ilişkileri belirlediği gibi, avukatlık mesleğini de tayin eder. Toplumsal yapının bir yansıması olarak ortaya çıkan bu durumun karşısında bir kez beliren kurum ve kişiler de toplumsal süreç içinde faaliyet ve etkileşimleriyle toplumsal yapının niteliği ve yapının dayandığı toplumsal norm ve değerler üzerinde değiştirici yönde rol oynarlar. Avukatlar ve özellikle barolar bu açıdan toplumsal değişim yönünde iktidarın hukukla sınırlandırılması ve toplumsal yapının istenen yönde evrilmesini temin açısından çok önemli roller ifa edebilirler. Baroların özellikle toplumsal yapının çağdaş norm ve değerlere ulaşmasında ve benimsemesinde, bireylerin hukuk okur yazarlığı olarak da ifade edilen hukuki bilinçlenme sürecini sağlama, insanlara haklarını öğretme ve kullanma yollarını açıklama, tüm bireyler açısından hukuka ulaşma konusunda önlerine konulan formel ya da informel bariyerlerin aşılmasını sağlama konusunda aktif destek olma gibi bir çok sosyal sorumluluk projesinde yer alması mümkündür.

Barolar bunun yanında demokratik bir hukuk devletinin yer aldığı toplumsal yapıda en önemli sivil toplum örgütlerinin arasında yer almaktadır. Bu önemli işlevi ona gerek toplumun gerekse bireylerin hak ve özgürlüklerini koruma ve sağlama hususunda fazladan bir görev vermektedir. Barolar bireysel hak ve özgürlükleri sağlama yönünde öncü olmak durumundadır. Zira kendisi başlı başına sivil bir oluşumdur. Kamusal niteliği onun devlet kurumu olmasını gerektirmez. Bu anlamda toplum ve birey ile devlet çatışması doğan alanlarda barolar mutlaka toplum ve birey tarafında yer almak ve bu işlevlerini hukuk devletinin tanıdığı imkanlar içinde yerine getirmek durumundadır. Bu işlevin yerine getirilmesi esas olarak toplum ve birey hak ve özgürlüklerini sınırlayan her türlü kurum ve uygulamaya karşı yargı yoluyla mücadele vermek şeklinde olmak durumundadır. Zaten bir baro ya da birlik bu işlevini yerine getirebiliyorsa temel varlık işlevini ve topluma karşı esas sorumluluğunu yerine getiriyor demektir.

SOSYAL SORUMLULUK

Sosyal sorumluluk; kişi ve kurumların kendi çıkarlarının olduğu kadar toplumun genel çıkarlarını da geliştirecek ve koruyacak eylemlerde bulunmasıdır. Sosyal sorumluluk bireylerin toplumsal konularda bilgi beceri, deneyim ve kaynaklarını yine topluma geri vermesini hedefler.

Sosyal sorumluluk birincil sosyal sorumluluk ve ikincil sosyal sorumluluk olarak iki başlık altında değerlendirilebilir. Şöyle ki: bir mesleğin gereği gibi, profesyonelce yerine getirilmesi aslında sosyal sorumluluğun özüdür. Bir meslek profesyoneli, mesleğini gereği gibi yerine getirmeden diğer alanlarda boy gösteremez, göstermemelidir. Yani bir topluma karşı asıl sorumluluk toplumsal işbölümü çerçevesinde bir şahsın işini, mesleğini en iyi şekilde yerine getirmesidir. Bunu layıkıyla yerine getiremeyen kimsenin diğer alanlardaki faaliyetleri de şüphe doğurur. Bu sorumluluk türü işte birinci derecede asli sosyal sorumluluk olarak kabul edilmelidir.

Sosyal sorumluluk olarak konumuz olan ikincil sosyal sorumluluk türü ise kapitalist ekonomik paradigma içinde geliştirilmiş bir kavram olup, bu anlamda sosyal sorumluluk, işletmelerin salt kar elde etmeye odaklanmayarak içinde yer aldıkları topluma yararlı olacak uygulamalar içinde yer almak ve yükselen cari değerlere uygun işletme faaliyetleri ile kar maksimizasyonunu uzun vadeye yayarak işletmenin ve dolaylı yoldan da sistemin devamını sağlamayı temin etmeye yönelik faaliyetlerini tanımlamak üzere geliştirilmiştir. Bu tanıma giren sosyal sorumluluk örnekleri çalışanları salt bir çalışan olmanın ötesinde insan olarak değerlendirmeyi, çocuk işçi çalıştırmamayı, çevreye, doğaya ve topluma karşı duyarlı ve sorumlu olmayı ve davranmayı, müşteri sorunlarına karşı duyarlı olmayı kapsayan ve daha bir çok husus eklenebilecek bir çok uygulama ve anlayışı içeren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorumluluk anlayışında işletme ya da kurumun asli işini daha iyi yapmadan, insanlara, muhataplarına güven vermeden tali bir husus olarak görülebilecek diğer sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getirmesi kabul edilebilecek bir etkinlik değildir. Bu anlamda müşterileri çalışanları ve muhatapları ile sorunlar yaşayan, ödemelerini ve faaliyet konusu mal ve hizmetlerini kusurlu sunan bir firmanın, sosyal sorumluluk projelerinde boy göstermesi pek inandırıcı olamaz.

İşletmeler için ortaya çıkan ve geliştirilen sosyal sorumluluk kavramı ve uygulamaları zaman içinde diğer kurumlara da sırayet etmiştir. Bu anlamda esas amacı kar elde etmek olmayan kamu kurumları ve gönüllü kuruluşların da sosyal sorumluluk anlayışını benimsememesi kaçınılmaz bir hal almıştır.

AVUKATLARIN SOSYAL SORUMLULUKLARI

Özel bir meslek olmakla birlikte kamusal olarak da ifa edilebilen ve kamu hizmeti olduğu yasal iş tanımında yer alan bir meslek olan avukatlığın sosyal sorumluluğunun diğer meslek gruplarından daha fazla olduğu tartışma götürmez bir husustur.

Avukatların sosyal sorumluluğu, avukatın salt resmi ve formel olarak sorumluluğunun dışında bir sorumluluk alanıdır. Formel sorumluluğun yerine getirilişi, ilgili araçlar tarafından denetlenebilir ve değerlendirilebilir fakat sosyal sorumluluk temelde gönüllülük esasına dayanan bir sorumluluk türüdür. Sosyal sorumluluk bu anlamda kültürel ve informel bir sorumluluktur. Kimse sosyal bir sorumluluğunu yerine getirmediği için formel yaptırım kurallarına maruz kalmaz fakat yerine göre toplumsal yaptırımlar formel yaptırımların bile üzerinde sonuçlar doğurabilir.

Aslında tüm meslekler toplumsaldır. Belli bir toplumsal yapı içinde yerine getirildiği için toplumsal sorumluluk bütün meslekler için geçerlidir. Bir mesleği en iyi şekilde yerine getirmek hakiki bir sosyal sorumluluk örneğidir. Bir insanın yapabileceğinin en iyisini yapmaya çalışması topluma karşı olan temel görevidir. Bu kural avukatlık için daha da bir önemlidir. Zira avukat-müvekkil ilişkileri, güvene dayalı olarak belli bir süreç içinde yürütüldüğünden; müvekkil, vekili olan avukatı ya da avukatlarıyla yerine göre ticari kişisel ve özel bilgilerini paylaştığından; güveni zedeleyen davranışlardan kaçınmak, mesleğini yerine getirirken tam bir profesyonel gibi davranmak bir avukatın mesleğine duyduğu saygı kadar müvekkiline ve topluma olan borcunun da bir gereğidir. Avukatlık mesleğinin en iyi şekilde icra edilmesi, vekil eden ile süreçte muhatap olunan toplumsal ve kamusal kesimler nezdinde avukatlık imajının olması gereken saygın yerine yükselmesini sağlayacağından sosyal sorumluluğun en hayati kısmının yerine getirilmesi anlamındadır. Avukatların, Avukatlık Kanununun 34. Maddesinde de ifade edilen; “avukatın mesleğini yerine getirirken görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirme ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranma ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uyma” yükümlülüğünün objektif sorumluluktan ziyade olarak ağırlaştırılmış özen borcu olduğu ifade edilmektedir (Başpınar, 2008, s.52). Kısaca asli ve gerçek sosyal sorumluluk, mesleğini en iyi şekilde yerine getirmektir.

Avukatlık mesleğinin niteliğine uygun sosyal sorumluluk projelerine yoğunlaşılması kaynak ve zaman israfını önleyeceği gibi, toplumun diğer kesim ve meslek gruplarının da işlevlerine uygun sosyal sorumluluk alanlarına yönelmesini sağlayacağından bir anlamda uzmanlaşma ile toplumsal faydanın maksimize edilmesi mümkün olabilecektir.

Avukatların sosyal sorumluluk rehberi olarak ifade edilecek olan ve İstanbul Barosu Başkanlığınca 23 Ekim 2009 tarihinde imzalanmış bulunan Avukatların Sosyal Sorumluluk Madrid Deklarasyonu'nda sosyal sorumluluk konuları büyük oranda ifade edilmiş olup, (<http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haber/madriddeklarasyonturkce2009.pdf>) burada düzenlenenlerle birlikte sosyal sorumluluk konuları aşağıdaki biçimde belirtilebilir.

Sosyo-ekonomik yönden sınırlı olanaklara sahip bireylerin ya da toplumsal grupların bağımsız avukatlarca savunulması gereken durumlarda buna yönelik sınırlayıcı koşulların aşılmasını sağlamaya çalışmak.

Adalet ve hukuksal konularda bilgi eksikliği yaşayan kişi ya da toplumsal grupların gerek eğitilmesi gerekse adalete ulaşımın önündeki gerek formel gerekse informel engellerin aşılmasını sağlamaya çalışmak.

Avukatlık mesleğine yeni giren bireylerin önündeki engelleyici kamusal ve sosyal engellerin aşılmasını sağlamalarında yardımcı olmak

Toplumsal çoğulculuk ve kamusal şeffaflığın yerine getirilmesini sağlama hususunda aktif görev almak.

İnsan haklarının gerek anlaşılması gerekse etkin bir biçimde kullanılması için gereken hususların yerine getirilmesi.

Toplum tarafından benimsenen ve yükselen değerlere karşı duyarlı olmak bu bağlamda özellikle toplumsal yapımıza sirayet etmiş olan ve kadını dışlayan ve onu erkeğe karşı çaresiz kılan gerek kamusal, gerekse sosyal norm ve değerlerin çağdaşlaşması için elinden geleni yapmak.

Şiddete maruz kalan kadın ve çocuklar ile engellilerin korunması için maksimum çaba göstermek ve bu tarz sosyal ve bireysel sorunlara karşı daha duyarlı olmak.

BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUKLARI

Barolar, avukatların meslek örgütü olup; avukatların mesleki ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme hususunda örgütsel destek vermeleri ve kaynak ayırarak organizasyon ve işbirliğini sağlayıcı yaklaşımlar sergilemesi, avukatların görevlerini yerine getirmelerini daha da kolaylaştıracağı gibi bu işlevlerin kurumsallaşmasını da sağlayabilecektir.

Sosyal sorumluluk projeleri nihayetinde bir kaynak gerektirdiğinden, bir meslek örgütü olan baroların görev kuruluş amaçlarına uygun projeler ihdas edebilmeleri ve daha etkin, başarılı olabilmeleri için devlet tarafından desteklenmeleri gerekir. Bu anlamda barolara sosyal sorumluluk projelerinde kullanılma amacıyla sınırlı kullanılmak üzere yargı harçlarından belli bir oran tahsis edilebilir. Sosyal sorumluluk projelerinden üretilen ve doğrudan ve kısa vadede ölçülme olasılığı bulunmayan sosyal faydaların orta ve uzun vadede topluma geri dönmesiyle tahsisin nihayetinde topluma geri döneceğinin kabulü gerekir.

Baroların sosyal sorumluluğu, geniş anlamda kurumsal sorumluluk kavramı içinde düşünülebilir. Kurumsal sosyal sorumluluk, toplumu etkilemek üzere gerçekleştirilen sorumluluk girişimleridir. Kurumsal sosyal sorumluluk teşebbüsleri, paydaşlarla yakın işbirliğini sağlayacak nitelikte ve çağdaş çevresel, etik değerleri nazara alarak insan haklarını ve muhatap olunan kesimlerin beklentilerini karşılayacak şekilde gerçekleştirilmelidir.

Kurumlar toplumdan kopuk değildir, karşılıklı olarak çeşitli bağlarla birbirine bağlıdır. Kurumlar tarafından yürütülen asli faaliyetler, kurumların, toplumsal işbölümünde üzerine düşen asli görevlerini yerine getirilmesi olup, bu durum kurumu, topluma doğrudan bağlarken, kurumların asli işlevlerinin

dışındaki, gönüllü ve kar amacı gütmeyen fakat dolaylı olarak topluma faydalı olan faaliyetleri de kurumun toplumsal meşruiyetini temin etmektedir.

Kurumun kendi çıkarları dışında toplumun varlığını kabul ederek, temel görevlerine ek olarak, toplumsal sorunlarla da ilgilenmesi, sorumlu davranışın temelini oluşturmaktadır. Kurumların sorumluluklarının bilincinde olmaları ve bu yönde girişimlerde bulunmaları, toplumun kuruma yönelik olumlu bir geri bildirimini sayılmalıdır.

Özdemir (2009, s. 58) in aktardığına göre kurumsal sosyal sorumluluk Carroll tarafından dört boyutlu olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklar. Carroll bu dört boyuttan oluşan bir sosyal sorumluluk piramidi geliştirmiştir. (Carroll,1991, s.4).

Genel olarak işletmeler için öngörölmüş olan bu yapının, kar elde etme amacı olmayan bir kurum olan barolara da ekonomik kriter dışında uygulanması mümkündür.

Kurumsal sosyal sorumlulukta, bir kurumun, toplum üzerindeki etkisinden sorumlu olduğu kabul edilmektedir. Örgütün temel işlevindeki performansı piramidin en altındaki temel fonksiyon olarak kabul edilmekte ve yasal, etik ve hayırsever sorumluluklar en üstteki uç kısım olarak kabul edilerek yukarıya doğru bir piramit oluşturulmaktadır.

Kurumların önceliği örgütsel var oluş sorumluluklarıdır. Kurum eğer kurulmasına yol açan asli işleve hizmet etmezse, topluma hizmet etme gücünden yoksun kalacaktır. Kurumsal sosyal sorumluluk toplumu esas alarak asli görevini yerine getirmektedir.

Kurumlar temel faaliyetlerini sürdürürken belli yasal yükümlülükleri göz önüne almak zorundadırlar. Yasal çerçeve kurumlar için bir çerçeve çizerek kurumsal oluşum ve faaliyetler için standartlar, prosedürler ve etik ilkeleri teşkil etmektedir.

Kurumlar varlıklarını devam ettirebilmek adına yasalara ve mevzuata uymakla yükümlüdürler. Ahlaki sorumluluklar, yasalarda yer almayan ve toplumun kurumdan beklediği doğru ve adil davranışları içeren sorumluluklardır. Kurumun mensupları, çalışanlar, hissedarlar gibi sosyal paydaş gruplarının hak ve adaletle ilgili algılamaları; ahlaki sorumlulukların içeriğini oluşturmaktadır.

Lantos'a göre (2001, s. 608) gönüllü sorumluluklar, kurumun toplumda oluşturduğu imajı güçlendiren veya kurumun içinde bulunduğu platformda olumlu algılanmasını sağlayan faaliyetler olup kurumların kaynaklarından bir kısmını, eğitimsel, sanatsal ve toplumsal projelere ayırması bu türden bir sorumluluğa işaret etmektedir (Özdemir, 2009, s 59' dan alıntı).

Baroların sosyal sorumluluk projelerinde kuruluş amacına uygun projelere yönelmesi uygun olur. Bu bağlamda özellikle hak ve özgürlüklerin kullanılması ve yaygınlaştırılması konularında topluma katkıda bulunması için projeler geliştirmesi ya da başka kurum ya da kuruluşlarca yürütülen projelere katılması, destek olunması düşünülebilir.

Barolar, sosyal sorumluluklarını yerine getirirken hem kendine, hem de topluma odaklanan bir bakış açısı geliştirmelidir. **Kurumun kendine odaklanan bakış açısı, kurumun** sahip olduğu kaynakları en etkin biçimde kullanarak sosyal sorumluluğunu yerine getirmesidir. Bu anlamda bir baronun kaynaklarının en etkin bir biçimde kullanılması mensubu olduğu üyelerin hak ve menfaatlerini en optimum seviyede sağlamaya çalışması olup, görevini en iyi yapan baro bu anlamda sosyal sorumluluğunu yerine getirmiş olması demektir.

Topluma odaklanan bakış açısı ise kurumun faaliyetlerinden etkilenen ve kurumu etkileyen kişi ve kurumların çıkarlarını dikkate alınmasını ilke edinir. Kurumlar asıl faaliyetlerine ek olarak sorumluluklarını topluma yaymak durumundadır. Kurumun, gönüllülük esasına dayalı işlemleri ve paydaşlarıyla olan etkileşiminde sosyal ve çevresel kaygılarını nazara alması, topluma odaklanan bir bakış açısının sonucudur.

Kurumların sadece sosyal sorumluluk projelerini gerçekleştirmeleri yeterli değildir. Bu uygulamaların toplumla ya da kurumun hedef kitlesi ile de paylaşılması gerekir. Bunun sağlanması için hedef kitleye yönelik faaliyet sonuçları özet olarak muhatapların anlayabileceği seviyede kamu ile paylaşılmalıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde tercih edilen **sosyal sorumluluk** çalışmaları özellikle toplumun yenilikleri benimsemesine ve gelişmesine öncülük edecek konular arasından seçilmek durumundadır. Böylece toplumun gelişmesi açısından da önemli bir rol üstlenilmiş olmaktadır. Bu nedenle Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkedeki sosyal sorumluluk çalışmaları daha bir önem kazanmaktadır. Türkiye’de hala en büyük sorun eğitim olduğu için baroların da en azından temel kurumsal işlevleriyle uyumlu olarak hukukun toplumla bütünleştirilmesi, bireylerin haklarını öğrenmeleri ve kullanmalarını sağlamaya yönelik eğitim faaliyetlerine yönelmeleri bu kapsamda değerlendirilebilir.

Baroların bugün için en aktif olduğu husus olan zorunlu müdafilik hizmetinin sağlanması da sosyal sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi gereken bir husus olup, bunun daha da genişletilmesi ve etkinleştirilmesi, yasal bir gereğin yerine getiriliyormuş görüntüsünden kurtarılması gerekmektedir.

Öte yandan sosyoekonomik durumu müsait olmayanlara verilen adli yardım hizmeti de takdire şayan bir sosyal sorumluluk uygulaması olup aynı şekilde kapsamının genişletilerek etkinleştirilmesi faydalı olacaktır. Bu anlamda 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun 176-181 maddelerinde düzenlenen adli yardım kurumunun yasal bir yükümlülüğün yerine getirilmesinin dışında bir anlayışla yerine getirilmesi, Erem’in de (2007, s.227) belirttiği gibi, mesleki özen yükümlülüğünün burada da işletilmesi adli yardım müessesesinin sosyal amaçlarına daha uygun olacaktır.

Bunların yanında baroların şiddet mağduru kadın ve çocuklar için yerel yönetimler ve ilgili kamusal ya da sivil kurumlarla eşgüdüm içerisinde hareket ederek mağdurların haklarını sa-

vunmada ve mağdurların korunmasında kurumsal işbirliği yapması daha da önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Baroların yerine getirebilecekleri sosyal sorumluluk girişimleri, ülkemizin kanayan yaralarından olan toplumsal kaynaklarımızın talan edilmesi, cehalet, çocuk emeğinin kullanılması, kadının ve çocuğun ezilmesi, sömürülmesi ve şiddete maruz kalmasını önlemede gayet etkili olabilir ve olmalıdır. Zira baroların kurumsal etkinliği diğer sivil toplum örgütlerinden kat be kat daha fazladır.

Hukuk ve adalet imajının sağlanmasında baroların ve avukatların çok önemli görevleri bulunmaktadır. Ne yazık ki toplumun bazı kesimlerinde avukatlıkla ilgili olumsuz bir imaj bulunmaktadır. Genel toplumsal yapımızın bir unsuru olan güvensizlik tüm kamu kurumlarının kuruluş ve işleyişine yansıdığı gibi avukatlara karşı da bu güvensizliğin kaldırılması için avukatlara ve barolara bir çok görev düşmektedir. Avukatların müvekkillerini asla yanıltmayacakları, yanılttıkları takdirde sonucu, barolar tarafından topluma yöntemince aktarılmalıdır. Yani baroların mesleki güveni istismar eden avukatlara karşı tutumu, toplum tarafından bilinmelidir. Bu durum avukatlık mesleğinin toplumsal algısı için fevkalade önemlidir.

Barolar nihai olarak İnsan haklarının bekçiliği görevini yürütmelidir. Bir insanın varlığı; birey, toplum ve doğa üçgeninde (Doğa tanımı içinde doğayı birlikte paylaştığımız hayvan ve bitkiler ile gelecek kuşakların hakları da var sayılmalıdır) tam ve sağlıklı bir var oluşu gerektirir. Yani birey hakları, sosyal haklar ve fiziksel çevreye ilişkin hakların tam bir şekilde tanınması ve etkin bir biçimde işletilmesi halinde bir insan gerçek var oluşunu gerçekleştirebilir. Eğer insanların bireysel, sosyal ve çevresel ihtiyaçları çerçevesinde hakları etkin bir biçimde tanınmaz ve işletilmezse insan bir yönüyle eksik kalır. Gerçi tüm bunların gerçekleştirilmesi bir tek kurumun kaldırabileceği bir husus olmamakla birlikte en azından baroların gerçekleştirebileceği bir çok sosyal girişim örnekleri bulunmaktadır. Barolar

kurumsal düzeyde ulusal ya da uluslar arası alandaki mevcut sosyal girişimlere destek olabilecekleri gibi, yeni projelerle de ortaya çıkabilirler. İnsan haklarının dünya çapında etkinliği için çaba gösteren Uluslararası Af Örgütü ve Greenpeace Barış Örgütü gibi örgütlerin etkinliklerini destekleyebilirler veya bu etkinliklere bizzat katılabilirler. Nihayetinde bu örgütlerin yapmak istedikleri de insanların iyi bir toplum ve çevre içinde insanların var olabilmelerini temindir.

Barolar, İnsanların sahip oldukları, yaşam hakkı, adil yargılanma hakkı, çevre hakkı v.b bireysel ve sosyal tüm hakların etkili ve onurlu bir şekilde kullanılabilmesi, tanımlama şekli ne olursa olsun ister birinci, ister ikinci ve üçüncü kuşak olarak tanımlansın tüm insan haklarının evrensel çağdaş koşullarda hayat bulabilmesi için gerekli tüm girişimlerde öncü olarak görev almalıdır. Baroların birincil görevi hukukun üstünlüğünün sağlanması ve insan haklarının korunması ile özgürlüklerin genişletilmesi olmalıdır.

KAYNAKÇA

Başpınar, Veysel, (2008), "Avukatın Özen Borcu", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1-2 s. 38-62.

Carroll, A.B. (1991), "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders", Business Horizons, <http://www.cbe.wvu.edu/dunn/Reprint.pyramidofcsr.pdf> [15.02.2007, WEB].

Erem, Faruk, (2007), *Meslek Kuralları*, Ankara.

Özdemir, Hilal, (2009), "Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Marka İmajına Etkisi", İTİÜ, SBD, Yıl 8, Sayı 15, s.58-59.

Lantos, G.P. (2001), "The Boundaries of Strategic Corporate Responsibility", The Journal of Consumer Marketing, (vol 18, no:7), s. 595-632.

Yılmaz, Ejder, (2008), "Kamuda Çalışan Avukatlar" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 3, s. 733-751.

(<http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haber/madriddeklarasyonturkce2009.pdf>)

ADALETİN TOPLUMSALLIĞI VE BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUĞU

Ahmet Nesil Sarıkaya

ÖZET:

Avukatlar ve kurumsal kimlikle baroların sosyal sorumluluğu, Adalet kavramının „society“e karşı sorumluluğundan kaynaklanır. Adalet toplumsal bir fenomen, sosyal bir olgudur. Adalet sosyallikten sıyrılıp, kendini hukuk teknisyenlerinin bitmek bilmez tartışmalarına hapsedemez. Adalet toplum içinde serbestçe gezer, onunla birlikte yaşar, onun eğilimlerini gözlemler ve toplumun adalet tasarımıından belediklerini hakkaniyet süzgecinden geçirerek yine toplumun hizmet ve beğenisine sunar.

Adaletin Toplumsallığı

Her işin bir meslek olması zorunlu olmadığı gibi her mesleğinde kurumsal temsili olmazsa olmaz değildir. Ancak avukatlık mesleğinin toplum içerisinde kurumsal kimlikle bulunması, üstlendiği sorumluluğun profesyonelliği ve uğraş alanının tanrısallığı nedeniyle zorunludur. Açık bir ifadeyle yargılama ve hak dağıtımı özünde tanrısal bir faaliyettir. Böylesine ağır sonuçları olan ve nihai nitelik taşıyan adalet dağıtımı ve savunumu, kurumsallaştıkça bireyselleşmekten uzaklaşacak ve tanrısal düzen ve kusursuzluğa yaklaşacaktır. En azından umulan amaç budur. Ağır ceza yargılamasının birden çok hakime tevdi, birçok ülkede jüri adı altında yargılama sorumluluğunun isimsiz bir kalabalığa dağıtımı ile -adalet yükünün kişi başına düşen ağırlığının hafifletilmesinin umulması gibi- savunma makamının baroları oluşturması ve savunmanın yükünü kurumsallaşma aracıyla hafifletmeye çalışması hep bu ağır tanrısal faaliyetin altından kalkabilmek içindir.

Teori inşası, basit bir marangozluk işi değildir. Yani var olan teorilerden küçük parçalar koparıp kendi teorinin gövdesine yapıştırmak değildir.(1) Baroların sosyal sorumluluğunun teorisini oluşturmak da sonuçta birbiriyle çatışacak çıkarılmalarla değil bütüncül adalet tasarımının doğal görev paylaşımıyla açıklanabilecektir.Doğaldır ki görev paylaşımından önce görevin tanımı,ondan öncede o görevin temelindeki başat aktör incelenmelidir.

Adalet kavramının toplumsallığına başlangıçta yaptığım dikkat çekici nitelikteki aşırı vurgunun benzerleri, esasında sosyologların ve hukuk felsefecilerinin ezici çoğunluğu tarafından teoride yeterince tartışılmıştır.(2) Özetleyecek olursak ; Sosyal adalet teorileri, prosedürel adalet teorilerinden farklı olarak kurallarla değil, bireylere ve sosyal tabakalara,sınıflara somut olarak nelerin sağlandığıyla ilgilidir. Bu açıdan, sosyal adalet teorilerine göre, kurallara dayalı adalet biçimsel veya sözde adalettir, yani adaletsizliktir.(3)

Adaletin sosyalliği ve diğer bir deyimle toplumsallığı arttıkça biçimden uzaklaşması öze yönelmesi zorunlu hale gelmiştir. Pozitif yasalar adaleti belli biçim ve şekillerle sıkı sıkıya bağlarken toplum her zaman pragmatist olmuş ve adaleti sadece ahlaki temellere ve doğal hukuk ilkelerine bağlamayı tercih etmiştir.

Hukukun kendi başına bir değer ifade ettiğini iddia etmek ise, salt hukuku „kutsamak“ ve „finalde“ ne olduğunu umursamamak demektir. Bu kutsanmış hukuk anlayışına ilk tepki yine romalılardan gelmişti ve „Summun jus, summa injura“ (saf hukuk saf haksızlıktır) demişlerdi. Bu tartışmalı konuda Prof. Dr. Adnan Güriz ise şu fikirdedir ;

Bazı hukukçular, hukukun, yalnızca normatif değil aynı zamanda finalist (gayeci,erekçi) olduğunu ısrarla belirtmişlerdir.Bu eğilimin özellikle tabii hukukçular arasında yaygın olduğu da belirtilebilir. Hukukun finalist bir araştırma disiplini olduğunu iddia edenler, hukukun ilgi alanına giren sosyal ilişkilerin „amaç“ unsuru dışında değerlendirilemeyeceğini kabul ederler.(4)

Hukuk Felsefesinin derinlik ve zenginliğinden beslenmeyen yüzeysel hukuk ve adalet tanımları, hukuku, yasaya adaleti ise kesinleşmiş mahkeme kararına bağlamak zorundadır. Oysa Gustav Radbruch'a ait sıralama ve tekamül süreci içinde hukuk felsefesine ait en son aşama adalet ve hukukun yaşama hakkı, ifade özgürlüğü gibi evrensel ve toplumsal ilkelere bağlı olma halidir.

Baroların Adaletle İlişkisi

Tüm bu -yüzeysel de olsa- teorik atıflardan sonra şu değerlendirmeleri yapabiliriz; Toplumsal adalete ait çokyönlülüğü sağlamak adaletin tüm paydaşlarının ve fakat en çok da avukatlar ile baroların, adli sistemde aktif rol kabiliyetlerini arttırmakla mümkündür. Çünkü avukatlar ile barolar hukuksal örüntü içinde topluma en yakın paydaşlardır. Sistemin aksayan noktalarına müdahale, belli bir serbestiyet ve -korkmadan ifade etmemiz gerekirse- bir ölçüde sorumsuzluk gerektirir. Karara itiraz, usüle itiraz, olağanüstü karar düzeltme yollarına başvuru gibi prosedürel karşı çıkışların yanı sıra toplumsal adaleti sağlamada aktif rol oynamak ve haksız uygulamalara karşı sesini yükseltebilme cesaretine sahip olmak da barolar ve avukatlar için en önemli enstrümanlardandır. Az ilerde irdeleyeceğimiz gibi baroların özellikle toplumsal-siyasal konularda sorumsuz makamda bulunmaları zaruridir.

Klasik siyasal güç mücadelelerinin ortasında „soft power“ sahibi olan barolar, otorite ve siyasal güç talep etmeden diğer bir deyişle „menfaat paylaşımında pay istemeden“ hakkaniyet talebinde bulunurlar. Siyasal paydaşlar çok çeşitli menfaat beklentilerini hakkaniyet taleplerine gizlerken baroların ise açık veya gizli herhangi bir siyasal getiri beklentileri bulunmamaktadır.

Tarihsel süreçte, açıklıkla ifade etmeliyiz ki, avukatlar ile baroların adaletle ilişkisi çok net olmamıştır. Modern devletin adalet saraylarının kapalı kapıları ardına saklanan hukuk ve adalet uzunca süre hukuk teknisyenlerinin eline bırakılmış ve

çeşitli hukuk ekollerince amatör herhangi bir müdahale skandal olarak tanımlanmıştır. Ancak özellikle 2. dünya savaşı sonrası kurum ve kuruluşlarıyla adalet ve hukuk topluma yaklaştırılmış, topluma da söz hakkı tanınmaya başlamıştır. ABD kaynaklı eleştirel hukuk okulu, hukukun normatifliğine bağlı profesyonelleşmeyi eleştirmiş, şekli adaletin maddi adalete tercih edilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. En başta gelen hukuk teknisyenlerinden olan avukatlar ve barolar süreç içinde daha çok söz sahibi olmuş ve adaleti hem talep eden hem de ona ulaşmayı sağlayan konumuna yükselmiştir.

Herhangi bir verili zaman diliminde, herhangi bir hukuk sisteminde adaletin sunucusu değişiklik gösterse de adaletin talepkarı ve aynı zamanda savunucusu değişik isimler altında da olsa avukatlar ve barolardır. Avukatların ve baroların adalet talepleri, adaletsizliğin yarattığı boşluktan veya adalet dağıtıcılarının ehil olmamasından değil adalet talebi işinin profesyonellik gerektirmesinden kaynaklanmaktadır. Adaletin kökeni, talebe yani adalet beklentisine dayanır. Çoğu hukuk düzeninde her hangi bir talepte bulunmamak hazır durumun adil olduğunu kabul etmek anlamına gelmesi de bundandır. Baroların adalet karşısındaki konumu „harekete geçirici vasıfta“ talep edendir. Diğer bir deyişle adaletin sahibi ve sağlayıcısı siyasal otorite, sunucu mahkemeler, talep edeni ise toplum ve savunma makamlarıdır.

Baroların Özel ve Kapsamlı Sosyal-Siyasal Sorumluluğu

Batı tipi anayasal demokrasilerde hukuka bakış zaman içinde şekilcilikten özsellığe evrilmiştir. Her ne kadar Hitler Almanyasında yaşanan herşey Batı Avrupalının düşünce dünyasında travma oluşturmuş olsa da asıl travmayı Hitlerin tamamen yasalara uygun hareket ettiği gerçeği yaşatmıştır. Buradan ve sair toplumsal tecrübelerden yasaların hükümranın ağızından çıkan ve keyfiliğe açık normlar olduğu acı şekilde anlaşılmıştır. Bu yasalara uygun yapılan herşeyin adaletli olacağını söylemek ise tabu bile olamayacak çürük bir önerme olarak kalmaya mahkumdur.

Anayasal demokrasilerde toplum, kendisinden talep edilen değil kendisi talep edendir (baroların siyasi otorite karşısındaki konumu gibi). Bu talebin şiddet ve cüreti talep edilmeye muhtaç olma durumuyla eşdeğerdir. Diğer bir deyişle bir sosyal-siyasal birliktelikte talep edilmesi gereken ne kadar çok temel hak ve özgürlük varsa talep etme ve savunma makamındaki barolar ve avukatların talepleri ve beklentileri de o kadar fazladır. Her siyasi otorite güç ve egemenliğini arttırmaya meyyalıdır. Anayasal demokrasilerde bu hevesin önündeki nihai engel yine anayasal sınırlar ve korumalardır.

Anayasal demokrasilerde barolar, kendisine ait sosyal sorumluluğu, (pozitif ayrımcılığa ilişkin farkındalıklar, doğal ve çevresel eylemler gibi) „popüler“ konulara indirgememeli, anayasal hak ve özgürlükleri tehdit eden veya etmesi muhtemel olan idari tasarruf ve kararlara karşı hak ve özgürlükleri talep etme ve savunma sorumluluğu olarak bilinçli olarak tercih etmelidir.

Baroların sosyal sorumluluğunun temelinde, siyasi otoritenin güç alanını temel hak ve özgürlükler aleyhine genişletme hevesine karşı anayasal güç dengesini oluşturma fonksiyonunun bulunması onun doğası gereğidir. Yukarıda makale hacmi dolayısıyla öz olarak bahsedilen varoluşsal görev dağılımında baroları talep eden ve savunan konuma yerleştirmemiz keyfi bir işbölümünün değil doğal hukukun kapsamlı teorisinin sonucudur.

Baroların sosyal sorumluluğunun biri yukarıda açıklanan siyasi biride hukuksal olmak üzere iki tür sorumluluğu vardır. Baroların hukuksal sorumluluğunun kaynağını hukuk ile toplum arasındaki teknik engeller oluşturur. Hukuk zaman içerisinde salt cezalandırma fonksiyonundan sözleşmesel ilişkilere oradan da modern hayatın tüm birimlerine müdahale eder ve onları düzenler hale gelmiştir. Hal böyle olunca tüketici ilişkilerinden, işçi-işveren ilişkilerine kadar her konuyu düzenleye(me)yen bir normlar abidesi çıkmıştır karşımıza. Yüzbinlerce kanun maddesi ile toplum arasındaki bu korkutucu duvarlar ancak avukatlar ve baroların profesyonel yardımıyla aşılabilecektir.

Hukuksal sorumluluğun öznesi olan hukuk çoğu zaman toplum tarafından ayrıntısına vakıf olunamayan gizemli bir bilim dalıdır. Alelade insanların konuşma dili bu durum için çok uygun tabirler ihtiva etmektedir. Bir köylüye davan ne alemde diye sorulduğunda alınacak cevap şudur; daha sallantıda... Davanın uzayıp gitmesini ve tarafların davadan hiçbirşey anlamadıklarını daha güzel ifade eden bir ibare herhalde yoktur. Köylü davayı kaybedince „haksızmışım“ demez kumar oynamış gibi „kaybettim“ der. Davanın kaybedilmesi ve dolu yüzünden ekinlerin mahvolması onun için aynı mahiyette olaylardır; talihsizlik fakat haksızlık değil.(6)

Baroların topluma karşı hukuksal sorumluluğu belli sayıda avukatın muhtaç durumdakilere hukuksal yardım sağlanması ile kısıtlanmamalıdır. Baroların sosyal sorumluluğunun hukuksal boyutu, hukukun „burnundan kıl aldırmayan“ tavrına karşı sistematik bir tepki yönetimi geliştirmesi ile mümkündür. Adil olma tekeli hakim-savcılara ait olmadığı gibi böyle bir tekel de yoktur. Toplumsal her figürün adil olma zorunluluğu vardır. Barolar salt hukuktan sıyrılıp adalete yöneldiği ölçüde topluma karşı sorumluluğunu yerine getireceklerdir.

Baroların sosyal sorumluluğunun siyasal ve hukuksal yönlerine kısaca değinebildiğim bu yazımı „Fiat Justitia peraat mundus“ (Adalet gerçekleşsin isterse dünya batsın) sözleriyle değil geçtiğimiz günlerde kaybettiğimiz Prof Dr. Vecdi Aral’dan öğrendiğimiz ve özümsemiğimiz „Fiat Justitia ne peraat mundus“ (Adalet gerçekleşsin ki dünya batmasın) sözleriyle noktalıyorum.

KAYNAKÇA

1- Max Weber; Şehir ,s:71, Yarın yayınları,İstanbul 2010,

2- Bakınız Prof Dr. Yasemin Işıktaç Adalet Psikolojisi ,İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları,İstanbul,2013.Bu konuyu ayrıntılı olarak inceleyen ilk isimlerden biri olan Prof Anıl Çeçen,Adalet kavramı,Gündoğan yayınları,1993

3-) Atilla Yayla, Liberal Bakışlar, S:79 Liberte yayınları,2000

4-) Prof Dr. Adnan Güriz, Hukuk Felsefesi,s: 55 Siyasal Kitabevi
2007

5-) Julius Herman v. Kirchmann,ilim olmak bakımından hukukun
değersizliği aühf yayınları güney matbaacılık Ankara 1949,sayfa 17

6-) Julius Herman v. Kirchmann,ilim olmak bakımından hukukun
değersizliği aühf yayınları güney matbaacılık Ankara 1949,sayfa 26

Toplum için savaşanlar: AVUKATLAR VE BAROLAR

Çağatay SAYILIR¹

“İnsanlığın en güzel görevi adalet dağıtmasıdır.”

Voltaire

I. Giriş

Hukukun üstünlüğünü benimsemiş toplumlarda, hukukçu kavramına büyük anlamlar yüklenmektedir. Bunun nedeni ise; hukukun işleyişinde önemli bir görev üstlenen hukukçuların, toplumun huzurunun ve geleceğinin bir güvencesi olarak görülmesidir. Şüphesiz ki, avukatlar da bu güvencenin temel taşlarından olup hukukun gereği gibi yerine getirilmesinde aktif bir yol izlemektedirler.

Hukuk, bir toplumu ayakta tutan esasların başında gelmektedir. Çağdaş toplumlarda anlaşmazlıkların hukukun ışığında çözülmesi beklenir. Ancak bu şekilde adaletin yerini bulacağı düşünülür. Avukatların hukuk eğitimi almış olmaları, adalet kavramını derinlemesine irdeleyen bir mesleği icra ediyor olmaları, avukatlara toplum tarafından verilen değer en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Bunun sonucu olarak da toplumun vicdanında bulunan adalet duygusunun gerektiği gibi korunabilmesi için, hukukun gösterdiği yoldan adaletli bir sonuca ulaşmayı amaç edinen avukatlara büyük bir görev düşmektedir. Adaletin gerekliliğine inanan; adalete ulaşmayı, sahip oldukları hukuki donanım sayesinde hukukun sınırları içerisinde gerçekleştirebilmek için çaba gösteren avukatlar, toplumun adalete olan güvenini ayakta tutacak adımları atmaktadırlar.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lisans Öğrencisi

Dar açıdan bakıldığında avukatların meslek kuruluşu niteliğinde olan baroların; aslında çok daha kapsamlı bir sorumluluk haritaları bulunmaktadır.Toplum nezdinde büyük saygınlığı bulunan baroların; sosyal yaşamda etkin olarak yerini alması, toplumun ortak beklentisidir.Gerek hukukun üstünlüğü ilkesinin korunması ve sürdürülmesinde gerekse hayatın her alanında toplumun yararı için önemli adımların atılmasında ve bazı tedbirlerin alınmasında, avukatların ve baroların tartışmasız büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır.Söz konusu sorumluluklar, bu bağlamda ve geniş bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

II.Avukatların ve Baroların Sosyal Sorumluluk Görevi

Adalet, ancak hukukun üstünlüğü sayesinde ulaşılabileceğine inanan toplumlarda avukatlara önemli görevler düşmektedir.Avukatların müvekkillerine karşı sorumluluğu bulunmakla beraber, bundan başka yerine getirmesi gereken sorumlulukları da bulunmaktadır.Adalet, toplumun en temel ihtiyaçlarından biridir.Bir toplumda adaletin gerektiği gibi yerine getirilememesi büyük kargaşalara yol açabilir.Bu noktada en adil sonuca ulaşabilmek adına sarf edilen çaba, en önemli sosyal sorumlulukların başında gelmektedir.Her şeyden önce hukukçu kimliğine sahip olan avukatın da; yaşadığı topluma, belki de bütün insanlığa yapacağı en büyük katkı gerçeği ortaya çıkarma ve adalete ulaşma yolunda olacaktır.Bir toplumda uyuşmazlıkların sayısı bize, o toplumun huzuru hakkında da bilgi verecektir.Uyuşmazlık sayısı az olan toplum, daha mutlu ve gelişmeye daha müsait bir toplumdur.Bu sebeple uyuşmazlık sayısının en aza indirgenmesi bir toplumdaki hukukçuların asıl amacı olmalıdır.Buradan hareketle; avukatlar, müvekkillerinin davasını takip etmekle yetinmemeli, müvekkillerine danışmanlık hizmeti de sunarak uyuşmazlığın ortaya çıkmasını engellemek amacıyla hareket etmelidir.² Ancak böyle bir

² Charter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Lawyers

(Avrupa' da Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeler Tüzüğü ve Avrupa' da Avukatların Tabi Olduğu Meslek Kuralları)

durumda toplum hukuken bilinçlenmiş olacaktır.Bunun sonucunda ise uyuşmazlıkların sayısı azalıp toplum huzura kavuşabilecektir.

Avukatın esas amacı adalete hizmet etmek olmalıdır.Avukat, gerçeğin ortaya çıkması için gereken bilgileri mahkemeye sunmaktan çekinmemeli, mahkemeye yanıltıcı bilgiler vermeden kaçınmalıdır.Avukatın sunduğu hizmet müvekkilin çıkarlarına değil, adaletin yüceliğine yönelik olmalıdır.Bahsedilen bu hususlar müvekkilin haklarının göz ardı edildiği anlamına gelmemelidir.Avukatın müvekkiline karşı sorumluluğu kusursuz olmalı ve bu sorumluluğa zarar verebilecek davranışlardan kaçınılmalıdır.Ancak müvekkilin çıkarları ile adalete giden yoldaki gerçeklerin çatışması durumunda, avukat adalet yolundan şaşmamalıdır.Uygulamada aksi durumlar sıkça ortaya çıksa da, toplumda bu bilincin yerleşmesinin zaman içerisinde daha adil ve daha etik bir toplum oluşmasına büyük katkıda bulunacağı da bir gerçektir.Yargılama mekanizmasının doğru ve düzgün bir şekilde işleyebilmesi, avukatların ve baroların sorumluluk bilincini taşımasıyla mümkün olabilecektir.Bu amacı gerçekleştirmek üzere mesleklerini icra eden avukatların kendilerini yalnız hissetmemeleri gerekmektedir.Bunun için de baro kavramı gerekli olup barolar bu amacı gerçekleştirme hedefine avukatlarla birlikte ortak olarak katılmalıdırlar.Avukatların ve baroların birlikte mücadele etmesi, amaçlanan sonuca ulaşmayı daha mümkün hale getirmenin yanı sıra bu süreci de hızlandıracak olumlu bir birliktelik oluşturacaktır.Avukat ve baro kavramları birbirinden ayrı düşünülmemelidir.Ayrıca, avukatlar ile baroların arasında kararlı ve güçlü bir bağın bulunması toplum tarafından beklenen ve arzu edilen bir gerçektir.

Hukuk camiasının önemli bir kanadını oluşturan avukatların örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan baroların toplumsal olaylarda ön plana çıkması gerekmektedir.Çünkü toplum, zor ve sıkıntılı dönemlerinde hukuka ve güvene ihtiyaç duymaktadır.Böyle zor dönemlerde bireyler ve bireysel girişimler sorunu çözmek ya da güven duygusunu sağlamak bakımından yetersiz kalacaktır.Tam da bu noktada avukatlarıyla barış ve

işbirliği içinde olan, hukukun temel ilkelerine bağlılığından şüphe duyulmayan barolar; topluma gereken güveni verip sorunun çözülmesinde kilit noktaları göz önünde bulundurarak önemli adımlar atması gereken kurumların başında gelmektedir.Devlet tarafından atılacak adımların yetersiz kalması ya da devlet yönetiminin toplumun güvenini sarsacak şekilde siyallaştığı durumlar ortaya çıkabilir.Böyle durumlarda toplum, devletin dışındaki bir kuruma ya da topluluğa güven duymak isteyebilir.Özgürce ve korkmadan düşüncelerini açıklayabilecek, kimseden emir ve talimat almaksızın hukukun gösterdiği yolu izleyerek mücadele edecek olan baroların varlığının önemi bu noktada daha da belirgin hale gelmektedir.³ Bu sebeple baroların toplumdan aldığı vicdani yetki sayesinde ülkeyi ve toplumu korumak adına bazı manevi sorumlulukları da vardır.Halkı aydınlatmak, hukuki yardımda bulunmak, siyasi iktidarın hukuk devleti ilkesine zarar vermesini engellemek bu sorumlulukların başında gelmektedir.

Barolar hukukun üstünlüğünü koruma ve sürdürme noktalarında asli göreve sahiptirler.İktidarın keyfi uygulamalarının karşısında durmak ve devletin hukuk önünde hesap verebilir konumda olmasını sağlamak baroların bir görevi olmalıdır.⁴Bunun gerçek anlamda sağlanabilmesi için de baroların siyasal iktidar karşısında bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını korumaları gerekmektedir.Ayrıca kanun tasarılarını oluşturulup geliştirilmesinde de, baroların görüşüne başvurulması ve bu görüşlerin dikkate alınması önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.Hukukun uygulayıcıları arasında yer alan avukatların ve onların örgütlenmesi sonucu oluşmuş baroların görüşü alınmadan ya da bu görüşlere yeterli ölçüde başvurulmadan hazırlanan kanun tasarıları eksik bir şekilde kanun halini alacaktır.Dolayısıyla bu durum uygulamada sıkça karşılaşılan sorunlara yer açmış olacaktır.

³ Önder Sav, "Savunma Hakkı ve Barolar", Ankara Barosu Dergisi, 1993/4, s.550

⁴ The American Bar Association Mission (Amerikan Barolar Birliği'nin Amaçları)

Baroların sosyal sorumlulukları sadece hukuku ilgilendiren konularla sınırlı değildir.Diğer konularda da baroların üstlenmesi gereken bazı sorumluluklar söz konusudur.Bu durumlara örnek olarak doğal afetler ya da toplumu derinden sarsan bir takım olayların yarattığı tahribatın en aza indirgenebilmesi amacıyla düzenlenen yardım faaliyetleri verilebilir.Toplumun zarar görmeyen kesimleri, zarar görenlerin yaralarını sarmak için yardım kampanyalarına katılmak isterler.Ancak bu yardım kampanyalarının durumun hassasiyetine zarar vermeyecek bir şekilde, güven içerisinde yapılması gerekmektedir.Saygınlığı ve güvenilirliği göz önünde bulundurulduğunda barolar, toplumun yaralarını sarabilecek, yardım faaliyetlerini düzenleyebilecek ya da bu faaliyetlere aracılık edecek kurumların başında gelmektedir.Baroların böyle faaliyetlerde bulunması yardım kampanyalarının huzur ve güven ortamı içerisinde yürütülebilmesine büyük katkı sağlayacaktır.

III. Hukuk Eğitimi Üzerinde Avukatların ve Baroların Sorumlulukları

Günümüz avukatlarının bir zamanlar hukuk fakültesi sıralarında öğrenci oldukları düşünüldüğünde, hukuk eğitiminin geleceğin hukukçularını yetiştirme noktasındaki önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.Eğitime verilen destek, tartışmasız en önemli sosyal sorumluluklardan biridir.Gelecek nesilleri geleceğe hazırlamak; bu nesillere, sadece ülkelerine değil,bütün insanlığa karşı ödevleri olduğunu hatırlatan ufuklar açmak, kutsal bir sosyal sorumluluk örneğidir.

Toplum; hukuka sahip çıkan, hukuku koruyan, geliştiren hukukçulara her zaman ihtiyaç duymaktadır.Hukukçulara yüklenen bu sorumluluğun en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için, hukukun temel ilkelerini benimsemiş nitelikli hukukçuların yetişmesi gerekmektedir.

Hukuk eğitiminde teorik bilgilerin yanında uygulamaya ilişkin bilgilerin de sunulması bir zorunluluktur.Bu husus, hukuk eğitiminin niteliğine bağlanabileceği gibi, uygulamada izlenen

yolların zamanla farklılaşmasına da bağlanabilir. Hukuk eğitimi veren üniversiteler maddi hukuku öğretmeyi öncelikli görevleri olarak kararlaştırmış olsa da, mezuniyet sonrasında öğrenciler bu durumun dezavantajlarını yaşamaktadırlar.⁵ Hukuk eğitimi sırasında, üniversitelerden uygulamaya yönelik gerekli ve yeterli verimi alamayan öğrencilerin, bu eksikliklerini gidermesi ve daha donanımlı bir hale gelebilmesi noktasında avukatlara ve barolara büyük bir görev düşmektedir. Hukuk eğitimi alan öğrencilerin, bir hukukçudan beklenen belirli kıstasları karşılayamayacak şekilde mezun olması durumunda, gerek yargılama faaliyetlerine gerekse hukukçu kimliğini taşıyan meslek çalışanlarına olan güven azalacaktır. Bunun sonucunda ise hukukun üstünlüğü ilkesi zarar görecektir. Bu olumsuz durumun ortaya çıkmasını önleme görevi, bu konuda ciddi bir sorumluluğa sahip avukatlara ve barolara aittir. Hukuk eğitimi almakta olan ve kendini geliştirmek isteyen öğrencilere yönelik imkanlar yaratılmalı, mevcut etkinliklerin sayısı artırılmalıdır. Barolar, geleceğin hukukçularına deneyim kazanmaları için yol gösterici olmalıdırlar. Öğrencileri ikinciplanda tutan ve onlara yönelik imkanlar sunmayan barolar, geleceğin hukukçularını yetiştirme konusunda üzerlerine düşen görevi yapmamış olacaktır. Avukatlar da barolardan bağımsız bir şekilde olsa bile gereken özeni gösterip imkanları dahilinde öğrenciler için azami katkıyı sunmaya odaklanmalıdırlar. Öğrencilerin avukatların yanında kazanacakları deneyim mesleki sınırlar içinde kalmalı, öğrencilere; onlara katkı sağlamayacak ilgisiz alanlarda görevler verilmesinden kaçınılmalıdır. Aksi yöndeki bir tutum, öğrencilerin hukuka ve avukatlık mesleğine karşı önyargılı bir bakış açısına sahip olmalarına neden olabilir.

Dünyada hukuk eğitimi almakta olan öğrencilere deneyim ve bilgi kazandırma amaçlı olanaklar sunan ülkeler mevcuttur. Hatta bu ülkelerde, hukuk eğitimi gören öğrencilere geleceğin hukukçuları gözıyla bakılıp onlara bu yönde değer verilmek-

⁵ Sandra Day O'Connor, Legal Education and Social Responsibility, Fordham Law Review, volume.53, page.660

tedir.Kendilerine değer verilen bir sistemde yetişen öğrenciler, ileride hukukçu olduklarında, aynı hassasiyeti yeni nesiller için de göstereceklerdir.Böylece edindikleri kazanımları, mesleklerinde kullanmalarının yanı sıra, diğer meslektaşları ve hukuk eğitimi almakta olan öğrencilerle de paylaşıp sorumluluklarını yerine getirmiş olacaklardır.

IV. Pro Bono (Gönüllülük Hizmeti)

Dünya genelinde benimsenmiş olan ifadeyle “Pro Bono”, toplumun iyiliği için yapılan karşılıksız ve gönüllü hizmetleri belirtmek için kullanılmaktadır.Bu tabirin belki de en yaygın kullanıldığı alan avukatlık hizmetleridir.Bu hizmetler genelde, hizmet bedelini karşılayamayacak olanlar için sunulmaktadır.Haksızlığa uğradığını düşünüp imkanı olmadığı için hak arama yollarına başvuramayan bireylerin mağduriyet yaşayacakları açıktır.Adalete ise herkesin ihtiyacı vardır.Bu noktada adalete muhtaç, maddi durumu yetersiz olanlara avukatların ve baroların el uzatması, sorumluluktan da öte ,hem adaletin yerini bulması hem de toplumun hukukun üstünlüğüne dair umutlarını yitirmemesi açısından bir gerekliliktir.Ancak bu şekilde hukuk düzeninin oluşturmayı, korumayı ve sürdürmeyi amaçladığı huzurlu, güvenli ve adaletli bir toplum düzeni söz konusu olabilecektir.

Bazı ülkelerde avukatlık mesleğinin etik değerlerini ön planda tutabilmek adına, tavsiye niteliğinde bazı kararlar alınmıştır.Bu kararlarda avukatlar tarafından sunulması beklenen pro bono (gönüllülük) hizmetinin bir yılda en az kaç saat olması gerektiğine dahi değinilmektedir.⁶Günümüzde, özellikle büyük çapta hizmet sunan global hukuk büroları, pro bono hizmetleri konusunda gerekli adımları atmakta kararlı bir tutum içerisinde dirler.Hatta sözü edilen bu bürolar, sadece pro bono hizmetlerinden sorumlu bölümler kurmakta ve bu bölümler-

⁶ Amerikan Barolar Birliği iş etiği kuralları içerisinde; avukatlara, bir yılda en az 50 saat pro bono hizmeti vermelerini tavsiye etmektedir. (ABA Model Rule 6.1)

rin başına sadece bu konuda hizmet verecek ortak avukatlar atamaktadırlar.⁷Bu durum da hukuk bürolarının pro bono hizmetleri konusunda daha duyarlı hale gelmiş olduklarının en büyük kanıtını oluşturmaktadır.Barolar da bu konuda üzerlerine düşeni yerine getirmekte kararlı gözükmektedir.Yardıma ihtiyacı olan bireylere ve gruplara hukuki danışmanlık hizmeti sunulmakta ve adaletin gereği gibi yerine getirilmesi için önemli adımlar atılmaktadır.Sunulan bu hizmetlerin ulaştığı kitleler genişletilmeli ve bu hizmetler içerikleri geliştirilerek topluma kazandırılmalıdır.

V. Sonuç

Toplumun vicdanında önemli bir yere sahip avukatlar, topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece, hukukun değerlerine hizmet eden saygın bireyler konumunda kalmaya devam edeceklerdir.Böylece, adaletli bir düzen kurabilme yolunda avukatları yalnız bırakmayan barolar da toplum nezdinde değerli bir kurum olarak yerlerini koruyacaklardır. Hukukun değerlerine sahip çıkmak, adil yargılamanın gerçekleştirilmesi için etkili bir mücadele ortaya koymak, avukatların ve baroların topluma karşı taşıdıkları en büyük sorumluluklarıdır.Bunların dışında ise saygın ve güvenilir kişiler olarak görülen avukatların, yine bu değerlere layık görülen kurumlar arasında yer alan baroların diğer konularda da aktif bir rol üstlenmesi, hem topluma güven aşılama hem de düzenlenen faaliyetlere olan güveni arttırmaktadır.

Avukatlar ve Barolar hukuk eğitimi almakta alan öğrencilerin daha iyi yetişebilmesi için uygun koşulların hazırlanmasını da bir sorumluluk olarak görmeli ve bu yönde gerekli adımları atmalıdırlar.Bunun dışında avukatların ve baroların gönüllülük hizmetlerine önem vermesi, zaman ayırması ve toplumun her kesiminin adaletli sonuçlarla karşılaşabileceğinin gösterile-

⁷ Robert Granfield, "The Meaning of Pro Bono:Institutional Variations in Professional Obligations Among Lawyers", Law&Society Review, volume.41, pages.113-146

bilmesi için gereken çabayı göstermesi topluma karşı üstlenilecek en önemli sorumluluklardan biridir. Toplumunu ilgilendiren her alanda avukatların ve baroların sorumluluk alması, hukuk devleti ilkesini daha da güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

Charter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Lawyers

(Avrupa' da Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeler Tüzüğü ve Avrupa' da Avukatların Tabi Olduğu Meslek Kuralları)

The American Bar Association Mission

(http://www.americanbar.org/about_the_aba/aba-mission-goals.html)

ABA Model Rules of Professional Conduct

(http://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents.html)

Sav,Önder , "Savunma Hakkı ve Barolar", Ankara Barosu Dergisi,1993/4, s.550

O'Connor ,Sandra Day , Legal Education and Social Responsibility, Fordham Law Review, volume.53, page.660

Granfield,Robert, "The Meaning of Pro Bono:Institutional Variations in Professional Obligations Among Lawyers", Law&Society Review, volume.41, pages.113-146

TOPLUMUN GELİŞMESİNDE YARGININ BAĞIMSIZ UNSURU AVUKATLARIN ROLÜ VE BAROLARIN SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİNE ETKİSİ

BÜŞRA GÜRBÜZ

I. Özet

Hayatımız boyunca es geçtiğimiz tanımları irdelerken avukatın toplum içindeki rolünü değerlendirerek, birçok avukatın bir araya gelerek oluşturduğu hem hukuki hem sosyal bir mekanizmayı içinde barındıran, her daim yaşayan baroların yapısını, baro oluşumunun sosyal sorumluluk projelerine katkısını, Türkiye Barolar Birliği'nin bu sürece etkisini ve sosyal sorumluluk alanındaki faaliyetlerini, bir çerçeveye oturtmak ve bu faaliyetleri somutlaştırmak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avukat, Baro, Türkiye Barolar Birliği, Sosyal Sorumluluk, Topluma Hizmet Uygulamaları.

Abstract: Evaluating its role in our life during blowing past definitions examining attorney's society, many lawyers that combines together both a legal which contains both a social mechanism, always living in the bar of the structure, its contribution to social responsibility projects of bar formation, Union Of Turkish Bar Association in this process impact and social activities in the area of responsibility, to fit a frame and should embody these activities.

Keywords: lawyer, bar, Union Of Turkish Bar Associations, social responsibility, social service practices

II- Giriş

Öncelikle pek çok zaman kitaplarda, kanunlarda hatta hayatın pek çok yerinde es geçilen tanımlardan başlamanın faydalı olacağı kanaatindeyim. Zira pek çoğumuzun önemsemediği o

tanımlar aslında bir binanın temelini oluşturmaktadırlar. Bir kavramı tanımlayabilmek çok güçtür. Soyut şeyi somutlaştırma becerisi gelişmiş toplumların kazanmak zorunda olduğu en önemli meziyetlerdendir.

Bu sebeple öncelikli olarak makalenin konusu oluşturan atom parçacığı da diyebileceğimiz avukatı, baroyu, sosyal sorumluluk kavramını ve bu sorumluluğun somutlaşmış hali olan sosyal sorumluluk projelerini, bir avukatın tek başına yapabileceklerini, bir baronun neler yapabileceğini, hali hazırda neler yapıldığını bir çerçeve çizerek somutlaştırmak, bundan sonrasında da neler yapılabileceğine ışık tutacaktır.

III- Avukatlık Mesleğinin Mahiyeti, Bağımsız Meslek Mensuplarının Oluşturduğu Baroların Kuruluş Amaçları ile Sosyal Sorumluluğunun Örtüşmesi

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 1'inci maddesi avukatlık mesleğinin mahiyetini tanımlar. Buna göre avukatlık mesleği -adaleti bir sac ayağı olarak yorumladığımızda- bağımsız savunmayı oluşturur. Burada makalemizin konusu çerçevesinde bağımsızlık kavramının bizi ele geçirdiğini görüyoruz. Zira bağımsız insan demek, beş duyusu da açık, kendi aklı ve vicdani kanaati ile hareket edebilen, yaptığı iyi şeylerin meyvesini yerken bunu kendi bilinci ile kazandığını bilip keyfini dilediğince yaşayabilen, yaptığı yanlış bir şeyin cezasını çekerken de bunun tek sorumlusunun kendisi olduğunu bilebilecek olgunlukta olan insan demektir.

Bunun yanı sıra; aynı kanunu 2'inci maddesinde ise avukatlığın amacının toplumu ilgilendiren sorunların çözümünde her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumları da, bilgi ve tecrübelerini adalet hizmetine ve bu hizmetten toplumun yararlanmasını sağlamaktır. Bu sağlamanın yolu ile devlet mekanizması içinde söz sahibi olan önemli organlar ile işbirliği yapabilmektir.

Bu kapsamda tanımlanması gereken bir diğer önemli husus ise sosyal sorumluluk ve bu kavrama nasıl yaklaşılması gerek-

tiğidir. Sorumluluk, “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” (TDK, www.tdk.gov.tr) demektir. Bu tanımdan yola çıktığımızda, sosyal sorumluluğu ise, bir bireyin davranışlarının toplumun çıkarları doğrultusunda düzenleme durumu olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Hiç kuşkusuz bireylerin davranışları toplumun genel yapısını oluşturmaktadır. Ne yazık ki birey toplumun nereye gittiğini tartışırken, bu gidişatta bir payının olduğunu kabul etmemektedir. Sosyal sorumluluk projeleri de toplumu oluşturan bireylerin tabir yerinde ise kendisine bir bakmasını, öz eleştiri yapmasını sağlamakta, toplumu aydınlatma görevi görmektedir. Aynı şey avukatlar için de geçerlidir. Bir düzenin içinde zaman zaman kaybolan bağımsızlık duygusu, toplum kurallarını somutlaştıran, insani ilişkilere çerçeve çizen kanunları yorumlama yetisi, baroların oluşturduğu komisyonlar ile sosyal anlamda bir bilinç uyandırmaktadır.

Bu kapsamda Türkiye Barolar Birliğini de ayrıca değerlendirmek gerekir. Zira baroların işlemlerini itiraz mercii olarak inceleyen ve karara bağlayan Türkiye Barolar Birliği, üst kuruluş olarak üstlendiği görevlerin yanında, 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 110’uncu maddesi uyarınca belirlenen görevleri de yerine getirmekle mükelleftir. Söz konusu maddede, sosyal sorumluluk projelerine dayanak olarak yorumladığım görevler ise şunlardır;

- Kanunların memleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda dileklerde, yayınlarda bulunmak, gerekirse ön tasarılar hazırlamak,
- Baroları ilgilendiren konularda görüşünü yetkili mercilere duyurmak
- Memleket içinde kurulmuş hukukla ilgili kurul ve kurumlarla ilgilenmek ve temaslarda bulunmak
- Yabancı memleket baroları, avukatlar birlikleri ve hukuk kurumları ile temaslarda bulunmak ve uluslararası kongrelere katılmak.

Bu kapsamda ÷lkemizde, memleketin ihtiyaçları doğrul-tusunda, toplumun ihtiyaç duyduğu hizmeti sağlamak adına diğer yetkili merciler ile ortaklaşa çalışarak, hatta yabancı ÷l-kelerin baroları ile bir araya gelerek toplumun refahı için nel-ler yapılabileceğini tartışmak üzere dñzenlenen uluslararası hukuk kurultaylarında aktif rol oynayarak, hem bireysel hem kurumsal sosyal sorumluluk projelerine imza atılmaktadır.

Hemen her avukatın içinde bulunduğu, CMK mñdafilięi ve adli yardım oluşumları en temel sosyal sorumluluk ÷rnekle-rinden birini oluşurmaz. Zira zorunlu CMK mñdafilięi, bir avukatın tek başına kendisini sorumlu hissederek, ekonomik gñcñ olmayan ve hukuki yardıma ihtiyaç duyan vatandaşa hizmeti vermesi, sosyal bir sorumluluktur. Avukatlık Kanu-nu ile kurulan bu sistem baro eliyle hayat bulmaktadır. Bunun yanı sıra adli yardım bñrolarına çoğu zaman şiddet mağduru kadınların başvurduğu gñzlemlenmektedir. Genelde şiddet mağduru, eğitim hakkı elinden alınmış, ekonomik özgñrlñęñ olmayan kadınların faydalandığı adli yardım hizmeti de sosyal sorumluluk projelerinin bir başka ayağıdır. Baroların kurduk-ları sistemle somutlaşan adli yardım kurumu, insanın yalnız-ca insan olduğu için sahip olduğu hakları arama özgñrlñęñññ gñvence altına almaktadır. Hatta bu sistem sayesinde toplu-mun ihtiyaçları da belirlenmektedir. Zira yukarıda belirtmiş olduğum üzere adli yardımdan faydalanmak isteyen kesimi genelde şiddet mağduru olan ve hiçbir sosyal gñvencesi olma-yan kadınlar oluşurmaktadır. Bu bağlamda hemen her baroda kadın hakları komisyonları kurulmaktadır. şiddet mağduru kadınların ihtiyaçları gñzlemlenmekte ve bahsedildiği üzere diğer yetkili makamlarca iletişime geçilerek kadın sığınma ev-leri oluşurulmaktadır.

Barolar, vatandaşların kanunun kendisine verdiği haklar hususunda aydınlatmanın yanı sıra, hukukun sirayet etmek zorunda olduğu, hukukun varlığını hissettirmek zorunda ol-duęu diğer alanlarda komisyonlar kurarak da kendilerine her alanda sorumluluk yñklemektedirler. Baroların yerel meslek ÷rgñtñ de olduğu dñřñnñldñęñde, Tñrkiye'nin hemen her

ilinde bu çalışmaların sürdürüldüğü bilmek umut vericidir. Keza her ilin ve bu ilde yaşayan vatandaşların kendilerini has sorunları olduğu bir gerçektir. Gelişen sanayinin çevreye zarar verdiği gözetildiğinde, bununla bir savaşım halinde olan baronun çevre komisyonu kurması kaçınılmazdır. Sanayinin hayatımıza getirmiş olduğu ve hala gelişmekte olan iş hukuku alanda, işçi-işveren dengesinin sağlanması, toplumda oluşabilecek sorunlara yönelik çalışmaların sürdürülebilir hale gelmesi için işçi hakları ve iş komisyonlarının kurulması da yine kaçınılmazdır. Barolar bu anlamda, yargısal, kamusal ve sivil toplum örgütü gibi çalışan, Türkiye’de kurulmuş olan benzeri ve örneği olmayan bir kuruluştur. Dikkat edersek örgüt kavramına da sivil toplum kuruluşu kavramına da yakın olmakla birlikte tamamen kendine münhasır bir oluşumdur. Bu sebeple baronun bir bütün halinde tanımlanması oldukça güçtür. Ancak baroların yürüttüğü faaliyetler değerlendirildiğinde toplumun ihtiyaçlarına yönelik projeler üzerinde çalıştıkları gerçeği göz ardı edilemeyecek niteliktedir.

Hali hazırda pek çok proje üretilmekte ve hayata geçirilmektedir. Hayata geçirilen bazı projelerin katkısını görmek istemekle beraber bu projelere ihtiyaç duyulmaması tek arzumuzdur. Bu bağlamda, mevcut çalışmalara da değinmek gerekmektedir.

Toplum ve sistem, kendi kendisine çözüm üretemeyen bireyler var etmektedir. Çağımızın hastalığı olarak bilenen uyuşturucu kullanımı, her gün şahit olduğumuz ölümler ile giderek daha vahim bir hale gelmektedir. Bu kapsamda Türkiye Barolar Birliğinin hayata geçirmiş olduğu “ALO HAYAT AĞACI HATTI” projesinin, yerellikten ülkeselliğe adım atan, teknolojinin nimetlerinden son derece istifa etmeyi planlayan bir faaliyet olacağı açıktır. Keza, bu hattı arayan vatandaşlara cevap verecek kişilerin avukat olması da oldukça önemlidir. “Niçin Avukat?” sorusunu bu projeye imza atanlar, avukatın sır saklama yükümlülüğünü gözetmişlerdir. Ancak yalnızca “sır saklama yükümlülüğü” düşünülmemelidir. Zira yürütülen çalışmanın kapsamına bakıldığında, söz konusu projede,

her halükarda bakmakla görmek arasındaki ince ama önemli çizgiyi aşmış kişilerin varlığı zorunludur. Aynı zamanda buralardan gelen çağrılara cevap veren avukatlar toplumun ihtiyaçlarını da baroya duyurabilecektir. Barolar da bu bağlamda çeşitli seminerlere imza atabilecekleri gibi çeşitli sağlık kurum ve kuruluşları ile ortak bir çalışmaya ev sahipliği yapabilecektir.

Sanayi toplumu olduğumuz bu çağda en çok zarar gören bir diğer şey ise sessizce felaketini izleyen çevredir. Bu kapsamda da barolar etkin faaliyet yürütmeye başlamışlardır. Zira hem hukuki hem de insani farkındalık henüz bu alanda yeterince mevcut değildir. Bu konu ile hem hukuki girişimleri hem de toplumu bilgilendirici, çevreyi koruyucu çalışmalarını yine avukatlar ve bağlı buldukları barolar yapacaktır. Şu an Trakya’da bizzat şahit olduğumuz ekolojik bir çöküntü yaşanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Barolar Birliği ve Kırklareli Baro Başkanlığı işbirliği ile 10 Ocak 2015 tarihinde Doğal Varlıklar ve Çevresel Etki Değerlendirmesi konulu bir seminere imza atılmıştır. Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Komisyonu, Türkiye’nin çevre ve kent sorunlarının çözümüne hukuki destek vermeye çalışmaktadır. Trakya, su, orman ve toprak varlığı zengin bir bölge olmasının yanı sıra sanayinin de istilasına uğramıştır hiç kuşkusuz. Trakya’nın doğal varlığını her geçen gün kemiren sanayinin daha fazla önüne geçilmesi adına baronun öncülüğünde, çiftçilerin ve ormancuların bağlı bulunduğu kurum ve kuruluşlar ile sosyal sorumluluk projeleri için çok önemli adımlar atılmıştır. Unutulmamalıdır ki çevre yalnızca şu yaşadığımız an değil, bizden sonraki nesiller için de var olmalıdır. Bu farkındalığı sağlayabilecek olan ve diğer kuruluşları da aktive edecek olan kurum yine barolardır.

Tüm bunların yanı sıra yerel sorunların ve ülkesel sorunların yanında, iletişimin güçlendiği bilişim çağında, dünyanın herhangi bir yerinde var olan problemlerde, dünya üzerinde bulunan her vatandaşı bir şekilde etkilemektedir. 13-14 Kasım 2014 tarihlerinde İtalya Cumhurbaşkanı himayesinde İtalyan Barolar Birliği’nin Roma’da düzenlemiş olduğu “Göçmenler,

Misafirperverlik ve İnsan Hakları: Avrupa Avukatların Sorumluluğu” konulu IV. Avrupa Avukatlar Konferansı düzenlenmiştir. Ne yazık ki hala insanların yalnızca ve yalnızca insan olduğu için doğuştan kazanmış oldukları haklar dahi çıkar sahiplerinin elindedir. Bu sebeple savaşın hala devam ettiği, Türkiye’nin de sınır komşusu olan Suriye’de, vatanları varken vatansız kalmış pek çok insan mevcuttur. Bu konferansta Suriye’deki insani koşulların giderek kötüleşmesi ile Türkiye’ye kaçışın hızlandığı ifade edilmiştir. Bu insanlar bir nevi vatansız kalmalarının yanı sıra, sağlık ve beslenme koşullarının yetersizliği ile mücadele etmek zorunda kalmaları, eğitim hakkından yoksun olmaları, sosyal manada dışlanmaları, zor durumlarından istifa edilip emeklerinin karşılığının verilmemesi ve cinsel tacize maruz kalmaları ve tüm bunlar dolayısıyla psikolojilerinin bozulması ve buna rağmen psikolojik destek alamamaları sonucunda ciddi insanlık suçlarının yaşanmasına yol açmaktadır.

Bu sorunlarla mücadele etmek de sosyal sorumluluğumuzun bir parçasıdır. Bu doğrultuda kurultayda da ifade edildiği üzere; Türkiye Barolar Birliği, 79 baro ve yaklaşık 85 bin avukat ile hem sosyal manada hem de hukuksal manada sosyal ve toplumsal bilinç ile hareket etmiştir. Bu bağlamda sığınmacılara ücretsiz avukatlık hizmeti verilmiştir. Aynı zamanda bunun sadece Türkiye’nin ya da Suriye’nin sorunu olmadığı uluslar arası platformlara duyurulmuş, maddi imkanların en iyi seviyeye çıkartılabilmesi için çeşitli çalışmalara başlanmıştır. Öncelikle yaşadığımız topraklarda, daha sonrasında da yaşadığımız dünyada barışa sahip çıkmak ve sağlıklı bir toplum ile yarınlara yürümek insanlık görevi iken, bunu sistematik bir şekilde yürütmek avukatların ve baroların kolaylık üstesinden gelebileceği bir husustur.

IV. SONUÇ

Tüm dünyada toplumsal ve insani çözümlerin yaşandığı bir yüzyılda yaşadığımız göz önüne alındığında; şiddet mağduru kadınların hakları adına, kendisini savunamayarak her

gün insan eli ile zarar gören çevre adına, bilişim çağında hala eğitim hakkından mahrum kalan bireyler adına, sanayi oluşumu içerisinde artan işçi ve işveren sorunları adına, dünyanın pek çok yerinde savaş korkusu içinde yaşama tutunmaya çalışan insanlar adına pek çok çalışmaya imza atan baroların sosyal sorumluluk kapsamında yürüttükleri projeler yadsınmayacak kadar önemlidir.

Bu alanda birçok baronun öncelikle yerel sorunları tespit ederek, bünyelerinde komisyon oluşturmaları, bu komisyonların aktif bir şekilde toplumla iç içe çalışarak projeler üretmesi sevindirici ancak şu aşamada yeterli gözükmemektedir. Her gün onlarca kişi ile iletişime geçebilecek bir mesleğin mensupları olarak, toplumu daha çok dinlemeye ve anlamaya çalışmakla mükellefiz. Ancak bu sayede farkındalık yetisini geliştirebilir ve kağıt üzerinde tasarlanan projelerin faydalı olmasını sağlayabiliriz.

Philp Kotler konuyu kurumsal sosyal girişimler başlığı altında değerlendirirken, sosyal sorumluluk projelerini “sosyal amaçları desteklemek ve kurumsal sosyal sorumluluk yükümlülüklerini tamamlamak için bir kurum tarafından üstlenilmiş büyük çaplı faaliyetler” olarak tanımlamaktadır. Aslında barolar ve Türkiye Barolar Birliği kurumsal bir sosyal sorumluluk yürütmenin dışında, hemen her avukatın yürüttüğü bireysel faaliyetleri de içinde barındırmaktadır. Bu yönüyle de barolar diğer yetkili mercilerden tekrar ayrılmaktadır. Kaldı ki; medya ve diğer iletişim organlarını aktif bir şekilde kullanabilecek güçte olan barolar, tüm mensupları ile yürüttükleri projelerde ciddi yüzdeler ile başarıyı elde etmektedir.

Sonuç olarak bu kapsamda barolara pek çok iş düşmektedir. Öncelikli olarak baroların mevcut avukatlarına yerel ve ülkesel sorunlar üzerine tartışabilecekleri bir platform ve iletişim ağı sağlayarak, yerel düzeyde farkındalık yaratılması gerekmektedir. Akabinde Türkiye Barolar Birliğini, 79 baronun ortak bir platformda buluşmasını sağlayarak, ülke çapında daha aktif ve faydalı sosyal sorumluluk projelerine imza atması, ülkemiz şartları da göz önüne alındığında tek temennimizdir.

Kaynakça

IV.Avrupa Avukatlar Konferansı, <http://www.barobirlik.org.tr/Detay.aspx?ID=37391>

Hayat Ağacı Projesi, www.barobirlik.org.tr

Saran Mine, Üniversitelerde Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi:Ege Üniversitesi Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi Üzerine Bir Araştırma, www.joy.yasar.edu.tr

Uluslararası Hukuk Kurultayı, www.kayseribarosu.org.tr

TBB Hakkında, <http://www.barobirlik.org.tr/Detay5416.tbb>

Türkiye Barolar Birliği ve Kırklareli Baro Başkanlığı işbirliği ile 10 Ocak 2015 tarihinde gerçekleştirilen Doğal Varlıklar ve Çevresel Etki Değerlendirmesi konulu Seminerin Sonuç Bildirisi, www.tekir-dagbarosu.org.tr

